

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 19.

Onsdagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:t propositioner:

nr 88, angående befrielse för skräddarmästaren Ture Alfred Dahlström från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp;

nr 107, angående avskrivning av förfallna räntor å statslån till järnvägs-aktiebolaget Borgholm—Böda;

nr 110, med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar;

nr 113, med förslag till förordning angående rätt för parter i kommunala mål samt i fattigvårds- och barnavårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och övriga handlingar; samt

nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 19, första lagutskottets utlåtande nr 18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 19—26 samt första kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående upphävande eller ändring av 10 kap. 14 § strafflagen.

*Om ändring
av 10 kap.
14 § straff-
lagen m. m.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 72, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Winberg* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag

om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 10 kap. 14 § strafflagen skall upphöra att gälla. Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

eller ock, därest förenämnda yrkande ej bifölles, att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna paragraf hade före 1906 års ändring av densamma.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om ändring
av 10 kap.
14 § straff-
lagen m. m.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Åkerman, Jacob Larsson, Klefbeck, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Söderberg* och *Karlsson* i Vätö, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll detta lagrum hade före 1906 års lagändring.

Herr **Åkerman**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, och jag anhåller att få beledsaga detta mitt yrkande med endast några få ord.

Den år 1906 införda lagändringen avsåg, som framgår av utlåtandet, dels att utgöra ett förtydligande till förut gällande rätt, och dels innebar den en betydande straffskärpning, i det att straffet för vissa fall höjdes från 2 års fängelse till 4 års straffarbete. Emot det s. k. förtydligandet har det ju vid upprepade tillfällen under frågans behandling i riksdagen anmärkts, att det blev avfattat i synnerligen tånjbara ordalag, och man har också betecknat denna bestämmelse såsom gjord av extra prima kautschuk. Jag skall icke uppehålla mig närmare vid den saken, utan huvudsakligen fästa mig vid den gjorda straffskärpningen. När man läser 1906 års proposition, blir man tämligen överraskad av den korta motiveringen. Där säges endast, att straffet kan icke anses vara tillräckligt strängt för vissa fall, och så pekas på utländska strafflagar, som skulle i detta avseende överträffa till och med vad man 1906 ansåg sig kunna ifrågasätta. Beträffande detta påpekande av den utländska rätten och att det skulle vara med den moderna strafflagen förenligt att uppställa så strängt straff som detta, vill jag erinra om att i den moderna straffrätten har man numera i allmänhet försökt att särskilja de politiska förbrytarna från andra. Om herrarna ha tagit del av den svenska strafflagskommissionens betänkande i den allmänna delen, så finna herrarna där, att man uppställt tre arter av frihetsstraff, nämligen straffarbete, fängelse och ett straff, som kallas arrest — den mildaste formen — som skall avtjänas vid därför särskilt avsedda anstalter. Kommissionen har motiverat sina skäl härför, och jag tycker, att det kan vara anledning att nu erinra härom. Kommissionen yttrar: »Genom uppställandet av straffarten 'arrest' har kommissionen förverkligat ett inom den moderna kriminalpolitiken sedan länge förefintligt önskemål att införa en särskild *custodia honesta* för sådana brottslingar, vilkas brott icke framsprungit ur ett vanhedrande sinnelag utan antingen äro etiskt färglösa eller rentav härlutit ur ideella motiv.» Sedan kommissionen därefter erinrat om att staten dock måste reagera mot dylika handlingar, fortsätter kommissionen: »Men detta straff bör icke innefatta någon etisk förkastelsedom över gärningen. Att i dylika fall använda samma straffart som för brott, vilka framsprungit ur ett fördärvat eller rentav ärelöst sinnelag, innebär ur individualpreventiv synpunkt en oriktig och orättvis behandling av brottslingen. Ur allmänpreventiv synpunkt är förfarandet lika förkastligt. Det verkar förvirrande på den allmänna rättsuppfattningen genom att utjämna motsatsförhållandet mellan den hederlige och den ohederlige.» Kommissionen erinrar vidare om att den utländska lagstiftningen icke ringa utsträckning har sökt tillgodose behovet av sådan straffart — främst i fråga om politiska brott.

Det är därför, som jag tycker, och det står också i reservationen, att denna lagändring år 1906, varigenom straffarbete infördes i latituden, var beklaglig, och jag vågar säga, att det är icke en kulturstat värdigt att på sådant sätt inskrida mot dylika förseelser. Det har ju visat sig, att den målning, som från regeringsbänken år 1906 gjordes utav vissa svårare fall, varit synnerligen verklighetsfrämmande. Det har icke alls varit den sortens nidingssinne, som framträtt, utan som vi tillåtit oss säga i reservationen, är det mestadels ungt folk, som i hettan eller av ren okunnighet låtit förleda sig till oförsiktiga ut-

talanden. Det kan icke vara lämpligt och värdigt att inskrida mot dem på detta sätt.

Det är också en sak, som frapperar, om man läser uttalandena från regeringshåll år 1906. Man ville då liksom trösta representanterna med att visa, vad de sluppo att svälja. Det sades då, att »förslaget innehåller icke någon motsvarighet till den nya norska strafflagens bestämmelser om uppvigling till hat mot olika samhällsklasser. Icke heller finnes någon som helst motsvarighet till den bestämmelse, som Kungl. Maj:t år 1889 föreslog riksdagen att antaga, nämligen ett straffhot mot den, som offentligen uppviglade till åtgärd, som kunde anses hota samhällsordningen eller innebära fara för dess bestånd». Det är gott och väl, att man slapp det, men icke kan det egentligen vara någon vidare tröst för vad vi ändock nödgades smälta 1906!

Nu vill jag också säga det, att jag tror, att en sådan här lagstiftning är särskilt olämplig i Sverige, där befolkningen i alla fall har visat sig äga stor besinning. De herrar, som uppträda med alltför skarpa uttryck, överdrifter och hotelser — med dynamitspråk — lyssnar verkligen icke folket till, och jag tror, att all erfarenhet har givit vid handen, att de herrarna av sig själva få lov att dunsta bort, ty det är icke någon, som bryr sig om att höra på dem.

Hela lagstiftningen 1906 är fullkomligt onödig och innebär dessutom enligt min uppfattning en skamfläck för strafflagen, eftersom det stadgas straffarbete för dylika politiska förbrytelser.

Herr Hederstierna: Herr talmán! Som herrarna veta, har denna fråga redan fallit genom andra kammarens beslut förra lördagen. Att vi under sådana förhållanden, då föredragningslistan dessutom är rätt så lång, skola hålla på och hålla liktal över redan fallna frågor, anser jag vara onödigt, och det tycker jag verkligen vi kunde bespara oss.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Den föregående ärade talaren har framhållit, att frågan har fallit, och han anser, att det därför är skäligen onödigt att hålla liktal vid ett sådant tillfälle som detta. Man kan ju tvista om huruvida det överhuvud taget är nödvändigt att någonsin hålla liktal, men säkert är att man håller i alla fall mången gång liktal, då det är mindre anledning därtill än vad nu är fallet.

Jag skall i alla fall tillåta mig att säga några ord, då jag varit nog förmäten att väcka motion om avskaffande av den s. k. Staafflagen, d. v. s. den skärpning i strafflagens 10 kap. 14 §, som genomfördes år 1906. Över denna min motion har nu utskottet avgivit ett utlåtande, som rätt betraktat är synnerligen intressant. Det är nämligen så, att utskottet med undantag av dess socialdemokratiska ledamöter är av den uppfattningen, att det finns inte någon anledning att nu tillmötesgå de krav, som ha framställts i motionen, och utskottet inskränker sig också till att anföra vad lagutskottet år 1917 hade att förmedla i frågan. Det är ungefär allt, vad utskottet säger. Det kommer visserligen sedan med några rader och säger, att det delar fortfarande den uppfattning, som 1917 års lagutskott hade i frågan. Emellertid ha nu en massa människor i detta land den föreställningen, att det har inträffat något här i landet sedan år 1917, som skulle kunna ge anledning för riksdagen och kanske även för dess utskott att se något annorlunda på dessa frågor än man gjorde 1917. Det s. k. politiska eller demokratiska genombrottet har inträffat, men vilka frukter det avsätter i verkligheten, det får man ett klart begrepp om, när man finner, att utskottet anser det vara tillräckligt att hänvisa till vad 1917 års lagutskott

*Om ändring
av 10 kap.
14 § straff-
lagen m. m.
(Forts.)*

Om ändring
av 10 kap.
14 § straff-
lagen m. m.
(Forts.)

hade för uppfattning i denna fråga. Jag anser emellertid, att det finns alldeles särskild anledning att se litet allvarligare på denna fråga, även om man icke kan komma till något positivt resultat, då andra kammaren ju redan har fattat sitt beslut. Det förnämsta skälet härtill är, att jag tyckt mig förmärka, att man på allra senaste tiden börjat en straffskärpnings renässans just med anlitande av detta lagrum. Detta har jag varit i tillfälle att iakttaga, då jag många gånger suttit i tryckfrihetsjury, som behandlat saker, som tangerar ifrågavarande paragrafs bestämmelser.

Ett annat skäl, som föreligger och som borde föranleda *liberalerna* att taga saken under allvarligt övervägande, är den omständigheten, att det offer, som liberalerna bringade åt reaktionens vreda gudar år 1906, då de föreslogo denna lagändring, var icke motiverat av hänsyn till att då förefintliga lagbestämmelser voro otillräckliga för att skydda den s. k. allmänna samhällsordningen, utan det offret var givetvis avsett att blidka dessa vreda gudar och göra det möjligt för liberalernas talesmän att från regeringsbänken kunna regera detta samhälle. Det var nu en dumhet, och en dumhet under sådana förhållanden är naturligtvis ett brott, men än värre brott blir det, om man i fortsättningen, sedan man haft tillfälle att nyktra till, allt fortfarande vidhåller, att detta var något, som var nödvändigt. Man vill nu försvara den fläck, som man egentligen har satt på den liberala skölden på grund av denna lags framläggande, genom att som sagt allt fortfarande, ehuru det icke ur ren politisk synpunkt för ifrågavarande parti numera är nödvändigt att på detta sätt offra åt reaktionens vreda gudar, likväl vidhålla, att man icke kan vara med om någon ändring härvidlag, därför att man en gång förut varit med om denna lag. Det kunde vara anledning att i detta sammanhang erinra om de skarpa omdömen, som vid detta lagförslags framläggande framfördes av så föga radikala män i riksdagen som Waldenström, Herslow m. fl., men då jag förstår, att inte något sådant biter på dem, som anse, att man fortfarande skall bibehålla den ståndpunkt, som man tidigare av rena politiskt taktiska skäl då ansåg sig nödsakad att intaga, skall jag givetvis inte ingå närmare därpå. Jag vill dock till sist säga, att här kan det vara ett tillfälle för liberalismen, innan den på allvar går ner i sin grav, att i någon mån reparera tidigare begångna dumheter. Även om det icke skulle ha någon reell betydelse, är det klart, att domen över liberalismen som sådan härigenom skulle bli något mildare än vad den annars kommer att bli.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Åkerman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hellberg: Den siste ärade talaren framhöll vid denna kammars närmast föregående plenum, att vissa politiska riktningar voro benägna att inte ta någon hänsyn till den föreliggande verkligheten, utan följa raka teoretiska linjer. Det förefaller mig, som om det sista är, vad han själv nu gör; han tager inte den minsta hänsyn till att förhållandena verkligen nu äro andra än vad de voro, när denna lag kom till.

Då jag som lekman naturligtvis är alldeles inkompetent att ingå i någon som helst bedömning av den lagtekniska sidan av frågan, måste jag hålla mig till lagens allmänna syfte, som ju uppenbart framgår av det exemplifierande tillägget i detta lagrum, där det säges, att prisandet av brottslig handling måste vara strafflagt. När lagen kom till, föreföll det mig, som om det var mera obehövt att införa en sådan straffbestämmelse som den här ifrågavarande; men när den nu har existerat inemot 20 år och då dessutom i nuvarande situation på ett helt annat sätt än vad då var fallet vissa rena — jag kan gärna säga — kriminella tendenser börja göra sig gällande i vårt offentliga liv, bör man inte stryka detta lagrum och på så sätt liksom markera, att

hädanefter är det tillåtet att prisa brottslig handling. Det anser jag inte vore att taga hänsyn till faktiskt föreliggande förhållanden.

Jag ber att med denna enkla motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om ändring
av 10 kap.
14 § straff-
lagen m. m.
(Forts.)*

Herr Winberg: Det är verkligen svårt att kunna följa med den ärade talaren på Värmlandsbänken i detta resonemang. Han resonerar som så, att när lagen kom till, kunde den vara obehövlig, men nu kan den vara behövlig. Jag antar, att den ärade talaren vid sitt resonemang utgår ifrån, att sedan lagens tillkomst ha förhållandena i samhället utvecklat sig i demokratisk riktning — åtminstone föreställer jag mig, att *han* har den uppfattningen. Konsekvensen av hans uttalande blir emellertid då, att ju mera samhället utvecklar sig i demokratisk riktning, dess strängare strafflagsbestämmelser behövas. Jag gratulerar den ärade talaren till en dylik logik! Den enda förklaring, som möjligen kan ges på hans uttalande, är den, att man bör se detsamma mot bakgrunden av ett uttalande, som den ärade talaren hade i sin tidning för något över 20 år sedan. Han sade nämligen då, att han var av naturen en så utpräglad oppositionsman, att om det skulle kunna tänkas, att vänstern här i landet skulle komma att bli det härskande partiet, så tog han för alldeles givet, att han måste bli högerman. Det är den konsekvensen, som han nu synes ha dragit, och det är den enda möjliga förklaringen till herr Hellbergs nuvarande ståndpunkt.

Herr Hellberg: Ja, vad herr Winbergs referat av mitt uttalande för 20 år sedan beträffar, kan jag inte just säga något om det, eftersom jag inte själv kommer ihåg uttalandet; men om jag skall döma av den utmärkta utläggning, som han gjorde av logiken i mitt resonemang, så har jag anledning att ställa mig mycket tvivlande.

Det finns rimligtvis inte något, som berättigar till den uppfattningen, att ju mera demokratin går fram, desto strängare lagstiftning måste man ha. Men nu är det ett faktiskt förhållande, som inte beror på demokratin, utan på andra omständigheter, att vi för närvarande fått vissa riktningar inom vårt land, som röja en ganska omisskännlig kriminalistisk tendens. Det är därför, som jag anser, att det är mycket olämpligt att stryka bort den bestämmelse, som förbjuder prisande av brottslig handling, och på så sätt ge dessa riktningar ett slags anvisning: var så god och gå bara på i ullstrumporna!

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Åkerman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 125, angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925;
nr 126, angående befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet; samt
nr 131, angående ytterligare statsunderstöd till Säveåns regleringsföretag.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om statens övertagande av hela verksamheten för fullföljande av lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vattenlagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vattenlagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående förändrad grund för beräkning av ersättning till arbetare, som blivit skadad genom olycksfall i arbete, under den s. k. karenstiden.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
landsarkiven.*

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels förklara att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning å befattningshavare vid landsarkiv;

dels bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.	Lönegrad.
4 landsarkivariar	B 26
1 andre arkivarie	B 21
4 expeditivsvakter	B 5

dels fastställa av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade förslag till ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

dels besluta, att, där sådan ordinarie tjänsteman vid landsarkiv, å vilken förenämnda avlöningsreglemente komme att äga tillämpning, enligt hittills gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i stat upptagen avlöning som tillfällig löneförbättring — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1925 innehade, i förskott uppburit för juli månad 1925, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

dels medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsanordning finge bestridas av den i ordinarie staten för vederbörande landsarkiv upptagna anslagsposten för avlöningar till ordinarie tjänstemän;

dels förklara, att övriga av riksdagen i dess skrivelse den 22 februari 1921 nr 55 lämnade medgivanden i anledning av den av riksdagen då beslutade löneregleringen för statsdepartement med flera verk skulle i tillämpliga delar gälla även beträffande landsarkiven;

dels ock under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie anslaget till landsarkiven — uppföra under rubriken »Landsarkiven» dels ett ordinarie förslagsanslag, »Ordinarie avlöningsstater», med 85,600 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat», med 2,400 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *M. C. Jensen* väckt motion (nr 206), däruti hemstälts, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i Kungl. Maj:ts förevarande förslag nämligen

dels bestämma, att landsarkivarierna skulle tillhöra lönegraden B 27 (B 17) samt expeditionsvakterna B 7 (B 3),

dels företaga härav föranledda ändringar i landsarkivens avlöningsstater.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Jensen*s berörda motion

a) förklara, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning å befattningshavare vid landsarkiv;

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.	Lönegrad.
4 landsarkivariier	B 27
1 andre arkivarie	B 21
4 expeditionsvakter	B 5

c) fastställa under punkten införda ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) besluta, att, där sådan ordinarie tjänsteman vid landsarkiv, å vilken förenämnda avlöningsreglemente komme att äga tillämpning, enligt hittills gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i stat upptagen avlöning som tillfällig löneförbättring — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1925 innehade, i förskott uppburit för juli månad 1925, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

e) medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsanordning finge bestriidas av den i ordinarie staten för vederbörande landsarkiv upptagna anslagsposten för avlöningar till ordinarie tjänstemän;

f) förklara, att övriga av riksdagen i dess skrivelse den 22 februari 1921 nr 55 lämnade medgivanden i anledning av den av riksdagen då beslutade löneregleringen för statsdepartement med flera verk skulle i tillämpliga delar gälla även beträffande landsarkiven;

g) under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämde anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven», med 87,400 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat» för landsarkiven, med 2,400 kronor.

Anslag till
landsarkiven.
(Forts.)

Anslag till
landsarkiven.
(Forts.)

Reservationer hade anmälts, utom av andra,

1:o) av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *J. G. Walles*, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *P. M. Olsson* i Blädinge och *G. Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Jensens berörda motion

a) —————

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.	Lönegrad.
4 landsarkivariar	B 26

c) fastställa i reservationen införda ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) —————

e) —————

f) —————

g) under riksstatsens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämda anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven», med 85,600 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat för landsarkiven», med 2,400 kronor;

2:o) av herrar *Oscar Olsson* och *C. I. Asplund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Jensens berörda motion

a) —————

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.	Lönegrad.
4 expeditionsvakter	B 7

c) fastställa i reservationen införda ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) —————

e) —————

f) —————

g) under riksstatsens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämda anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven», med 88,700 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat för landsarkiven», med 2,400 kronor.

Herr Walles: Som synes av betänkandet, har utskottet här avvikit från Kungl. Maj:ts förslag och föreslagit uppflyttning av landsarkivarierna till löneklassen B 27. Då jag emellertid jämte mina medreservanter herr Kvarnzelius m. fl. har ansett, att tillräckliga skäl härtill icke förefunnits, så hava vi yrkat, att Kungl. Maj:ts förslag även i detta fall skulle följas. Jag anhåller därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Då den föregående ärade talaren yrkat bifall till reservationen om landsarkivariers sättande i B 26 i stället för enligt utskottets förslag i B 27, stöder han sig på vad Kungl. Maj:t anfört. Jag ber härvidlag få fästa kammarens uppmärksamhet på, att både 1902 års löne-

regleringskommitté och statskontoret, som uttalat sig efter riksarkivet, på vilket Kungl. Maj:t stöder sig, äro eniga om att landsarkivarierna skola i lönehänseende komma något över förste arkivarierna på grund av den mera självständiga ställning som landsarkivarierna ha. Det skäl som Kungl. Maj:t stöder sig på, nämligen att efter den nya instruktionen för landsarkiven landsarkivarierna skulle i detta fall ha undergått någon förändring med avseende på sin tjänstgöring, det skälet är felaktigt, ty någon saklig förändring i fråga om landsarkivariernas ställning har icke inträffat efter den nya instruktions tillkomst. Jag skulle kunna på en minut upplysa kammaren om skillnaden. Skillnaden är i huvudsak den, att landsarkivarierna ha skyldighet att inspektera vissa lokala bibliotek efter nya förordningen, mot det att de förut kunde åläggas att göra det efter tillsägelse från Kungl. Maj:t för varje år. Hela skillnaden för övrigt består helt enkelt däri, att landsarkivarie skall kunna föreslå sin semester och få sig den meddelad av riksarkivarien i stället för att han förut kunnat själv taga ut den, när han behagade, samt att han vid behandling av en förseelse av honom skall ställas till ansvar inför underrätt i stället för inför hovrätt. Som kammaren behagade finna ligger i dessa bestämmelser intet som helst skäl för det antagandet, att landsarkivarierna skulle ha fått mindre självständig ställning efter denna instruktion än förut. Det föreligger sålunda intet skäl, som kan motivera någon rubbning, sedan 1902 års löneregleringskommitté och statskontoret yttrade sig.

Den fråga, som jag egentligen har tagit till orda för, är en annan. Den rör expeditivsvakterna. Nu är det så, att vaktmästarfrågan i löneregleringshänseende är en ganska kinkig och kvistig fråga, och det är naturligtvis förmädet av en herre, som icke är lönereglerare att våga uppträda i den frågan mot herrar lönereglerare. Det är så mycket saker och ting, som man skall taga hänsyn till, när det gäller vaktmästarna. Det är vaktmästare, som endast ha passningsgöromål, och det är vaktmästare, som ha effektivt arbete vid andra tillfällen också. Nu är saken den, att när det rör dessa expeditivsvakter i landsarkiven, så ha de full effektiv tjänstgöring. De äro tagna i anspråk i landsarkiven för en rad uppgifter såsom ibland med renskrivning av handlingar o. s. v. Det är ett ganska kvalificerat arbete, som dessa expeditivsvakter ofta äro sysselsatta med. De ha ingen stund, när de icke ha något att uträtta. Man har därför både från riksarkivet och landsarkiven, med full rätt synes det mig, som icke är lönereglerare, jämställt dessa expeditivsvakter med universitetens institutionsvaktmästare. Men nu är det så, såsom herrar lönereglerare upplyst mig om, att dessa institutionsvaktmästare kallas för förste vaktmästare, därför att de ha vaktmästare under sig, och det är det som skall göra skillnaden så stor. Jag försökte mig stillsamt på att föreslå, att dessa vaktmästare skulle kunna kallas för förste vaktmästare, då de ha lika mycket att göra som universitetsinstitutionernas vaktmästare. Men det gick icke alls, därför att de icke ha någon annan vaktmästare som hjälper till i arbetet! Det kunde sålunda icke komma i fråga. Det var en rad formella synpunkter, som riksdagen dock icke har skäl att taga så mycket hänsyn till, när riksdagen prövar, ty arbetet, som det är fråga om, är i det ena fallet minst lika kvalificerat och minst lika betungande som i det andra fallet. Härtill kommer den omständigheten för dessa expeditivsvakter, att de bo i landsarkivets byggnader. De äro de enda, som bo där, och de äro bundna av sin tjänstgöring t. o. m. på söndagarna, såvitt icke någon av den övriga, mycket ringa personalen i landsarkiven vill sitta på söndagen i byggnaden. De ha sålunda även i det fallet ett tyngre tjänsteåliggande än institutionsvaktmästarna vid universiteten. Det synes mig därför, att det finnes ganska goda skäl framförda, för att riks-

*Anslag till
landsarkiven.
(Forts.)*

*Anslag till
landsarkiven.*
(Forts.)

dagen nu borde frångå den rent formella synpunkten, att de icke kunna kallas för förste vaktmästare, och taga hänsyn till realiteterna. Därför vågar jag, herr talman, beträffande den delen av punkten yrka, att kammaren i överensstämmelse med min och herr Asplunds reservation måtte sätta dessa institutioners vaktmästare i lönegraden B 7 i stället för, såsom utskottet föreslagit, i B 5.

Herr Bergqvist: Vad först landsarkivarierna angår, har det ansetts billigt; att de med hänsyn till den jämförelsevis självständiga ställning de ha och sin uppgift såsom chefer för en institution skulle få en något bättre avlönning än förste arkivarierna vid riksarkivet, med vilka de närmast äro jämställda. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att 1902 års löne regleringskommitté satte landsarkivarierna två lönegrader över förste arkivarierna. Båda kamrarna ha nu beslutat att sätta förste arkivarierna i lönegraden B 26, och då synes det befogat, att landsarkivarierna komma åtminstone i B 27. De arbeten och de kvalifikationer, som krävas av dem, äro sådana, att de böra motivera ett beslut i den riktningen.

Vad vaktmästarna beträffar, kan man ju visserligen medgiva, att dessa kunna i viss mån betraktas såsom institutionsvaktmästare, och det kan vara tveksamt, i vilken lönegrad de böra sättas, men då det icke finns någon vaktmästare i lönegraden B 7, skulle man här göra ett avsteg från den ställning beträffande vaktmästare, som hittills har följts. Det skulle säkerligen medföra vittgående konsekvenser, varför utskottet icke kunnat bifalla vad motionsvis i den saken framställts. Skall en förändring av dessa vaktmästares ställning ske, bör den ske efter framställning från Kungl. Maj:ts sida. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen, dels ock på godkännande av herrar Oscar Olssons och C. I. Asplunds vid punkten anförda reservation; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

I en inom första kammaren av herr *N. J. F. Almkvist* väckt motion, nr 151, hade hemställts, att riksdagen såsom bidrag till uppförande av en kapellbyggnad i Umnäs by inom Stensele församling måtte för budgetåret 1925—1926 anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

*Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att herr Almkvists berörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *O. Bergqvist*, *C. J. G. Swartz*, *C. I. Asplund*, *E. J. G. Rosén*, *S. Bengtsson* i Norup och *G. Strindlund* ansett, att till en början bort i utlåandet intagas motionens motivering samt att därefter utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till herr Almkvists berörda motion, såsom bidrag till uppförande av en kapellbyggnad i Umnäs by inom Stensele församling för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Herr Almkvist: Herr greve och talman! Jag har väckt en motion om ett bidrag av 10,000 kronor för uppförandet av en kapellbyggnad i Umnäs by inom Stensele socken. Statsutskottet, som avstyrkt framställningen, har i sin motivering för sitt yrkande framhållit, att uppförande av kyrko- och kapellbyggnader i vårt land alltid varit en kommunal angelägenhet och nästan undantagslöst bestritts av kommunala medel. »I ett eller annat undantagsfall, där särskilda omständigheter ansetts föreligga, har», medgiver emellertid utskottet, »särskilt till förmån för ekonomiskt svaga församlingar i våra nordligaste trakter anslag av statsmedel beviljats för ett dylikt ändamål.» — Såsom framgår av den reservation, som är fogad till den föreliggande punkten i utskottsbetänkandet, kan man tryggt anse, att dylika undantagsförhållanden i föreliggande fall äro för handen. Stensele kommun har en areal på 40 kvadratmil med ett invånarantal av något över 5,000. En stor del av denna befolkning har för närvarande 7—8, ja ända upp till 10 mil till kyrkplatsen. Stora delar av dessa sträckor äro mångenstädes helt och hållet väglösa, och man kan därav förstå vilka oerhörda svårigheter som möta befolkningen, särskilt sommartiden, att komma till den avlägsna kyrkplatsen med sina döda för begravning och även för andra kyrkliga förrättningar. Arbetet för att få en kapellbyggnad till stånd inom den ifrågavarande byn har pågått i snart 100 år, men det har icke ännu krönts med framgång. Den ekonomiska bärkraften hos befolkningen är nämligen synnerligen svag. Man kan visserligen icke säga, att kommunalskatten för närvarande är anmärkningsvärt hög. Den utgick föregående år med endast 8 kronor 40 öre per bevillningskrona, men därtill kommer dels en landstingsskatt på 2 kronor 45 öre, dels en dryg vägs katt. I medeltal utgör vägs katten inom Västerbottens län 5 kronor per bevillningskrona för jordbruksfastighet och 2 kronor per bevillningskrona för annan fastighet. När man lägger tillsammans nämnda utgifter, kommer man sålunda upp till ett belopp per bevillningskrona, som måste betraktas såsom relativt betungande. Härtill kommer, att inom socknen förestå en hel del stora utgifter. Det finnes där ett 40-tal skolstationer, men endast 7 å 8 skolor. Församlingen har nyligen byggt ett folkskolehus i kyrkbyn, och därför har den måst ikläda sig en skuld på omkring 100,000 kronor.

Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.
(Forts.)

Om socknen alltså ur vissa synpunkter kan betraktas såsom i ekonomiskt avseende mindre bärkraftig, kan den samtidigt sägas innesluta stora tillgångar. Taxeringsvärdet på statens skogar inom Stensele kommun uppgår nämligen till icke mindre än 6,200,000 kronor.

Till det ändamål, för vilket bidrag av statsmedel nu begäres, har anslagits en mindre summa, och på enskild väg har också insamlats något. Om kapellet uppföres enligt de ritningar, som intendenten Roland i byggnadsstyrelsen av intresse för saken och följaktligen utan kostnad för församlingen uppgjort, beräknas kostnaderna komma att uppgå till omkring 40,000 kronor. Befolkningen i de trakter, varom här är fråga, har förbundit sig att dels genom dagsverken, dels genom att ställa virke till förfogande på sitt sätt bidraga till kapellbyggnaden. Om man söker evalvera detta befolkningens bidrag i penningar, torde det kunna uppskattas till ungefär 25,000 kronor. Folkets eget direkta bidrag är alltså förhållandevis mycket stort, men det oaktat är det icke möjligt att få kapellet uppfört, om icke en kontant summa av minst 10,000 kronor kan ställas till förfogande. Det är dessa penningar, som nu begäras av staten.

Principen, att det är ett kommunalt ändamål att uppföra kyrkor och kapellbyggnader och att staten icke skall bidraga därtill, är oantastlig, men riksdagen har hittills icke ansett sig böra undantagslöst tillämpa denna princip, utan den har i ett flertal fall förut visat sig kunna och vilja behjerta behovet av sådana församlingslokaler i rikets ödemarksbygder och lämnat bidrag till uppförande av sådana. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att anslag till byggande av kyrkliga lokaler förut beviljats till Sorsele, Tärna och Kare-suando m. fl. församlingar. Det kapell, som skulle komma att uppföras med bidrag av statsmedel i detta fall, skulle för övrigt icke uteslutande bliva en gudstjänstlokal, utan den komme att tjäna kulturella ändamål av alla slag i en trakt, där möjligheterna att kunna samla människor till åhörande av föredrag, konserter och dylikt, äro ytterst ringa för att icke säga inga alls.

Då det sålunda kan sägas, att det här föreligger ett verkligt undantagsfall, då befolkningen själv visat mycket stor offervillighet, då den under mer än en mansålder ivrigt verkat för att skaffa sig en gudstjänstlokal, utan att hittills lyckats åstadkomma den, synes det mig, som föreläge det skäl för riksdagen att bevilja det begärda anslaget genom att godkänna den vid punkten fogade reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Otvivelaktigt är den sak, som här är motionerat om, synnerligen behjärtansvärd. Det är icke tu tal om den saken. Summan i och för sig är icke heller så stor, att den på något sätt bör verka avskräckande, det är jag den förste att erkänna; men vad det här gäller är själva konsekvenserna. Dessa konsekvenser äro av den art, att jag icke kan undgå att finna dem betänkliga. Den föregående talaren erkände själv, att utskottets principiella ståndpunkt är oangripbar, och därför föll han tillbaka på att det förelåg ett undantagsfall. I det sammanhanget sökte han också påvisa, att staten förut i Norrland beviljat anslag för sådant ändamål, som här är fråga om. Den sak, som vi nu ha att betrakta, är först och främst kommunens egen ekonomiska bärkraft. Den försäkrades vara mycket obetydlig, men i samma andedrag upplystes det om, att kommunalskatten är 8 kronor 40 öre per bevilningskrona. Men den kommunalskatten får icke betraktas som så stor, att man därav får draga den slutsatsen, att kommunen i fråga är en ekonomiskt betryckt kommun. Vi ha i andra delar av Sverige kommuner med kommunalskatt till dubbla det belopp, som det nu är fråga om. Om i en dylik kommun, i vilken del av Sverige det än månne vara, man komme och framställde anspråk av samma art som anspråken från denna norrlandskommun, har jag

svårt att se, att svenska riksdagen då skulle kunna säga, att det är bara till norrlänningarna, som vi giva sådana här anslag. Jag tror icke, att det håller, och även om den talare, som nu kommer efter mig, försäkrar, att han kan på sina fingrar räkna upp de kommuner i Norrland i hans stift, i vilka det kan bliva tal om dylika bidrag, berör det icke denna sak, därför att det är, som jag säger, andra delar av Sverige än Norrland, som också ha anspråk på svenska riksdagen. De ha, när det gäller extra bidrag för skattetyngda kommuner, samma rätt som norrländska församlingar.

Jag ber således, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Jag måste för min del be att på det varmaste få hemställa om bifall till den av herr Almkvist väckta motionen. Herr Olsson talade nyss om, att man kunde befara, att man härmed skulle slå in på en väg, som skulle leda till mycket vittgående konsekvenser, i det man kunde vänta sig liknande framställningar även från sydligare delar av vårt land, och att hade riksdagen i detta fall sagt ja, hade den svårt att beträffande dylika framställningar från andra trakter av landet säga nej. Jag frågar den ärade talaren: Kan det uppvisas en enda trakt i helt vårt land, där man, såsom fallet är i Umnäs, har 8 mil till närmaste kyrkplats? Kunna sådana avstånd uppvisas, då kan det finnas fog att tala på det sätt, som den ärade talaren gjorde, men i annat fall tror jag icke, att man har något skäl att hysa dessa av honom uttalade farhågor. Orten är som sagt synnerligen avlägsen. Den har varit under tidernas längd isolerad. Ingen väg har lett dit upp. Man har haft de stora vattendragen, på vilka man visserligen kunnat komma fram under vintrarna och under somrarna, men vissa tider av året har man varit avstängd, då isen varken burit eller brustit. Denna befolkning har strävat och arbetat under sina torftiga förhållanden generation efter generation. På djupet av detta folks hjärtan bor en varm gudsfruktan, och det önskar ingenting hellre än att få delta i församlingens allmänna gudstjänst. För det ändamålet underkastar man sig stora mödor, som det icke finnes någon motsvarighet till i andra delar av landet. De kunna visserligen icke komma fram till kyrkan och gudstjänsten varje söndag, men åtskilliga gånger om året söka de sig dock dit. Då kräves det emellertid icke blott mödor, då de få vandra på väglösa stigar och ro över sjöar i storm, utan det kräves också många dagar för varje dylikt besök, men det underkasta de sig med glädje för de högtidsstunder, de få uppleva i församlingens gemenskap. Jag har farit genom denna bygd många gånger, och varje gång hava de talat bevekande med mig att försöka göra något för att få en kyrka till stånd där.

Vid avvitrningen är en plats avsatt, vackert belägen, och det har gripit mitt hjärta, då jag hört gamla män uttala sin innerliga önskan att få leva, till dess de fingo se den lilla kyrkan resa sig där i skogsdungen på kullen. Jag har också försökt att på privat väg insamla medel och haft ett upprop inne i tidningarna för ändamålet. Detta har dock inte slagit så väl ut, endast några hundra kronor ha på den vägen kunnat insamlas.

Skulle det bli ett kapell i Umnäs, komme där att växa upp en kyrklig centralpunkt, som snart komme att utveckla sig till en kommunal centralpunkt. Det är på det sättet, som församlingarna och samhällena i lappmarken kommit till, att det har blivit kyrka och präst och kring dem har samlats en del folk, det har utvecklat sig affärsrörelse och så har det blivit en centralpunkt. Och denna ort ligger så långt avlägset från andra kyrkbyar, att där behöves en sådan centralpunkt. Det finns också betingelser för att bygden skall kunna under sådana förhållanden utveckla sig.

Det har framhållits, att kommunalskatten där uppe icke är så stor, utan att

*Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.
(Forts.)*

Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.
(Forts.)

det finns större kommunalskatter och tyngre skattebördor i många andra församlingar. Detta kan vara sant, men jag vill fästa uppmärksamheten på att Stensele kommun är ganska efterbliven i många avseenden såsom beträffande skolväsende, sjukvård och sådant, och då nu den nya tiden har ryckt in, då kommunen har blivit genomfartsort för järnväg och ett större samhälle börjat uppstå där uppe vid Stor-Uman, så komma helt andra krav att ställas på församlingen, och detta kommer ofelbart att medföra synnerligen stora skattebördor. Det är alldeles ovedersägligt.

Inte heller kan man säga, att det är någon princip, som brytes, ifall staten här skulle bidraga med det begärda beloppet, ty riksdagen och Kungl. Maj:t ha i ett stort antal liknande fall beviljat anslag för sådana kyrkobyggnader. Jag skall nämna kyrkorna i Tärna, Muonionalusta och Karesuando samt kapellen i Vitträsk, Södra Bergnäs, Jäkkvik, Ammarnäs, Gargnäs, Dikanäs, Fatmakke, Junosuando och, såvitt jag minns, även Kvikkjokk. Det är sålunda en hel rad av sådana kapell och kyrkor, där staten ansett sig böra träda hjälpende emellan, och att fullfölja denna tradition, anser jag vara den svenska riksdagen värdigt.

Beträffande ytterligare kapellbyggnader här uppe i lappmarkerna, kan ju hända, att krav komma att framställas på en eller annan, men jag tror inte, det kan bli så många. Jag anser därför, att man inte skall hysa alltför starka farhågor för konsekvenserna av ett gynnsamt beslut från kammaren i detta avseende.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till den i denna punkt vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Den föregående ärade talaren framställde en direkt fråga till mig. Om jag kunde nämna något ställe, där befolkningen hade åtta mil till kyrkan, så skulle han ju erkänna, att man där hade samma anspråk på statsbidrag som i nu förevarande fall, och då vore det ingenting att tveka inför, där heller. — Nej, det kan jag inte göra. Men fastän det är ganska naturligt, att den föregående ärade talaren ansåg kyrkobyggnaderna vara det viktigaste av kommunala ändamål, skulle det kunna tänkas, att det på andra håll finns kommuner, dubbelt så skattetyngda som denna, där man med skäl kan göra gällande, att det finns lika stora värden, som sättas på spel för deras vidkommande, om inte staten träder hjälpende till. Från min synpunkt kan jag inte finna, att om man i detta fall röstat för bifall till kommunens begäran, man då skulle i ett lika behjärtansvärt fall för kulturella ändamål kunna vägra, även om det inte gällde en kyrkobyggnad.

Vidare påvisade den föregående ärade talaren att fast kommunalskatterna inte nu voro stora, skulle de i framtiden bli stora i dessa efterblivna bygder. Det skälet lär väl inte kunna hjälpa i denna fråga. Och för övrigt ber jag att få fästa uppmärksamheten på att ungefär 60 procent av jorden i denna kommun utgöres av statsskogar, för vilka staten sålunda är skattskyldig till kommunen, och följaktligen torde väl denna kommun befinna sig i ett icke ogynnsamt läge, vad skattebördorna beträffar, då ju sålunda, även om bevillningskronorna där liksom på andra ställen sjunka, ändå en viss trygghet för en stor del av skatterna förefinnes.

Sålunda, herr talman, trots det mycket behjärtansvärda syftet med den här behandlade motionen måste jag vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Petrus: Visserligen kan man vara tveksam om att yrka bifall till ett anslag av denna art, ty det avser ju ett ändamål, som bör bestridas och i allmänhet också bestrides med kommunala medel. Det är endast

i få undantagsfall, staten beviljat bidrag till uppförande av kyrkor och därmed likartade ändamål. Det har endast skett i våra Norrlandsödebygder, men där har det dock förekommit, varför man inte behöver anse ett bifall till reservationen vara av prejudicerande art eller få alltför vittomfattande konsekvenser. Jag tror också, att man inte bör tillmäta principen alltför avgörande betydelse i detta fall, utan att man bör däremot sätta det intresse, staten kan ha av en hjälp till de människor, som bo i dessa ödebygder och som i många avseenden äro sämre lottade än den befolkning, som bor i södra och mellersta delarna av landet.

Utom vad som förut i debatten påpekats finnes ännu ett skäl, varför staten i någon mån bör bidraga till uppförande av detta kapell. Det är ju meningen, att en stor del av kostnaderna för kapellet skall lämnas genom frivilliga gåvor, genom att anskaffa virke och genom utförande av dagsverken. Nu äger staten en stor del av den bevillningspliktiga egendomen där uppe i denna församling. Staten kan naturligtvis inte vare sig lämna frivilliga gåvor eller utföra dagsverken, men skulle hela kostnaden täckas genom uttaxerade medel, komme ju även staten som kommunalskattepliktig för sin egendom till församlingen att få lämna avsevärt större bidrag, än nu blir fallet.

Jag anser fördenskull att om riksdagen genom att bevilja ett anslag ger befolkningen i Stensele ett handtag för deras kyrkobyggnad och därigenom kan bidraga till att kapellet blir uppfört, har staten därmed glatt befolkningen och åstadkommit ett gott resultat.

Av dessa skäl, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Rosén: Herr Oscar Olsson framställde det såsom en förmån, att Stensele socken liksom en del andra norrlandssocknar hade så gott om statsskogar. För min del har jag den uppfattningen, att kommunerna haft större olägenheter än fördelar av att de ha så mycket statsskogar, för vilka staten först under de allra senaste åren behövt erlagga skatt. Det är detta förhållande, som utgjort en oerhörd tunga för befolkningen och som i mycket hög grad medverkat till efterblivenheten i dessa landsändar. Befolkningen har berövats möjligheten att uträtta någonting genom att de haft så mycket statsskogar inom dessa områden, som icke tillfört kommunerna några inkomster. Detta är någonting helt annat än den förmån, varom herr Olsson talade.

Man talar här om konsekvenserna av ett bifall till förslaget. Ja, det tror jag inte är så farligt. Det har förut av herr Bergqvist berörts, att riksdagen vid flera tillfällen beviljat anslag för kyrkliga ändamål av liknande art. Jag skall be att få nämna att till de båda grannkommunerna till Stensele, Tärna och Sorsele, har staten tidigare lämnat dylika anslag. 1896 och 1907 års riksdagar beviljade för kyrkobyggnaden i Tärna sammanlagt omkring 31,000 kronor, vilket var inte långt ifrån hela kostnaden för kyrkan. Redan 1854 anslogos medel till ett kapell i Ammarnäs i Sorsele, och riksdagen har sedermera anslagit 10,000 kronor för ombyggnad av detta kapell, som uppförts med statsmedel. I Gargnäs i Sorsele har med riksdagens hjälp byggts ett kapell, som kostar 35,000 kronor, till vilket statsanslag utgick med 20,000 kronor, och den socknen har mindre skuld för kyrkliga ändamål, än Stensele socken har.

Då man vid begravingar skall forsla liken 8—12 mil till kyrkogården, då man skall skicka nattvardsbarnen ända till 12 mil och nödgas inackordera dem vid kyrkplatsen för att de skola få tillfälle att gå nattvardsgång, och då befolkningen vid högst två tillfällen om året kan få möjlighet att åhöra en gudstjänst i kyrkan, tycker jag att man knappast skulle kunna tala mot ett så blygsamt bidrag som det ifrågavarande. Jag skulle ha förstått herr Olsson, om

*Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.
(Forts.)*

*Anslag till en
kapellbyggnad
i Umnäs by.
(Forts.)*

han hade yrkat avslag på föregående punkt, då det gällde ett anslag av 12,000 kronor till anskaffande av snygga möbler åt domkapitlet i Luleå, men då det gäller denna kapellbyggnad, tror jag det finns större anledning att gå med på vad som begärts, ty detta anslag har större betydelse för själavården.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Jag begärde ordet på grund av herr Roséns personliga anmärkning mot mig. Visserligen tillkom anslaget under förra punkten på grund av en enskild motion, men det upplystes av motionären, herr Rosén, att det anslaget var alldeles ofrånkomligt, vare sig man gav det i år eller nästa år och att det var en ren olyckshändelse att det inte blivit upptaget i propositionen. Det var den saken.

För övrigt vill jag säga, att jag naturligtvis inte skall ta det som någon svårare motgång, om statsutskottet får bakläxa i detta fall, men då herr Rosén påpekar de lidanden, dessa socknar fått utstå på grund av att de haft statsskogar, för vilka inte betalats skatt, får jag fästa uppmärksamheten på att det förhållandet var för tio år sedan och mer. Nu få de ju skatt för dessa skogar. Och de grannkommuner, som herr Rosén anförde ha fått anslag till kyrkobyggnader, de fingo dessa anslag innan skogsaccisen var beslutad här i Sveriges riksdag. Så början och slutet av herr Roséns bevisföring stodo i ett något underligt förhållande till varandra.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Det har icke från något håll här i kammaren bestritts, att denna motion avser ett behjärtansvärt ändamål. Det talas endast om de äventyrliga konsekvenser, som skulle uppkomma av ett bifall till motionen. Jag får för min del säga, att förekomma här några ytterligare fall, som äro lika angelägna som detta, lär det inte vara något äventyrligt för staten att ingå på att lämna sådant bidrag, som här ifrågasättes.

Jag skall be, herr greve och talman, att för min del få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen, och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 8 punkten 46 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

. Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville

rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-
 propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade
 för ja-propositionen. *Anslag till en kapellbyggnad i Umnäs by.*

(Forts.)

Punkterna 47—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 96 och 97.

Lades till handlingarna.

Punkten 98.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100—107.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108.

I två likalydande motioner, väckta den ena av herr *J. Bergman* m. fl. inom första kammaren (nr 109) och den andra av herr *I. Englund* m. fl. inom andra kammaren (nr 201) hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta att till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett årligt belopp av 7,500 kronor för vartdera av fem år i och för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat och att nämnda summa första gången finge disponeras för ändamålet under budgetåret 1925—1926.

Om anslag till en svensk professur i Dorpat.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att herr Bergmans m. fl. och herr Englunds m. fl. berörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Om anslag till
en svensk
professur i
Dorpat.
(Forts.)

Herr **Bergman:** Herr talman! Det finns i riksdagstekniken åtskilliga sätt att bifalla en motion. Ett av de mera originella sätten är det, som statsutskottet i dag använt i fråga om denna av ganska många ledamöter ur bägge kamrarna och ur olika partier väckta och av en synnerligen allmän opinion omfattade motion, nämligen det sättet, att utskottet formellt avslår, men i sak bifaller den. Jag ber att få uttrycka min tacksamhet mot utskottet för det sakliga tillstyrkandet, vilket ju tycks innebära, att det är meningen, att saken skulle återkomma nästa år i form av proposition, och jag vill uttala en önskan, att utskottets förhoppningar i det avseendet måtte gå i uppfyllelse.

Emellertid ber jag att få säga några ord i fråga om det slut, vartill utskottet för närvarande kommit och om dess motivering. I början är denna högst välvillig och erkännansvärd, men det förefaller nästan som om den för övrigt så välkonstruerade hjärna, som man anar bakom den något tungviktiga hand, vilken råkat plumpa i protokollet i senare hälften av utskottets utlåtande, skulle för ett ögonblick ha glömt att den för närvarande icke dikterar kungl. propositioner utan endast utskottsutlåtanden. Någon brist på självaktning har aldrig från det hållet — »så vitt mig är bekant», för att imitera ett uttryck ur utlåtandet — hittills förmärkts, men denna gång synes vederbörande ha glömt åtminstone den aktning, riksdagen bör hysa för sin egen värdighet. Intet initiativ får tagas av riksdagen, allt skall göras av Kungl. Maj:t. Vad man kan säga om den ståndpunkten, demokratisk är den icke och föga värdig den demokratiska majoritet, som teoretiskt, men som det synes icke praktiskt, förefinnes inom statsutskottet.

Nu vill kanske statsutskottet göra den invändningen mot detta resonemang, att önskvärldheten av att myndigheterna höras i en sådan fråga som denna är alldeles oberoende av dessa demokratiska synpunkter. Detta är naturligtvis fullkomligt riktigt, och det har aldrig någonsin fallit motionärerna in att vilja hålla några myndigheter utanför denna sak. Den reprimand för mindre omtänksam förberedelse i detta avseende, som utskottet inflåtar i slutet av sitt utlåtande, måste från motionärernas sida, av vilka många äro gamla och synnerligen erfarna riksdagsmän, bestämt avvisas såsom alldeles obefogad. Jag tror mig icke säga något överord, om jag påstår att det torde vara få av de motioner, som föreligga vid denna riksdag, som blivit så omsorgsfullt förberedda som denna. Den är försedd med den historik, som är önskvärd, när det gäller ett nytt ärende; med all behövlig utredning och med en bilaga, som t. o. m. innehåller flera sakkunnigas uttalanden om saken, än som i allmänhet plägar anses behöfligt ens i kungliga propositioner.

Vari skulle den otillfredsställande förbehandlingen ha bestått? Jo, förklarar statsutskottet, däri att ingen svensk statsmyndighet fått yttra sig om ärendet. Det är ett i sanning underbart resonemang! Vems fel är detta, om så skulle vara, om icke statsutskottets eget? Tillkommer det oss riksdagsmän, som motionerat, att infordra utlåtanden från svenska statsmyndigheter? I den form, vari det för enskilda varit möjligt att anskaffa dem, föreligger en hel mängd dylika utlåtanden, vilka ingå i motionens bilaga. Anser statsutskottet ytterligare utlåtanden erforderliga, så är utskottet ingalunda så oerfaret, att det saknar kännedom om § 46 i riksdagsordningen, där det, som bekant, heter: »Finner utskott sig behöva av någon konungens ämbetsman eller av allmänt verk inhämta muntliga eller skriftliga upplysningar, äger utskottet att, genom sin ordförande, hos den statsrådets ledamot, som konungen därtill vid varje riksdag förordnar, begära konungens befallning till vederbörande att de äskade upplysningarna meddela.» Denna utväg står statsutskottet enligt grundlagen till buds. Någon motsvarande möjlighet är

icke av grundlagen anvisad för den enskilde riksdagsmannen, vadan jag vördsamast måste undanbe mig och de tjugu övriga motionärer i bägge kamrarna, som väckt denna motion, någon reprimand för att vi »hållit svenska statsmyndigheter utanför saken». Någon önskan att dessa myndigheter skulle stå utanför ha vi, som nyss nämndes, ingalunda hyst, alldeles tvärom, så mycket mer som det är oss bekant, att dessa myndigheter äro synnerligen väl-villigt stämda mot saken.

Vilka statsmyndigheter är det nu, som utskottet anser böra yttra sig i saken men vilkas yttranden utskottet egendomligt nog ej låtit inhämta? Jo, utskottet nämner utrikesministern eller honom underlydande organ samt universitetsmyndigheterna. Vad utrikesdepartementet beträffar, synes utskottet ha förbisett, att i den tryckta och för alla tillgängliga bilagan till motionen förekommer ett uttalande av just det utrikesministern underlydande organ, som utskottet torde åsyfta, nämligen svenska ministern i de baltiska länderna, envoyén Torsten Undén, som på det livligaste tillstyrkt förslaget. Den andra statsmyndighet, som enligt utskottet borde hörts, skulle vara de svenska universitetsmyndigheterna. Ja, även i det avseendet finns det i samma bilaga ett yttrande, nämligen av prokanslern vid Uppsala universitet. Prokanslersämbetet vid det sydsvenska universitetet är, som bekant, för närvarande vakant. Och vad kanslersämbetet för rikets universitet beträffar, så behöfde den, som synes ha skrivit detta utlåtande, endast ha gnuggat sina uppenbarligen något dimmiga glasögon för att på andra sidan bordet inom utskottslokalen upptäcka herr universitetskanslern, ifall man inte ville på omvägen genom statsrådet Levinson uppleta honom. Så att några övermänskliga hinder fanns det verkligen icke att övervinna för att inhämta de statsmyndigheters utlåtanden man säger sig ha önskat höra.

En sak som denna borde enligt min uppfattning icke ha behandlats från dessa små etikettsynpunkter utan ha setts mera som den stora och enande, över dagens små partifejder höjda allmänt svenska och nordiskt-kulturella, angelägenhet, som den är. Här hade svenska riksdagen ett tillfälle att på ett sätt, som även vore till Sveriges eget påtagliga gagn, göra ett framåtsträvande grannfolk, vilket alltjämt med rörande pietet håller Sveriges namn högt i ära, en stor tjänst och samtidigt göra en verklig insats i arbetet på det nordiska samförstånd, som är en av det nutida Sveriges största yttre kulturuppgifter.

Det är emellertid glädjande, och jag ber att till sist få betona detta, att utskottet i sak erkänner dessa synpunkter. Dess utlåtande säger ju i detta avseende, att förslaget »synts utskottet behjärtansvärt, så mycket mer som det gäller en läroanstalt, grundad av våra förfäder och arbetande bland ett folk, med vilket vi genom historia och kultur känna oss starkt befreundade, och där inom vissa folkgrupper ännu svenskt språk talas». För detta uttalande ber jag att få uttala den varmaste tacksamhet. Det innebär ju en indirekt, men ganska tydlig anvisning till Kungl. Maj:t att nästa år framlägga den nu gjorda framställningen i form av proposition. I denna förhoppning skola de många motionärerna väl finna sig i den oförtjänta förebråelsen.

Jag vill erinra om att väl knappast någon vid denna riksdag väckt motion utlöst en allmänna — jag vågar försäkra, fullkomligt spontan, icke konstgjord — pressopinion till sitt stöd, och detta är väl även i viss mån ett vittnesbörd om en allmän folkopinion. Själv har jag fått kännedom om ej mindre än fyrtio ledande artiklar i de mest skilda tidningsorgan från yttersta höger till yttersta vänster, vilka alla uttryckt det livligaste instämmande i motionen. Ett så många böners barn kan icke gå förlorat, hette det ju en gång om en stor man, som i förstone ansågs som en förlorad son, och jag vill till-

*Om anslag till
en svensk
professur i
Dorpat.
(Forts.)*

Om anslag till
en svensk
professur i
Dorpat.
(Forts.)

lämpa uttalandet på denna motion, som det varit statsutskottet ensamt förbehållet att vilja låta stå på något års tillväxt. Det kunde varit onödigt, men det må ju emellertid vara hänt.

Herr talman! Jag har alltså för ögonblicket icke något särskilt yrkande att framställa.

Herr **Bergqvist**: Jag måste verkligen förvåna mig över det dåliga humör, som den föregående ärade talaren lade i dagen på denna punkt. Jag kan inte förstå det på annat sätt än att han måtte ha skrivit sitt tal under en sömnlös natt, då han ängslats för frågans utgång, eller också på det sättet, att utskottet varit alldeles för snällt i sitt uttalande. Det är inte alla, som tåla att man visar välvilja, och detta har utskottet gjort. Utskottet har uttalat sig in amplissima forma om det behjärtansvärda i motionen, fastän utskottet inte kunnat komma till ett tillstyrkande av densamma.

Beträffande förberedelsen av frågan säger herr Bergman, att den har undergått en omsorgsfull utredning. Utskottet har haft en annan uppfattning här om. För det första har ingen svensk myndighet varit i tillfälle att yttra sig om saken och för det andra finns det inte utrett, huruvida vederbörande i Dorpat vilja ha någon svensk professur där eller icke. Vidare är ju frågan av den vittgående art, att den bör komma fram ifrån Kungl. Maj:ts sida och icke genom en enskild motion.

Jag skall icke ingå i något närmare svaromål på vad herr Bergman yttrade. Utskottet har behjärtat förslaget, och det är utan tvivel också i sig självt mycket behjärtansvärt. Kommer det i utrett skick från Kungl. Maj:t till riksdagen, så torde det ha all utsikt att vinna framgång. Detta har utskottet uttalat, och det förefaller mig som om herr Bergman bort stanna vid att ta fasta på detta och inte bifoga till det erkännande, som skedde, en sådan reprimand mot utskottet som fallet var. Herr Bergman kallade denna sak för ett de många börnas barn, men den bön, som nu senast framfördes, får jag verkligen säga hade en rätt så egendomlig form.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Bergman**: Jag måste å min sida i sanning förvåna mig över den siste högt ärade talarens anförande, och jag torde ha vida större skäl därtill än han hade att förvånas över mitt. Det förefaller, som om utskottets talesman varken läst motionen med bilaga eller ens hört på mitt anförande nyss. Han upprepar nämligen den beskyllningen mot motionärerna, att ingen svensk myndighet hörts om denna sak. Därpå har jag redan utförligt svarat. Vi ha inte haft någon befogenhet att inhämta svenska myndigheters officiella utlåtanden om motionen. Men det har utskottet haft, och den ärade talaren lämnade ingen förklaring, varför statsutskottet, då det ansåg saken behjärtansvärd, icke gjort detta. Vidare tog han ingen hänsyn till det faktum, jag påpekade, nämligen att i motionens tryckta bilaga finnas — visserligen inofficiella — utlåtanden av en mängd sakkunniga och däribland just sådana myndigheter som han önskar höra.

»För det andra», sade han, »vet man inte, om vederbörande i Dorpat skulle önska en sådan professur.» Detta tyder på att man i utskottet, där man ju har mycket att göra, icke hunnit läsa motionens nämnda bilaga, ty där står det uttryckligen, just i ett uttalande från Dorpat, att universitetet skulle med allra största tacksamhet hälsa denna åtgärd. För övrigt ber jag få tillägga — vad som givetvis icke kunnat stå i motionen — att jag, sedan motionen väckts, mottagit en tacksamhetsskrivelse från estnische kultusministern, som själv är professor i Dorpat, för att denna framställning framförts. Något tvivel om att professuren där skulle önskas är således omöjligt att hysa.

Slutligen upprepade den ärade talaren den av mig redan i det förra anförandet bemötta invändningen, att framställningen föreligger endast i form av enskild motion. Jag har uttalat att det icke synes mig vara riksdagen så synnerligen värdigt att själv fränkänna sig allt initiativ i detta avseende, och för övrigt ber jag att få erinra om att både vid denna riksdag och vid många föregående på grund av enskilda motioner en mängd viktiga saker beslutits. Och statsutskottet är minsann i denna punkt allt annat än konsekvent. Det ser först och främst ut, som man skulle jämka på grundsatsen, när det gäller motioner av statsutskottets egna medlemmar, och det är ju icke precis vad man kan kalla likhet inför lagen. Statsutskottet har t. ex. tillstyrkt herr Rydén enskilda motion om 10,700 kronors extra anslag till livrustkammaren. Utskottet har också tillstyrkt herr Bergqvists enskilda motion om 12,000 kronor till ytterligare möbler i ett par rum i domkapitlets i Luleå lokaler. Det har tillstyrkt herrar von Geijers och Björkmans m. fl:s lika enskilda motioner om 35,000 kronor till resestipendier vid rikets universitet, och det tillstyrkte också herrar Pers', Andersons och Ekenstams motion om höjning av anslaget till biblioteket i Linköping. Mycket av detta är behjärtansvärt, och jag har ingen avsikt att ingå på erinringar mot dessa anslag i och för sig, men jag vill blott påpeka, att utskottet knäsatte dem, trots det de yrkats motionsvis och icke på propositionsvägen. Sålunda, den invändningen mot den nu föreliggande motionen förefaller att vara tämligen svag med hänsyn till så mycket av vad utskottet i samma utlåtande föreslår på en del andra punkter.

Denna praxis är icke heller ny för i år. För ett par år sedan förelåg en motion, som var mycket analog med denna, då efter initiativ av nuvarande statsrådet Wigforss och mig samt ett par andra ledamöter av kammaren ett förslag om en personlig professur till Albert Nilsson i Lund bifölls, fastän framställningen gjorts i form av enskild motion. Vidare kan jag nämna min egen motion vid 1923 års riksdag om anslag till den svenska folkhögskolan i Birkas i estniska skärgården, vilken motion enhälligt bifölls av riksdagens båda kamrar efter enhälligt tillstyrkande av statsutskottet. Detta sistnämnda fall är ganska analogt med det nu föreliggande. Det gällde lika litet då som nu något stort belopp. För nästa budgetår föreslår Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition till denna folkhögskola — och utskottet förordar det — 5,000 kronor; det, som nu föreslås för inrättandet av lärostolen i Dorpat utgör ett belopp av 7,500 kronor för nästa år. För några år sedan beviljades, likaledes efter enskild motion, understöd till P. J. Rösiös upplysningsverksamhet i jordbruks- och lantmannanäringar. Bland dem, som då uttalade sig för denna sak, märktes herr Rydén, som däremot i statsutskottet opponerar sig emot det nu föreliggande förslaget. Och vad skall man slutligen säga, då man finner, att statsutskottet efter förslag av enskilda motionärer i år tillstyrker en sådan sak som ersättning åt fröken Anna Sörensen med ett belopp av 14,153 kronor 61 öre, vilket belopp bortstulits från ett seminariums rektorsexpedition. Denna enskilda motion tillstyrkes efter det att Kungl. Maj:t, om jag ej misstar mig, avslagit en ansökning därom och i varje fall icke framlagt proposition i saken. Detta är ett prejudikat, som torde vara farligare än anslaget till svensk språkundervisning i Dorpat. Jag kan således icke finna, att statsutskottet i detta avseende varit det ringaste konsekvent.

Jag skulle emellertid kanske icke hava upptagit kammarens tid med dessa erinringar om icke den siste ärade talaren hade funnit det förvånande, att jag »givit en reprimand» åt statsutskottet. I min anspråkslöshet kan jag verkligen icke utöva någon disciplinär myndighet över en så högtstående institution som statsutskottet. Däremot är det statsutskottet, som funnit lämpligt att utdela en reprimand ej blott åt mig utan även åt de 20 övriga, till en del mycket erfarna riksdagsmän, som gemensamt väckt denna motion och som tillhöra skilda par-

*Om anslag till
en svensk
professur i
Dorpat.
(Forts.)*

Om anslag till
en svensk
professur i
Dorpat.
(Forts.)

tier inom riksdagen. Det är på denna reprimand, som jag ansett mig böra svara. Jag tillbakavisar den såsom dels ingalunda konsekvent och dels i och för sig allt annat än befogad.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110 och 111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112.

Om
inrättande av
en professur
i flygteknik
vid tekniska
högskolan.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka arvodet för envar av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor samt förty höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 700 kronor till 363,450 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner väckta, den ena inom första kammaren av herr Björnsson m. fl. (nr 98) och den andra inom andra kammaren av herr E. Nylander m. fl. (nr 138), däruti hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att vid tekniska högskolan inrättades en professur i flygteknik och att för detta ändamål för budgetåret 1925—1926 beviljades ett anslag om 6,400 kronor utöver vad som i högskolans extra stat nu vore upptaget till arvode åt en speciallärare i flygteknik att utgå av de medel riksdagen komme att för nämnda budgetår bevilja till befrämjande av svensk lufttrafik samt att i vanlig ordning dyrtidstillägg måtte utgå å professors avlöning;

dels ock en inom andra kammaren av herrar I. Anderson i Linköping och G. Svedman väckt motion (nr 137), däruti hemställts, att riksdagen måtte besluta inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan och för detta ändamål under åttonde huvudtiteln anvisa erforderligt anslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag öka arvodet för en var av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor samt förty höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 700 kronor till 363,450 kronor;

b) avslå dels herrar Björnssons m. fl. och Nylanders m. fl. berörda motioner, i vad desamma avsåge inrättande vid tekniska högskolan av en professur i flygteknik, dels ock herrar Andersons och Svedmans berörda motion.

Reservation hade anförts av herrar J. L. Widell, J. G. Waller, C. I. Asplund och B. F:son Holmgren, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag öka arvodet för en var av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor;

b) med bifall till herrar I. Andersons i Linköping och Svedmans samt i anledning av herrar Björnssons m. fl. och Nylanders m. fl. förenämnda motioner besluta, att å staten för tekniska högskolan uppföra en professur i flygteknik;

c) höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 8,200 kronor till 370,950 kronor.

*Om
inrättande av
en professur
i flygteknik
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Herr Björnsson: Herr talman! Under denna punkt finnes av herr Widell m. fl. anförd en reservation till förmån för bifall till en av de punkter, som ingå i en av mig m. fl. undertecknad motion om inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan. Denna motion har av statsutskottet fått en i sak mycket tillmötesgående behandling så till vida, att även utskottsmajoriteten förklarar, att en professur i flygteknik måste anses synnerligen behöfvlig. Men då utskottsmajoriteten icke desto mindre har ansett sig böra avstyrka motionen, har detta skett framför allt av den anledningen, att majoriteten icke ansett lämpligt att på grundval av en enskild motion inrätta en professur.

Jag skall icke trötta kammaren med att närmare motivera behovet av en sådan professur som denna. I detta avseende vill jag endast fästa uppmärksamheten på en punkt, nämligen den statsekonomiska betydelsen av en sådan professur. I årets stat begäres såsom stöd för det civila flygväsendet ungefär 1 1/2 miljoner kronor, varav 635,000 kronor förutsättas skola utgå av skattemedel och resten av lånemedel. Men därjämte förekommer i en tjock bok, som vi för en månad sedan mottogo, nämligen Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande, en hemställan om anslag för det militära flygväsendet, som för en femårsperiod stiger från 3.6 till 6 miljoner kronor, varav större delen är avsedd att användas för flygmateriel och flygövningar. Flygväsendet är således ett område av tekniken, som redan nu kräver mycket stora statsutgifter, och det förefaller mig då vara ett verkligt statsintresse, att dessa utgifter komma till bästa möjliga användning. Jag föreställer mig, att en förbättrad utbildning hos dem, som skola administrera och förbruka dessa stora statsanslag, mycket snart skall ge ersättning för de ökade kostnader, som utbildningen kräver, och bättre valuta för pengarna i form av större flygsäkerhet och större planmässighet, då det gäller anordnande av flygplaner och flygleder o. s. v. samt större effektivitet vid utnyttjandet av materielen. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om den utgiftsökning, om vilken det här rör sig, och som — om jag räknar ärligt och således tar skillnaden mellan lön och dyrtidstillägg för en professor å ena sidan och lön och dyrtidstillägg för den nu befintliga specialläraren å den andra — uppgår till ungefär 8,200 kronor om året, skulle vara från ekonomisk synpunkt lönande att göra och därtill göra så fort som möjligt.

Jag får säga, att även om man i år icke lyckas vinna bifall för ifrågavarande motion, tvivlar jag icke på, att det skall lyckas ett annat år, och det är för mig inga personliga hänsyn, som göra att jag vill, att professuren skall inrättas redan från och med nästa budgetår, utan helt enkelt praktiska synpunkter. När staten i alla fall offrar mycket stora belopp på flygväsendet, förefaller det mig som om den skulle försöka göra detta så praktiskt som möjligt. Min uppfattning är den, att det vore fördelaktigt att redan nu bevilja denna lilla anslagspost till inrättandet av en professur.

Nu har det anmärkts, att man icke bör inrätta en professur på grundval av en enskild motion. Denna regel är ju i stort sett riktig, men den förutsätter oftast, att frågan icke är tillräckligt förberedd. Så är nu icke fallet. Ända sedan 1920 har tekniska högskolans collegium år efter år framkommit med yrkande om inrättandet av denna professur. Vi ha i vårt land en institution som heter ingenjörsvetenskapsakademien, som även för sin del varmt förordat professurens inrättande, och då Kungl. Maj:t eller rättare sagt chefen för eklelesiastikdepartementet icke ansett sig böra taga upp frågan, har detta icke berott på att professuren skulle vara obehöfvlig eller att tillräcklig utredning icke förelåg, utan endast därpå, att det statsfinansiella läget var bekymmersamt.

*Om
inrättande av
en professur
i flygteknik
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Till stöd för denna min uppfattning vill jag ännu en gång erinra om försvarspropositionen. Jag hoppas, att jag icke brister i skyldig aktning för statsutskottet, om jag vågar den gissningen, att icke alla dess ledamöter vid den grundliga genomläsning, som de givetvis ägna denna proposition, hava hunnit så långt som till sid. 366. De hava ju endast haft en månad på sig för att läsa denna tjocka bok. Där säger Kungl. Maj:t: »I 1924 års försvarsproposition förordades för detta ändamål inrättandet av ett aerodynamiskt laboratorium, vilket dock med hänsyn till att det komme att tagas i tjänst även för den civila flygindustrien och den civila luftfarten ansetts böra organiseras fristående från flygvapnet och förläggas till tekniska högskolan samt bekostas av medel å annan huvudtitel än försvarets. Sedermera har denna fråga upptagits dels i en framställning till Konungen från en av Ingenjörsvetenskapsakademien upprättad flygteknisk kommitté och dels i motion vid årets riksdag. Då sålunda ärendet bringats under statsmakternas prövning, torde jag här icke behöva närmare ingå på detsamma.» — Detta visar således, att Kungl. Maj:t icke rimligen kan känna sig förhindrad att på grund av bristande utredning mottaga en sådan anslagsökning. Dessutom har riksdagen för helt få dagar sedan fått en annan kungl. proposition angående befrämjandet av lufttrafik, som innefattar detaljförslag för användandet av de medel, som avsetts för det civila flygväsendets understödjande. I statsverkspropositionen reserverades ett anslag av skattemedel å 700,000 kronor. Nu har Kungl. Maj:t sett sig i stånd att begränsa sina anslagskrav i detta avseende till en stor post på 500,000 kronor och därjämte några mindre poster på tillhoppa 134,300 kronor eller alltså sammanlagt 634,300 kronor i stället för de i statsverkspropositionen förutsatta 700,000 kronor. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om den statsfinansiella synpunkt, som — såvitt jag kunnat läsa rätt innantill — varit den enda för Kungl. Maj:t avgörande, icke längre bör utgöra något hinder. Då man sålunda räknat med en utgift av 700,000 kronor och nu vid närmare prövning funnit, att man kan nöja sig med något över 634,000 kronor, förefaller det mig vara rum för den utgiftsökning, som skulle bliva en följd av bifall till den av mig m. fl. undertecknade motionen, i vad den avser inrättandet av denna professur.

Det kan naturligtvis invändas, att om riksdagen godtager detta krav, så kommer därtill kravet på ett aerodynamiskt laboratorium. I vår motion ingår ju ett yrkande om avsättning av ett visst belopp för inrättande av ett sådant laboratorium. Jag vill ärligt medgiva, att detta krav kommer att uppstå, men jag vill säga, att jag icke kan förstå, att det är nödvändigt, att vi skola ge oss in på den frågan i år, om vi nu skulle besluta inrättandet av en professur. Det kan ju alltid anföras ett gott skäl för att till tiden dela upp dessa frågor, nämligen att det kan vara mycket lämpligt, att den blivande professorn får tillfälle att själv medverka vid utarbetandet av planerna för inrättandet av detta aerodynamiska laboratorium.

Jag skall sålunda be att få yrka bifall till den under punkt 112 i statsutskottets förevarande utlåtande av herrar Widell, Waller, Asplund och Holmgren avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Med allt erkännande av det behjärtansvärda i motionärernas framställning har utskottet likväl icke kunnat tillstyrka bifall till denna motion. Det har varit och är fortfarande en regel, att man icke inrättar professorer på grundval av enskilda motionärers framställningar. Det är endast i ett eller två undantagsfall som sådant har skett, och då har det varit efter en alldeles särskilt klar utredning av frågan. I detta fall har det ju visserligen förekommit många uttalanden beträffande behovet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan, men det har likväl icke för utskottet förelagat en sådan utredning i frågan, att utskottet vågat sig på att framkomma

till kamrarna med ett förslag i sådant syfte. För övrigt är det icke heller för utskottet känt, huruvida det verkligen finnes någon person i vårt land, som är kompetent att bekläda en sådan professur. Det är möjligt, att motionärerna hava sig bekant, att en sådan person finnes, men utskottet har icke känt till, huruvida så är fallet.

*Om
inrättande av
en professur
i flygteknik
vid tekniska
högskolan.*

(Forts.)

Vidare gäller det nu den med inrättandet av ifrågavarande professur sammanhängande vittgående frågan om ett aerodynamiskt laboratorium, som av motionärerna beräknats draga en kostnad av 500,000 kronor, men som kanske kommer att kosta det dubbla. Det vet ingen. Att redan nu avsätta ett visst belopp på en annan huvudtitel för ändamålet torde väl heller knappast komma ifråga.

Herr Björnsson undrade, om utskottets ledamöter kommit så långt i studiet av försvarspropositionen, att vi observerat det av honom citerade uttalandet. Jo, vi hava observerat det. Vidare hava vi observerat att propositionen om flygtrafik även har kommit.

Det av motionärerna framställda kravet på inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan är säkerligen ett krav, som kommer att fordra sin lösning, men motionärerna få väl denna gång nöja sig med den välvilliga motivering, som utskottet lämnat, och hoppas på ett bättre läge för frågan vid nästa riksdag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Widell**: Herr vice talman! Den ärade ordföranden på statsutskottets andra avdelning anförde fyra olika skäl för utskottets avstyrkande. Det första var, att frågan uppkommit på grund av enskild motion, det andra att den vore outredd, det tredje att det icke finnes någon säkerhet för att kompetent person finnes för professurens uppehållande, och det fjärde skälet var, att frågan om det aerodynamiska laboratoriet vore outredd.

Vad det första skälet beträffar, är jag den förste att hålla på principen om att statsutskottet bör gå fram med den allra största försiktighet, då det gäller att tillstyrka anslag på grund av enskilda motioner, och detta alldeles särskilt då det gäller inrättandet av nya tjänster. Men när man ser på den välvilja, som utskottet och särskilt dess andra avdelning faktiskt visat på den åttonde huvudtiteln gentemot enskilda motionärers framställningar, måste man säga sig, att principen nog tycks tåla vid åtskilliga undantag. Av alla de motioner, som äro väckta och beröra den åttonde huvudtiteln, torde det icke vara mer än kanske en eller annan, som i lika hög grad som denna förefaller mig vara rörtjänt av riksdagens bifall. Frågan är, såsom den förste ärade talaren framhöll, synnerligen betydelsefull. För övrigt har vid föregående riksdagar beslutats inrättandet av professurer på grund av enskilda motioner. Jag erinrar därvid om professuren i kemi i Lund och den personliga professuren för professor Albert Nilsson. Precedensfall finnas alltså.

Det andra skälet, som talaren anförde, var att frågan skulle vara outredd. Detta påstående förekom även i det förslagstryck, som förelåg till statsutskottets prövning i plenum, men ströks, vilket torde visa, att utskottet vid närmare besinnande fann, att påståendet icke kunde vidhållas. Frågan är icke outredd, utan tvärtom fullständigt utredd. Någon ytterligare utredning utöver den, som dels tekniska högskolan i upprepade framställningar allt sedan år 1920 och dels ingenjörsvetenskapsakademien presterat, torde vara mycket svår att åstadkomma.

Det tredje av herr Bergqvist anförda skälet var, att det icke skulle finnas någon kompetent person att bekläda denna professur med. Ja, det torde vara ganska svårt för riksdagen och även för Kungl. Maj:t att, då framställning göres om en ny professur, säga, att den och den personen är kompetent att

Om
inrättande av
en professur
i flygteknik
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)

bekläda den. För min del är jag övertygad om, att kompetent person nog kommer att kunna erhållas, men det är i varje fall en sak, som icke kan tagas under omprövning, förrän professuren verkligen är inrättad.

Det fjärde skälet slutligen var det, att frågan om det aerodynamiska laboratoriet skulle vara outredd och att detta vore ett mycket viktigt skäl. Det medger jag gärna. Men även om ett sådant laboratorium icke skulle komma till stånd, har professuren i varje fall sin stora betydelse. Givetvis kan en professur i flygteknik komma till full rätt och göra fullt gagn endast om den stödes av ett sådant laboratorium, men om man av kostnadsskäl nödgas för den närmaste tiden avstå från inrättandet av ett sådant, bör man därför icke avstå från professuren, som i alla fall kan göra stort gagn.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 113—120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Kungl. Maj:t hade i förslaget till riksstat för budgetåret 1925—1926 upptagit det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken med oförändrat belopp 21,000 kronor.

*Anslag
till slöjdunder-
visning vid de
allmänna
läroverken.*

I en inom andra kammaren av herr *G. Holmberg* väckt motion (nr 130) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken höja det nu utgående ordinarie förslagsanslaget 21,000 kronor med 20,000 kronor till 41,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Holmbergs* berörda motion, i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken med oförändrat belopp, 21,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Oscar Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *J. G. Waller, C. I. Asplund, K. V. Rydén, C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. J. Karlsson* i Nynäshamn, *C. Lindskog* och *P. C. Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att i utlåntagandet bort till en början intagas den i ämnet väckta motionens motivering samt att därefter utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr *Holmbergs* berörda motion,

a) höja det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken från dess nuvarande belopp, 21,000 kronor, med 20,000 kronor till 41,000 kronor;

b) medgiva, att arvode till manlig lärare i manlig slöjd vid de allmänna läroverken finge från och med den 1 juli 1925 utgå med 85 kronor för vecko-timme.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Även om denna punkt icke alltför mycket intresserar kammarans ledamöter, är jag tvungen att i någon mån upptaga tiden för dess belysande.

Vid förra årets riksdag beslöto båda kamrarna det ganska väsentliga avsteget från gammal praxis, då det gäller skolväsendet, att göra undervisningen vid statens skolor i vissa ämnen beroende av kommunala bidrag. Det förekom då ganska skarp opposition i båda kamrarna mot att riksdagen på det sättet avvek från sina gamla principer, och såsom det synes mig, hade denna opposition full rätt. Det är oriktigt, att vid statens skolor något ämne skall göras beroende av kommunernas medverkan.

Nu invänder man, att detta icke är ett obligatoriskt ämne. Nej, men ämnet anses lika viktigt för det. Och det är naturligtvis, även om ämnet icke är obligatoriskt, lika oriktigt, att undervisningen däri skall berövas de elever, som i vissa delar av landet önska deltaga däri och detta endast därför att undervisningen göres beroende av det kommunala bidraget.

Så invänder man vidare, att det är ju ingen risk, ty kommunerna äro så pass intresserade ändå, att det kommer icke att falla någon stadskommun in att undandraga sig den lilla ekonomiska uppostring, som det skulle betyda för staden, om halva kostnaden för undervisningen i ämnet lägges på kommunen i stället

*Anslag
till slöjdunder-
visning vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

för på staten. Ja, det har man nog fått se! På åtskilliga håll har faktiskt undervisningen i slöjd tagits från lärjungarna på grund av att kommunerna anse det fullkomligt oriktigt, att de skola betala för undervisningen i statens skolor. Stadsförbundets tidskrift har också mycket bestämt opponerat mot, att sådana egendomliga principer införas i fråga om statens skolväsende.

Är det då någon risk att fortsätta på den inslagna vägen? Utskottet tycker icke, att så är, ty utskottet säger: vi kunna ju först se efter, om undervisningsplanen blir sönderriven på alltför många ställen, innan vi rätta till vad som skett. Tycka ändå icke kammarens ledamöter, att det resonemanget är litet våghalsigt? Faktiskt äro vi på väg att på det sättet få slöjdundervisningen utrotad i statens skolor i en hel del städer. Utskottet kan icke blunda för den saken, men utskottet tycker: låt oss först se, om detta blir fallet i ännu många flera städer, innan vi vidtaga någon åtgärd för att återgå till den även enligt dess mening riktiga principen, att staten bör betala kostnaden för undervisningen vid sina skolor och icke skjuta över denna kostnad på kommunerna.

Frågan skulle ju i sista hand kunna reduceras efter mättet av den betydelse, slöjden har vid statens skolor. Är det av någon betydelse, att eleverna där få denna praktiska undervisning? Ja, i det fallet äro åtminstone alla skolmyndigheter överens, och just därför, att alla skolmyndigheter och skolintresserade äro ense om slöjdens stora betydelse, bör det vara så mycket angelägnare för riksdagen att se till, att man rättar till saken, så att icke eleverna i allt flera städers läroverk gå miste om detta uppfostringsmedel.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera vid denna punkt av utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Bergqvist: Som bekant är undervisningen i slöjd vid våra läroverk ett frivilligt ämne. Den är frivillig icke blott i den meningen, att lärjungarna kunna deltaga i undervisningen eller låta bli att göra det, utan frivillig också i den meningen, att undervisning i ämnet kan förekomma vid läroverket, eller icke förekomma. Det finns sålunda icke något tvång för ett läroverk att meddela undervisning i träslöjd eller i slöjd i allmänhet. Följaktligen intager detta ämne en särställning i förhållande till övriga ämnen och även i förhållande till övningsämnen vid läroverken.

Nu har det i alla fall varit så, att staten helt och hållet bekostat den undervisning, som ända till förra året vid läroverken meddelats i slöjd. Vid 1924 års riksdag skedde emellertid en ändring härutinnan med anledning av framställning från Kungl. Maj:t, därvid Kungl. Maj:t föreslog, att en fördelning av kostnaden skulle äga rum mellan staten, som skulle betala hälften, och vederbörande stadskommun, som skulle betala andra hälften. Anledningen till detta förslag var det statsfinansiella skälet. Jag kan ju gärna inrymma ett medgivande åt den föregående ärade talaren, att det i princip kan vara riktigare, att staten betalar hela kostnaden. Nu har emellertid en annan princip börjat tillämpas genom fjolårets riksdagsbeslut, och verkningarna därav hava ännu så länge icke tillräckligt hunnit prövas, varför utskottet funnit, att det nu icke kan anses lämpligt att ändra den anordning, som i fjol beslöts. Jag tror, att de farhågor, som den ärade talaren uttalade, när han förmenade, att detta beslut skulle bidraga till att mångenstädes utrota undervisningen i slöjd, nog äro överdrivna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Olsson, Oscar: Det förnämsta skälet, som den siste ärade talaren åberopade till förmån för sin ståndpunkt var, att det föreligger intet tvång för läroverken att taga med detta ämne i undervisningen. Ja, det är just det, som

är betänkligt. Hade läroverken varit tvungna att meddela undervisning i detta ämne, vare sig kostnaden härför lades på kommunen eller ej, så hade från pedagogisk synpunkt ingen betänklighet förefunnits även med den utväg för frågans lösning, som staten här har slagit in på. Det hade blivit litet omak för kommunen, men det hade jag sannerligen icke brytt mig mycket om. Huvudsaken är den pedagogiska synpunkten, och det är den, som vunnit stöd även i det av den föregående talaren ytterligare anförda skälet, att man ändå icke kan tvinga kommunerna att ge anslag till undervisning i ämnet.

*Anslag
till slöjdunder-
visning vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag kan icke annat än beklaga, att statsutskottet intagit den ställning, som markeras av dess utlåtande i denna punkt, ty för min del måste jag obetingat ansluta mig till reservationen. Jag fäster mig då mindre vid det principiella skäl, som framförts av reservanterna, eller att det i och för sig skulle vara något oformligt att kommunerna måste deltaga i kostnaden för slöjden såsom en särskild undervisning, utan jag ser det hela från rent praktisk och pedagogisk synpunkt. Jag frågar icke efter, om denna anordning är principiellt riktig eller ej, eller om slöjdundervisningen bör vara frivillig eller icke, utan jag måste fråga, om den är nyttig och god eller icke.

Jag tror, att alla äro eniga om, att detta är en nyttig undervisning — åtminstone medger man det på pedagogiskt håll — och då bör den också uppmuntras så mycket som möjligt. Man har redan av den omläggning, som i fjol skedde av ekonomiska skäl, funnit, att en del kommuner undandragit sig att giva det understöd, som behöves för att hålla undervisningen i gång. Det må nu vara oklokt av dessa kommuner, men det är faktiskt så. Under sådana förhållanden, och när kostnadsbeloppet för staten icke är större, är det min uppfattning, att staten bör återgå till den ordning, som förut följdes, eller bekosta det hela.

Här klagar man över, att den teoretiska undervisningen drivits för långt vid våra undervisningsanstalter, och att det väl behöves, att denna undervisning uppblandas med praktiska inslag. Men då bör man icke begå den inkonsekvensen, att man motarbetar den praktiska undervisningen, där den kan förekomma.

Vad sedan själva den manliga slöjden beträffar, så vill jag erinra om, att det är i pedagogiskt syfte som den utövas och tillkommit. Men jag vill också erinra om, att den pedagogiska slöjden blivit alltmera lagd efter praktiska synpunkter, och att den alltmera ordnas så, att man skall kunna väcka intresse hos den ungdom, som utövar densamma.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jeansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 8 punkten 135 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Anslag till
arvoden åt
skolläkare vid
de allmänna
läroverken.

Punkten 136.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra förslagsanslag å 60,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *A. Petrén* väckt motion (nr 39), däruti hemställts, att riksdagen måtte besluta att till ersättning åt skolläkare vid allmänt läroverk med 3 kronor för varje under höstterminen 1925 vid läroverket närvarande lärjunge anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra förslagsanslag å 90,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Petréns berörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra förslagsanslag å 60,000 kronor.

Herr Petrén, Alfred: Herr talman, mina herrar! Av den knapphändiga motivering, som statsutskottet kostat på sig vid avstyrkandet av min motion, får den, som icke är initierad i den föreliggande frågan, veta endast, att jag begärt en ökning av de för närvarande till skolläkarna vid de allmänna läroverken samt real- och samskolorna utgående arvoden, men utskottet upplyser icke om den nedsättning av dessa arvoden, som under de senaste åren gång på gång ägt rum. Jag finner mig därför nödsakad att för frågans belysande något erinra om dess historik.

År 1920 genomfördes en lönereglering för skolläkarna vid de allmänna läroverken samt real- och samskolorna. Vid denna lönereglering beslöts visserligen en höjning såväl i de fasta årsarvoden som i de rörliga arvoden till dessa läkare. De fasta arvoden höjdes från förutvarande 150 till 500 kronor för läkare vid allmänt läroverk och från förutvarande 100 kronor till 300 kronor för läkare vid real- och samskolor. De rörliga arvoden höjdes från förutvarande 2 kronor per år och lärjunge till 4 kronor per år och lärjunge. Men då riksdagen samtidigt beslöt, att de dyrtidstillägg, som skolläkarna förut kommit i åtnjutande av enligt samma grunder som andra stats-tjänare, icke vidare skulle utgå till skolläkarna, innebar denna 1920 års lönereglering i själva verket någon lönereduktion. Jag har i min motion anfört en tabell, som visar detta. Av denna framgår, att skolläkarna genomgående, vare sig det är fråga om större eller mindre skolor, genom nämnda lönereglering erhöilo något lägre arvoden per lärjunge räknat, om man lägger samman å ena sidan det fasta och rörliga arvodet och dyrtidstillägget före år 1920 och beräknar, vad detta blir per lärjunge och på samma sätt lägger ihop det fasta och rörliga arvodet efter 1920 och beräknar hur mycket detta utgör per lärjunge.

Det visar sig sålunda, att vid ett högre allmänt läroverk med 800 lärjungar skolläkaren år 1920 hade en ersättning, inberäknat dyrtidstillägget, av 4 kronor 85 öre per lärjunge, medan han efter 1920 års riksdagsbeslut fick en ersättning av allenast 4 kronor 63 öre per lärjunge. På samma sätt blev

det, vilken storlek skolan än har, en liten minskning vid jämförelse av ersättningsbeloppen åt skolläkarna före och efter 1920 års beslut. Vid sådant förhållande kunde väl ingen tänka sig annat, än att, då riksdagen alltså beslöt en lönereglering, vid vilken dyrtidstillägget borttogs och i samband med vilken någon lönereduktion ägde rum, denna lönereglering skulle bli definitiv. Så blev emellertid alls icke förhållandet, och detta skall jag be att särskilt få fästa uppmärksamheten på. Redan år 1922 beslöt riksdagen sålunda på förslag av Kungl. Maj:t att det rörliga arvodet till skolläkarna skulle minskas från 4 kronor per år och lärjunge till 3 kronor per år och lärjunge. Men det var icke nog därmed, utan 1923 kom Kungl. Maj:t åter och föreslog en ytterligare reduktion, som också av riksdagen bifölls, och varigenom det rörliga arvodet minskades från 3 kronor till allenast 2 kronor per år och lärjunge. Det rörliga arvodet blev således så starkt nedsatt, att det icke blev större än det var före 1921. Därmed blev emellertid skolläkarnas avlöning så låg, att den *för flertalet av dem är lägre, än den skulle ha varit, om någon lönereglering aldrig blivit genomförd.* Om skolläkarna alltså nu hade haft de lägre arvoden, som utgingo till dem före 1920 års riksdags beslut, men hade haft rätt till dyrtidstillägg enligt nu gällande grunder å samma arvoden, så skulle flertalet av dem, såsom läkarna vid alla de större läroverken, hava kommit upp till en något högre årsavlöning än den de nu hava. Det är också att märka att skolöverstyrelsen beaktat detta förhållande och uti yttrande till Kungl. Maj:t såväl 1923 som 1924 föreslagit, att man borde återgå till 1922 års riksdagsbeslut, enligt vilket alltså det rörliga arvodet skulle utgå med 3 kronor per år och lärjunge. Såsom skäl härtill har skolöverstyrelsen även särskilt framhållit, att läkarna vid folkskoleseminarierna, vid vilka läroanstalter lönerreglering också genomfördes 1920, därvid likaledes dyrtidstillägget borttogs, hava fått behålla de arvoden, som då beslötos. Läkarna vid seminarierna hava således fått behålla de arvoden, de erhöles när dyrtidstillägget borttogs, men skolläkarna vid de allmänna läroverken samt real- och samskolorna hava år efter år fått vidkännas en minskning i sina arvoden.

Såsom exempel på, vilken orättvisa som blivit begången mot skolläkarna vid de allmänna läroverken i jämförelse med seminariernas läkare har det även framhållits av skolöverstyrelsen, att före år 1921 hade t. ex. de största läroverkens läkare ungefär dubbelt så stort arvode som en läkare vid ett dubbelseminarium, medan för närvarande den senare har högre avlöning än någon skolläkare vid landets läroverk.

Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att taga kammarens tid något i anspråk för att visa, vilken orättvisa som vid den senaste lönereduktionen begåtts mot skolläkarna vid de allmänna läroverken. Det synes mig vara uppenbart, att denna orättvisa icke i längden kan få kvarstå, utan att en rättelse härutinnan måste förr eller senare äga rum. Jag skall därför, herr talman, anhålla att på anförda grunder få yrka bifall till min motion, vilken sammanfaller med skolöverstyrelsens framställning i frågan.

Herr Bergqvist: Jag skall endast i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det är ju icke blott skolläkarna, utan även många andra befattningshavare, som fått vidkännas någon nedgång i sina inkomster, i samma mån som prisnivån sjunkit, och från denna synpunkt sett måste skolläkarna finna sig i att tills vidare bibehållas vid de rörliga arvoden per lärjunge, som de för närvarande hava.

Herr Petré, Alfred: Det är väl ändå icke möjligt, att herr ordföranden på statsutskottets andra avdelning på allvar kan påstå, att prisnivån sjunkit i

*Anslag till
arvoden åt
skolläkare vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Anslag till
arvoden åt
skolläkare vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)

samma utsträckning, som minskningen av arvudet för skolläkarna skett. Vid 1923 års riksdag nedsattes ju detta arvode med en tredjedel eller från 3 kronor per år och lärjunge till 2 kronor. Det är ju icke möjligt att vidhålla det påståendet att prisnivån från 1922 till 1923 sjönk så starkt!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 137—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkten 143.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkten 145.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147 och 148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anslag till
rektorsbostad
vid folkskole-
seminariet
i Umeå.

Punkten 160.

I en inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckt motion (nr 107) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att för uppförande av rektorsbostad vid seminariet i Umeå i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten *Gustav Holmdahl* utarbetat förslag skulle av det överskott, som kunde uppkomma av de för uppförande av byggnader för nämnda seminarium anvisade anslag, användas ett belopp av 60,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att herr *Roséns* berörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *O. Bergqvist*, *J. G. Waller*, *C. I. Asplund*, *E. J. G. Rosén* och *E. Kristensson* i

Göteborg ansett, att i utlåtandet bort till en början intagas motionens motivering samt att därefter utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte medgiva, att för uppförande av rektorsbostad vid folkskoleseminariet i Umeå i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Gustav Holmdahl utarbetat förslag finge av det överskott, som kunde uppkomma å de för uppförande av byggnader för nämnda seminarium anvisade anslag å tillhopa 2,084,000 kronor, användas ett belopp av 60,000 kronor.

Om anslag till rektorsbostad vid folkskoleseminariet i Umeå.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Herr talman! I den av herr Rosén väckta motionen hemställes, att riksdagen måtte besluta att för uppförande av rektorsbostad vid seminariet i Umeå må av det överskott, som kan uppkomma av det för uppförande av byggnader för nämnda seminarium anvisade anslag, användas ett belopp av 60,000 kronor.

Det har gjorts en rätt väsentlig besparing på det anslag, som riksdagen beviljat till uppförande av seminariebyggnaden i Umeå. Det har då förefallit motionären, som om av denna besparing skulle kunna användas något belopp för uppförande av rektorsbostad. Fördelen av att man har en dylik bostad invid seminariet är uppenbar. Rektor skall ju följa undervisningen och övervaka lärjungarna vid seminariet, och då är det ju icke nyttigt, att han bor på längre avstånd från läroanstalten. Detta ur rent pedagogisk synpunkt.

Men härtill kommer också en annan synpunkt, nämligen den, att det i Umeå stad råder brist på större lägenheter, varför det för en rektor icke är så lätt att där finna en lämplig bostad. Särskilt gäller detta vid rektorsombyten. Då nya befattningshavare kommit till Umeå har det varit svårt att för dem kunna erhålla lämpliga bostäder, särskilt om de behövt något större sådana. För att kunna påräkna goda och väl kvalificerade krafter på olika platser i övre Norrland är det nödvändigt, att man kan bereda vederbörande några förmåner utöver vad de hava här nere, och särskilt gäller detta beträffande bostäder. Om man skall kunna beräkna att få väl kvalificerade sökande till en sådan post som rektorstjänsten vid seminariet i Umeå, bör man alltså kunna erbjuda en god bostad, ty detta är något som vederbörande fästa mycket avseende vid. Jag kan till jämförelse nämna, att vid allmänna läroverket i Umeå har rektorstjänsten nyligen varit anslagen ledig. Någon bostad för rektor vid läroverket finnes icke, men så visar det sig också, att tjänsten icke lockat mer än en enda sökande. På samma sätt torde det väl gå även vid seminariet, ifall rektorstjänsten där inom den närmaste tiden komme att bli ledig.

Jag förmodar, att motionären ytterligare kommer att motivera sin framställning, och därför skall jag inskränka mig till att med det sagda yrka bifall till den vid denna punkt av utlåtandet fogade reservationen.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman: Det är mycket förstäeligt om de ledamöter av kammaren, som närmast representera denna ort och av vilka en del även tillhöra statsutskottet, visat ett mycket livligt intresse för att staten skulle uppföra en rektorsbostad i Umeå, men för de övriga ledamöterna av statsutskottet, har det även gällt att ta hänsyn till andra omständigheter och därvid framför allt de ekonomiska. För närvarande betalas ju inte mer än 2,500 kronor i hyresbidrag till rektorn. Skulle man bygga en rektorsbostad för en beräknad kostnad av 60,000 kronor, är det ju givet, att kostnaden för staten, om man räknar med ränta och amortering å detta belopp, kommer att bli avsevärt högre, än den för närvarande är. Dessutom kommer ett sådant beslut säkerligen att medföra rätt så stora konsekvenser, ty krav komma då att resas från de återstående fem seminarierna om att även där få rektorsbostäder uppförda.

*Om anslag till
rektorsbostad
vid folkskole-
seminariet
i Umeå.
(Forts.)*

Det skäl, som reservanterna anföra för ett bifall till reservationen, nämligen att kostnaden icke skulle belasta årets budget, är ju i och för sig icke bärande, ty om dessa pengar icke användas för ändamålet, så komma de att tillfalla kassafonden och alltså öka reserverna för nästa års budget. Anslaget kommer därigenom att belasta, om inte detta års, så dock kommande års budget.

Av dessa skäl, herr greve och talman, anser jag mig böra yrka bifall till utskottsförslaget.

Herr Rosén: Herr talman! Det är nog icke så, som den siste ärade talaren sade, att detta skulle vara något ortsintresse. Jag tror, att det i själva verket är ett statsintresse, och jag stöder mig i detta fall på ett utlåtande från skolöverstyrelsen, som avgavs för ett par år sedan, då det var fråga om seminariet i Linköping. I detta yttrande framhöll skolöverstyrelsen, att det innebar betydande fördelar för seminarieegendomens vård och undervisningsarbetets ledning, om läroanstaltens rektor bodde inom seminariets område. Detsamma gäller helt säkert beträffande Umeå seminarium.

Vidare är förhållandet det, att det i Umeå är ytterst knapp tillgång på bostäder i allmänhet och på större bostäder i synnerhet. Det har under de sista åren där varit en livlig byggnadsverksamhet, men denna har icke varit tillräcklig. Staten har för sin del icke medverkat till bättre förhållanden, kanske snarare tvärtom. Hyrorna äro också oerhört höga. Märkligt nog står Umeå stad i hyresavseende bland de allra högsta i riket. Vi ligga beklagligtvis i vissa fall över Stockholm. Detta framgår också av en jämförelse med de hyresbidrag, som staten betalar för rektorerna vid seminarierna. Jag skall bara nämna två siffror. I Linköping har rektor ett hyresbidrag av 1,200 kronor; i Umeå utgår det högsta beloppet, nämligen 2,500 kronor, alltså mer än dubbelt mot i Linköping. Men det var beträffande Linköping, som skolöverstyrelsen framhöll, att det var så angeläget, att rektorsbostad uppfördes.

I fråga om konsekvenserna kan jag inte se, att det föreligger någon fara. Det finns rektorsbostäder vid nio seminarier och saknas sådana vid sex. I går avlämnades en kungl. proposition om försäljning av den gamla rektorsbostaden i Lund — den är icke medräknad bland dessa nio — och där föreligger sålunda intet trängande behov, då man kan utan någon som helst ersättning avhända sig en gammal bostadsbyggnad.

Jag vill erinra om, att då riksdagen beslöt uppföra seminariet i Umeå, ingick rektorsbostad i förslaget, men dess uppförande avstyrktes då, när kostnaderna beräknades till den oerhört höga summan av 137,000 kronor efter dåvarande prisnivå. Statsutskottet och riksdagen uttalade, att uppförande av rektorsbostad borde anstå, tills byggnadskostnaderna blivit lägre. Nu beräknas denna bostad kosta 60,000 kronor mot förut 137,000 kronor, och det förefaller då, som om önskemålet, att kostnaderna skulle bli lägre, vore uppfyllt. Då ett par hundra tusen kronors överskott kommer att uppstå på seminariabyggnadsanslaget, har jag för min del ansett, att det varit angeläget för seminariet att få även denna fråga ordnad.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Andersson, Karl Emil: Herr greve och talman! Jag har mycket stor respekt för herr Rosén som riksdagsman, statsrevisor och nationalekonom, men jag kan verkligen icke följa honom i detta fall, då han i sin motion kommer med ett byggnadsförslag, som slutar på 60,000 kronor, i och för uppförandet av en rektorsbostad uppe i Umeå, som man kan hyra för 2,500 kronor. Man får väl ändå beräkna 10 procent på byggnadskostnaderna, om det stannar vid denna summa, och man kommer då upp åtminstone till 5,000 kronor i årlig kostnad. Jag kan verkligen icke förstå, att det är något stort

nationalekonomiskt intresse att bygga en sådan bostad, då det icke är påvisat, att det är oundgängligen nödvändigt. Det lär väl ändå finnas bostäder i Umeå även för en rektor. Då jag har deltagit i behandlingen på utskottsavdelningen av detta ärende, tror jag mig hava något så när satt mig in i förhållandena.

*Om anslag till
rektorsbostad
vid folkskole-
seminariet
i Umeå.*

(Forts.)

Jag ber att få ansluta mig till utskottsförslaget i detta avseende.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den siste ärade talaren var övertygad om, att det inte förelåg något trängande behov av att uppföra en rektorsbostal för seminariet i Umeå. Det beror på vad man menar. Ligger saken till så, som den gör i Umeå, nämligen att vederbörande icke kan få bostad i närheten av seminariet — den nuvarande rektorsbostaden är i andra ändan av staden i förhållande till det nya seminariet — tycker jag, att det föreligger ett mycket trängande behov, och det tror jag, att de flesta, som haft med skolväsen att skaffa, äro överens om.

När det poängterades så skarpt av den siste ärade talaren, att den närmast före honom uppträdande talaren hade visat slösaktiga tendenser genom väckandet av denna motion, så förstår jag inte riktigt, att man behöver taga till så stort våld i denna sak. Om staten nu får betala 2,500 kronor i hyresersättning, så är det ju alldeles tydligt, att det blir något större kostnader, om man bygger en rektorsbostad, men att räkna statens ränteutgifter lika höga som en enskild byggherres tror jag ändå är åtskilligt överdrivet. Därtill kommer just från ekonomisk synpunkt, att om en rektor bor inom själva anstalten, så kommer detta att betyda åtskilligt för dess vård och underhåll, ekonomiskt sett. Man kan naturligtvis säga, att var än en rektor bor i staden, är han skyldig att vara på seminariet så lång tid som möjligt. Ja, naturligtvis är han det. Men det torde väl också den siste ärade talaren få erkänna, att det är skillnad, om rektor bor på seminariet eller i andra ändan av staden, beträffande den tid han kan ägna åt institutets tillsyn, omvårdnad och skötsel. Det är sålunda fullständigt oberättigat att påstå, att uppförandet av en rektorsbostad skulle innebära obefogat slöseri med statens medel.

Om vi så skulle fästa oss vid en synpunkt, som borde vara rätt så viktig, fastän det kanske från den siste ärade talarens sida anses som majestätsförbrytelse att tala därom, nämligen den pedagogiska synpunkten, så torde det väl vara uppenbart för vem som helst, att det betyder ganska mycket, om rektor bor på seminariet och har sin varelse där jämt och ständigt eller om han bor ute i staden långt borta från seminariet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten afgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 160, röstar

Ja;

Om anslag till
rektorsbostad
vid folkskole-
seminariet
i Umeå.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Enär herr statsrådet *Hansson* anmält sig vilja avlämna kungl. propositioner, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 111, angående överflyttning av domkyrkotunnomedel från Kalmar domkyrka till Växjö domkyrka;

nr 112, angående försäljning till Jönköpings stad av vissa rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna jordområden;

nr 116, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 117, angående pension åt daglönarna L. F. Svensson och O. A. Runsten;

nr 118, angående pension åt förre båtsmannen O. P. Lindqvist;

nr 119, angående pensionsförbättring åt förre hantverkaren vid Norrlands trängkår Per Olof Johansson;

nr 120, angående pensionsförbättring åt före detta sergeanten vid Dalregementet Lars Erik Skantz;

nr 121, angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 122, angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom;

nr 123, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne skrivbiträdet vid Carl Gustavs stads gevärsfaktori C. F. E. Holmbergs minderåriga barn;

nr 127, angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m.;

nr 128, angående pension åt förre underofficeren av 3:e graden vid flottan K. E. V. Andersson;

nr 129, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre daglönaren vid marinens centrala beklädnadsverkstad Carl Johan Jonasson; samt

nr 130, angående pensionsförbättring åt verkmästarna K. O. Sandström och G. W. Andersson.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8.

Punkterna 161—173.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 174.

*Anslag till
Skytteanska
lapp-
folkskolan
i Tärna.*

Kungl. Maj:t hade i förslaget till riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppfört det ordinarie förslagsanslaget till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna med oförändrat belopp eller 10,600 kronor.

Beträffande ifrågavarande skola hade i en inom första kammaren av herr N. J. F. Almkvist väckt motion (nr 55), vilken remitterats till statsutskottet, hemställts, att riksdagen ville dels besluta, att den Skytteanska lappfolkskolan skulle omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med den utredning, statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet låtit verkställa; dels för detta ändamål för budgetåret 1925—1926 bevilja ett anslag av 75,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna med oförändrat belopp, 10,600 kronor;

b) att herr Almkvists berörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid förevarande punkt hade reservation anmälts av herrar O. Bergqvist och E. J. G. Rosén, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Almkvist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har väckt en motion, gående ut därpå, att riksdagen måtte besluta omorganisation av den Skytteanska lappfolkskolan i Tärna i enlighet med den utredning, som är verkställd av Kungl. Maj:t, samt att för detta ändamål för nästa budgetår anvisa ett belopp av 75,000 kronor. Då detta ärende kommer före i riksdagen år efter år, utan att någon lösning synes vara att förvänta inom den närmaste tiden, skall jag be att vid detta tillfälle få yttra några ord för att frågan, om möjligt, måtte snart föras fram till slutligt avgörande.

Den skola, det här gäller, är en institution med mycket gamla traditioner. Den anledes 1619 i Piteå på anbefallning av Gustav II Adolf och ställdes under överinseende av riksrådet Johan Skytte, som gav till skolan en fond på 5,000 daler silvermynt. Avkastningen av denna fond skulle användas till skolans underhåll. Sedermera erhöll institutionen det ena hemmanet efter det andra såsom gåva. Så t. ex. innehade skolan på 1700-talet Röbbäck, Baggböle, Klabböle, Stöcksjö, Brännland och Koddis hemman, som lågo utanför Umeå stad och vilka tillsammans utgjorde ej mindre än 32⁷/₃₂ mantal. Under tidernas lopp har emellertid staten — med vilken rätt skall jag i detta sammanhang lämna därhän — fräntagit skolan icke bara den nämnda donationen på 5,000 daler silvermynt utan även samtliga övriga egendomar. Då så förhåller sig, är det ju alldeles uppenbart, att staten mot denna institution, som för närvarande är förlagd till Tärna, har alldeles särskilda förpliktelser.

Det gäller här ingen vanlig skola, som det åligger vederbörande kommun att underhålla, utan en anstalt, som staten på grund av det behandlingssätt, som institutionen under tidernas lopp rönt, måste anses vara skyldig att för framtiden bevara och underhålla. Hade skolan och barnhemmet fått behålla de egendomar, som en gång givits åt desamma, hade anstalten själv kunnat icke blott sörja för den årliga driften utan också utan svårighet bestrida kostnaderna för den omorganisation, som här är i fråga.

Men hur har det i stället gått? Jo, staten har lämnat institutionen att tidvis helt och hållet förfalla. När riksdagen — utan framställning från Kungl. Maj:ts sida — i fjol beviljade 25,000 kronor till reparation av skolans och barnhemmets lokaler, hade det gått så långt, att lärarebostaden näst utrym-

Anslag till
Skytteanska
lapp-
folkskolan
i Tärna.
(Forts.)

mas såsom obeboelig, salen för gossar i barnhemmet ävenledes överges på grund av att den icke kunde bebos, källarvåningen befunnits vara av den beskaffenhet, att ingenting kunde förvaras i densamma och så vidare. Nu äro dessa missförhållanden till betydande del åtminstone avhjälpna, men organisationen kvarstår fortfarande i sin ytterst ogynnsamma form. Skolan är treklassig och saknar underlag av särskild småskola. Den är sålunda av en form, som staten annars icke tolererar, icke tillåter att kommunerna underhålla, men staten själv går i denna trakt före med detta exempel! Här skulle i stället enligt min mening givetvis vara en statens egen mönsteranstalt, en verklig kulturutpost för de vida fjällbygderna invid den norska gränsen.

Nu säger man, att de utredningar rörande behovet av och sättet för denna anstalts förändring, som hittilldags presterats, icke äro tillfredsställande. I föl var utredningen bristfällig, den var icke tillräckligt omfattande, och i år har Kungl. Maj:t ansett, att det kan ifrågasättas, huruvida den nuvarande förläggningsplatsen är den lämpligaste. Jag skall vid detta tillfälle icke närmare polemisera mot den ena eller den andra uppfattningen, utan endast inför kammaren framhålla, att, därest icke den Skytteanska skolan omorganiseras på det sätt, som är i utredningen föreslaget, får staten vara beredd att när som helst ur ett annat anslag lämna bidrag till uppförandet av ett skolhem å annan plats inom församlingen. Av den undersökning, visserligen endast preliminär, som hittills är verkställd, har det emellertid framgått, att kostnaderna för statsverket i det senare fallet, både om man ser på engångskostnaderna och de årliga driftkostnaderna, bli större, än om Skytteanska skolan omorganiseras på det sätt, som i den av alla hörda myndigheter tillstyrkta utredningen är föreslaget.

Då så är fallet, att statsverket tydligen har att i ekonomiskt avseende vinna på ett genomförande av nu föreslagna anordning, har jag ansett mig böra vid riksdagen väcka motion i frågan, ehuru väl Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna framlägga förslag till anstaltens omorganisation och jag ber, herr talman, att få tillstyrka bifall till motionen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! De skäl, som motionären här anför, anfördes i föl för det anslag, som då gavs, och det var fullt i sin ordning, att detta anslag på 25,000 kronor skulle ges till skolan. Det är inte på det sättet, att departementschefen har avfört denna fråga från dagordningen. Det är tvärtom så, att departementschefen uttryckligen har förklarat, att frågan icke skall lämnas ur sikte. Departementschefen har däremot av motiv, som den föregående talaren även anför, funnit sig böra vänta med att framlägga det definitiva förslaget till skolans ordnande. Det är dock en affär på ett par hundra tusen kronor, även om icke mer än 75,000 kronor begäres nu. Då departementschefen sålunda har prövat saken och alltjämt har den under omprövning samt förklarat, att den skall komma fram för riksdagen, så ansåg sig utskottet ha tillräckligt starka skäl för att avstyrka motionen.

Det skäl, som är starkast bland dem, som från departementschefens sida i propositionen anförts för uppskov, är, att de 25,000 kronor, som i föl anslogas, äro använda med sådant resultat, att de nuvarande byggnaderna äro iståndsatta och användbara. Därmed vill jag naturligtvis icke på något sätt ha sagt, att de organisatoriska förhållandena äro tillfredsställande, men det nödvändigaste är dock gjort, och då det endast gäller ett års uppskov, för att man skall få bästa möjliga resultat av omorganisationsförslaget, föreställer jag mig, att det ändå är klokast att gå den av statsutskottet anvisade vägen och för i år avslå motionen.

Herr **Bergqvist**: Jag har i denna punkt anfört reservation mot utskottets förslag men icke i den tanken, att någon ändring i vad utskottet föreslagit skulle kunna nås i år. Jag har dock velat poängtera nödvändigheten av, att något snart göres för att omorganisera denna anstalt där uppe i Tärna, och jag vill begagna tillfället att till herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet framhålla önskvärdheten av, att han måtte ta frågan under övervägande och låta utreda de punkter, som ännu möjligen behöva utredas, för att sedan ett förslag i ämnet så snart som möjligt må kunna framläggas.

*Anslag till
Skytteanska
lapp-
folkskolan
i Tärna.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Olsson**: Jag tar denna hänvändelse till mig, herr talman, som en anledning att först och främst frambära ett tack för den behandling, som kommit huvudtiteln till del, och som ju gjort, att departementschefen sitter här — någon skulle kanhända rentav vilja säga som en rätt ointresserad ledamot av kammaren under de debatter som äga rum, därför att han känner sig så litet behöva ta del i debatten.

Emellertid vill jag på denna punkt säga, att frågan för mig varit rätt allvarlig. De skäl, som framhållits för att omedelbart göra någonting äro ju starka. De betänkligheter jag haft föreligga på sidorna 389—390 i huvudtiteln, och jag menar, att dessa skäl äro av den beskaffenhet, att man nu bör betänka sig. Emellertid har jag ju också sagt ifrån, att frågan inte härmed är lämnad vind för våg. Någonting bör göras ytterligare, och jag kan försäkra den siste ärade talaren, att vad på mig ankommer skall den inte komma att drunkna bland luntorna i departementet.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 175 och 176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 182.

Lades till handlingarna.

Punkterna 183 och 184.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 185.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels besluta, att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i hushållsgöromål i fortsättningsskola skulle utgå med minst två kronor för undervisningstimme, under villkor att den dagliga undervisningstiden för nämnda ämne omfattade högst sex undervisningstimmar och, vad anginge praktiskt arbete i skolkök, ej understega fyra undervisningstimmar,

*Anslag för
fortsättnings-
skolor.*

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor, nu 2,425,000 kronor, med 750,000 kronor till 3,175,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr K. J. Ekman väckt motion (nr 37), däri hemställts, att riksdagen ville, såsom villkor eller förutsättning för beviljande av det äskade anslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolorna, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i stadgan angående fortsättningsskolan, att dess § 6 måtte erhålla följande lydelse:

§ 6. 1. Kursen i *yrkesbestämd fortsättningsskola* skall för lärjungarna omfatta minst trehundrasextio undervisningstimmar — — (lika med nuvarande lydelsen) — — etthundratjugu timmar.

2. Kursen i *allmän fortsättningsskola* skall omfatta minst trehundra undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid, och må kunna antingen begränsas till ett arbetsår eller ock fördelas på två år, med iakttagande i sistnämnda fall, att årskurs skall omfatta minst etthundratjugu timmar.

dels en inom samma kammare av herr Erik Anderson väckt motion (nr 38), däri hemställts, att riksdagen i samband med beviljandet av anslag till fortsättningsskolan måtte uttala sig för den ändring av § 27 punkt 5 i fortsättningskolestadgan, att den måtte erhålla denna lydelse:

Huruvida skolpliktig må på grund av sjukdom, lyte eller *särskilda förhållanden i hemmet* kunna befrias från skyldighet att besöka fortsättningsskola, skall bero på prövning i varje särskilt fall av skolstyrelsen.

dels ock en inom andra kammaren av herr A. Lindman m. fl. väckt motion (nr 62), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snar utredning i enlighet med vad i motionen anfördes beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt om vidtagande, så fort ske kunde, av åtgärder för därav föranledd författningsändring.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt.

1) att riksdagen måtte

a) besluta, att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i hushållsgöromål i fortsättningsskola skulle utgå med minst två kronor för undervisningstimme, under villkor att den dagliga undervisningstiden för nämnda ämne omfattade högst sex undervisningstimmar och, vad anginge praktiskt arbete i skolkök, ej understeg fyra undervisningstimmar,

b) höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor, nu 2,425,000 kronor, med 750,000 kronor till 3,175,000 kronor;

2) att riksdagen måtte avslå

a) herr K. J. Ekmans motion I: 37,

b) herr Erik Andersons motion I: 38,

c) herr Lindmans m. fl. motion II: 62.

Vid förevarande punkt hade reservation anmälts av, utom annan, herrar J. L. Widell, C. P. V. Nilsson i Gränebo, O. Bergqvist, E. A. Hallin, C. J. G. Swartz, P. Nilsson i Bonarp, P. M. Olsson i Blädinge, B. F. son Holmgren och C. Lindskog, vilka ansett, att i utskottets utlåtande bort till en början intagas motiveeringen till den av herr Lindman m. fl. i ärendet väckta motionen samt att där-

efter utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan,

*Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

1) att riksdagen måtte

a) besluta, att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i hushållsgöromål i fortsättningsskola skulle utgå med minst två kronor för undervisningstimme, under villkor att den dagliga undervisningstiden för nämnda ämne omfattade högst sex undervisningstimmar och, vad anginge praktiskt arbete i skolkök, ej understeg fyra undervisningstimmar;

b) höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor, nu 2,425,000 kronor, med 750,000 kronor till 3,175,000 kronor;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa snar utredning i enlighet med vad i berörda motion II: 62 anfördes beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning;

3) att riksdagen måtte avslå

a) herr K. J. Ekmans motion I: 37,

b) herr Erik Andersons motion I: 38.

Herr Bergqvist: I samband med denna punkt har utskottet haft att behandla åtskilliga motioner, såsom framgår av utskottsutlåtandet. Dessa motioner gå ut på att fortsättningsskolan skulle kunna anordnas såsom ettårig skola, och dessutom påyrkas i en motion befrielse för vissa barn från att deltaga i fortsättningsskolan. I fråga om de motioner, som angå fortsättningskursens koncentrerings till ett enda år, ha vi reservanter ansett, att de ha ett visst berättigande med hänsyn till de olika förhållandena i vårt vidsträckta land; vad som passar på en ort kanske icke alls passar på en annan, och man måste ju säga sig, att det är nödvändigt att vid organisationen av folkskoleväsendet taga hänsyn till dessa skilda förhållanden. Nu finnas vissa orter, där det framställts ett bestämt krav, att fortsättningsskolans kurser skulle sammanföras till ett enda år, och det har i en motion yrkats på en skrivelse om utredning, huruvida icke denna undervisning skulle kunna förläggas till ett år samt huruvida en förkortning kunde ske i fråga om timantalet. Reservanterna, som föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t, hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa snar utredning i enlighet med vad i ovanberörda motion II: 62 anfördes beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning må kunna giva anledning. Förutsättningen är, att det skulle bero på vederbörande skoldistrikt, huruvida det ville anordna fortsättningsskolan i form av tvåårig eller ettårig kurs.

Med hänsyn till dessa olika förhållanden, som jag nyss påpekat, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Såsom synes redan av reservanternas namn under denna punkt, är det här en politisk fråga, som kommit upp till behandling under åttonde huvudtiteln. Det är nämligen på det sättet, att reservationen innehåller ett tillstyrkande av en ren högermotion i andra kammaren, och alla reservanterna äro medlemmar av högerpartiet eller bondeförbundet. Det är naturligtvis icke så, att alla högermän och bondeförbundare äro med om denna

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

motion, men det är på det sättet, att alla vänstermän äro emot densamma; och det är ju helt naturligt.

Innan jag går vidare, skall jag till förekommande av varje misstolkning och misstyndning av mina ord be att få säga, att jag naturligtvis med detta påpekande icke på något sätt avser att misstänkliggöra högerpartiet eller bondeförbundet för att vara mindre intresserade för folkundervisningen än vänsterpartierna. Egentligen borde jag vara fri från att göra en sådan deklARATION, men försiktighet lär vara en dygd, och därför för all säkerhets skull upprepar jag det, har jag velat så uttryckligt som möjligt deklarerat, att mitt uttalande här icke på något sätt får uppfattas såsom ett angrepp emot högerpartierna för mindre intresse för folkundervisningen från deras sida än från vänsterpartiernas. Men det är ändå så, att det är ett politiskt spörsmål, därför att vänsterpartiernas skolpolitik i detta fall alltid, under överskådlig tid, gått fram efter den linje, mot vilken motionen och reservanterna nu vända sig.

Vad innebär då den högerreservation, som föreligger till behandling? Den innebär, att tiden för folkskolans undervisning skall kunna avknappas från 8 år till 7 år; detta och ingenting annat. Vänsterns skolpolitik, har alltid gått ut på, att alla barn i detta land skola garanteras ett visst minimum av uppfostran genom det allmänna skolväsendet, samt att under den tid, som med rätta kan betraktas såsom en skoltid för alla svenska barn, vilken samhällsklass de än må tillhöra, skall icke för de fattigaste barnen på grund av deras fattigdom medgivas en kortare skoltid. Mot denna vänsterns uppfattning i fråga om skolpolitiken står den uppfattning, som tagit sig uttryck i högermotionerna och i reservationen. En av dessa motioner, som är avstyrkt, innehåller ett förslag, varigenom man skulle befria de skolpliktiga från skyldigheten att besöka fortsättningsskolan, på grund av, som ock står i motiveringen, att vissa barn böra kunna få tagas till hjälp i hemmen vid deras många gång bekymmersamma förhållanden, i stället för att gå i skolan. Det är där rent och tydligt utsagt, att i de fattiga hemmen skall man beröva barnen den skolundervisning, som man annars anser att barnen i allmänhet böra komma i åtnjutande av. Det finns visserligen många ömmande omständigheter, som tala för, att barnen kunna behövas i hemmen, men vänstern har alltid opponerat sig emot, att dessa ömmande omständigheter skola avhjälpas på de skolpliktiga barnens bekostnad. För de ömmande förhållandena bör man söka andra utvägar.

I grund och botten är det samma synpunkter som gå igen i högermotionerna och i den stora högerreservationen. Ifall man ser på motiveringen på sidan 164, talas där hela vägen om de olägenheter, som vållas alla barn, vilka för sitt uppehälle tagit anställning, fastän också i någon mån även dem, hos vilka de äro anställda. Man tager någon hänsyn till arbetsgivaren också, säger man, men faktiskt föreslår man, att de fattiga hemmens barn skola berövas ett års skolundervisning för att kunna deltaga i förvärvsarbete. Såvitt jag förstår, måste vänstern fortfarande lika obönhörligt som hittills opponera sig mot en sådan uppfattning, som att fattigdomen skall lättas på bekostnad av de fattiga hemmens barn och deras uppfostran.

Jag vet, att det kommer att invändas mot detta resonemang, ty det står även i motionerna, att barnen kunna få lika mycket undervisning på sju år, som de nu ha på åtta, och man tillspetsar frågan därhän, att det icke är skoltidens längd det beror på, utan det är intensiteten i arbetet under skoltiden som är avgörande. Jag får säga, att det är icke på detta sätt. Ty det torde icke vara möjligt för någon av reservanterna att med framgång hävda den satsen, att om barnen under sju år få samma undervisning som eljest under åtta, detta under den åldern av deras liv, från sju till 14 år, skulle vara av alldeles samma betydelse.

Men frågan är icke blott pedagogisk, utan det är även en fråga av den allra största sociala betydelse, och det är naturligtvis just därför, som i utskottet majoriteten och reservanternas fördelats på det sätt som skett. I utskottet är det dock en bondeförbundare, som icke gått med på högerreservationen, men för övrigt står där en fast och sluten linje mot vänstern. Det är således krav av den gamla skolpolitiken och krav, som äro betecknande och utmärkande för de olika politiska partierna i riksdagen, som det gäller för riksdagen att nu taga ståndpunkt till.

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

Ett skäl, som i vanliga fall borde ha haft någon betydelse är dock det, att den skolorganisation, som man nu vill uppriva, har tillkommit så sent som 1918. Om jag icke tager allt för mycket fel, brukar man gärna från högersidan varna för ändringar och rättelser allt för snart i vad som en gång genomförts. Man skall kunna svara häremot, att på många håll ute på landsbygden finnes ovilja mot fortsättningsskolan. Men det visste vi redan 1918, att det skulle bli, och detta kan icke vara ett skäl för att uppriva en skolorganisation, som endast är sex år gammal och visst icke ännu på långa vägar kan sägas vara genomförd. Följaktligen kan jag icke vara med om, att man på landsbygden skall genomföra sämre skolförhållanden än i städerna, något som just skulle gå ut över de fattigaste barnen på landsbygden.

Beträffande själva organisationen av fortsättningsskolan, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att riksdagen icke har något emot att sammantränga undervisningen i denna skola till ett år. Det beslöts vid förra riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t härom. Kungl. Maj:t har bönhört riksdagen och proposition har nu kommit, att ettårig fortsättningsskola skall få lov att fullgöras efter en obligatorisk *sjuårig* folkskola. Jag skulle tro, att riksdagen bör fullfölja sin avsikt från i fjol och godkänna vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. Vi stå här inför något ganska rörigt, synes mig, just från den synpunkten, att innan ännu riksdagens krav från i fjol hunnit genomföras, skulle vi besluta om ytterligare en utredning i en nära liggande fråga, som kan sägas vara samma fråga från en synpunkt sett. Det är litet hastigt och ovanligt, att riksdagen vidtager sådana åtgärder.

Från alla synpunkter, herr talman, synes det mig alltså lämpligt att följa utskottet i detta fall med avslag å motionen. Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Den förra ärade talaren påstod, att alla vänstermän skulle vara emot denna reform, och att det här framställda kravet komme endast från en del högermän. Det förhåller sig alls icke på detta sätt. Min erfarenhet från de s. k. kommunala folkskoleförbunden, vilka tagit upp denna reform på sitt program, är icke överensstämmande med herr Olssons påstående, ty det visar sig, att detta reformkrav stödes även av vänstermän. I styrelsen för Karlstads stifts kommunala folkskoleförbund sitter sålunda en vänsterman, nämligen förra riksdagsmannen Axel Anderson i Kroken, såsom ordförande. Han tillhörde det liberala partiet, då han var här i riksdagen. Det är icke heller riktigt, att detta är en reform, som skulle gå ut över de fattiga barnen såsom herr Olsson menade. Det är icke alls fråga om de fattiga barnen, utan frågan gäller att tillvarataga allas intressen.

Man måste betänka, att fortsättningsskolan är en påbyggnad ovanpå folkskolan; det är således icke barnen i den egentliga folkskoleåldern, som man har att göra med här, utan det är barn, som stå just på övergången till den ålder, då de skola träda ut i livet. Det är detta, som utgör svårigheten beträffande det andra skolåret i fortsättningsskolan. Jag skall återkomma till denna sak senare.

Anslag för
fortsättnings-
skolor.

(Forts.)

Vid ett möte med de kommunala folkskoleförbunden, som vi hade i måndags, då ombud från olika delar av landet voro närvarande och då en mängd vägande inlägg gjordes från vederhäftiga personer, ordförande och ledamöter i skolråden, vilka hade kännedom om de verkliga förhållandena, uttalades, att fortsättningsskolorna icke alls motsvarade förhållandena på landsbygden. Det betygades, att i regel en tredjedel, och i en mängd socknar ända upp till hälften av de skolpliktiga barnen uteblevo från den andra årskursen i fortsättningsskolan, och det av helt naturliga anledningar. De hade måst taga tjänst; och det kan ju icke vara rimligt, att ifall en ung pojke kan taga tjänst såsom dräng på landet och biträda i jordbruket, eller om en ung flicka kan taga tjänst såsom tjänarinna i ett hem, dessa unga skola avstå från detta för att först det ena året och sedan det andra året några veckor gå i fortsättningsskolan.

Faktum är, att en stor mängd barn utebliva till lärarnas och skolrådets förtvivlan; de veta rentav icke vad de skola göra med barnen. Man har frågat folkskolinspektörerna, men fått till svar, att inga våldsåtgärder, ingen hämtning, bör komma i fråga; man får se genom fingrarna med saken. En högt aktad skolrådsordförande, förut prästman i Stockholm och numera kyrkoherde i Västergötland, betygade, att detta förhållande i hög grad undergräver aktningen för skolförfattningarna och för skolrådets auktoritet. Barnen trotsa skolförfattningarna och skolråden samt utebliva från fortsättningsskolan, och folkskolinspektörerna tillråda, att man ser genom fingrarna därmed. Ett sådant förhållande är ohållbart och måste ändras.

Den föregående ärade talaren satte fingret på den rätta punkten, tror jag, då han sade, att den tvååriga fortsättningsskolan är ett gammalt skolpolitiskt krav för vänstern. Det tror jag är riktigt. Man vill icke ändra detta, därför att det är en gammal programpunkt för vänstern, men det går väl icke an att envist tjurhålla på en programpunkt, som man satt upp, innan man hade erfarenhet om ifrågavarande skolform, och så vidhålla den trots de oerhörda svårigheter, som yppa sig vid genomförandet.

Fortsättningsskolan av 1918 års typ är förträfflig i vissa avseenden. Den passar utmärkt för städerna, där man kan låta ovanpå fortsättningsskolan följa en lärlingsskola eller yrkesskola, till vilka fortsättningsskolan förbereder. och fortsättningsskolans första år omfattas också ute i landsförsamlingarna med förtroende. Det framgick tydligt av så gott som alla anförandena vid de kommunala folkskoleförbundens årsmöte i måndags. Det är det andra av fortsättningsskolans år, som vållar så mycket bekymmer och svårigheter.

Olägenheterna framträda mindre starkt i städerna och stadsliknande samhällen, därför att man där kan lättare förena en arbetsanställning med skolgång i en fortsättningsskola. Där kan undervisningen i denna skola förläggas till eftermiddagen, och då ungdomen icke har en alltför mycket betungande arbetstid vid fabriker eller var de nu äro anställda, går det i städerna ganska bra. Dessutom känner ungdomen där, att den har verklig nytta av undervisningen i dessa skolor, ty den leder fram till lärlings- och yrkesskolorna, som de i många fall tänka genomgå. Ungdomen har här ett bestämt mål att arbeta för; den fattar det, och därför har den intresse för fortsättningsskolans undervisning. Nu vill jag medgiva, att det finnes också i städerna sådana, som skolka i ganska stor utsträckning, men det är väl sådana, som icke alls tänka på framtiden, men de andra, som det göra, bliva intresserade för den ifrågavarande undervisningen. Ett sådant intresse är det nästan omöjligt att uppväcka på landsbygden. Jag reste för två år sedan upp från Jönköping till riksdagen i sällskap med min hustru och vi råkade i kupén träffa tillsammans med en ung flicka på 21 år; vi kommo i samspråk med henne, och hon talade om att hon var folkskollärarinna och reste till någon plats i Örebro län för att där

under några veckor förestå en kurs i en fortsättningsskola. Det hade varit omöjligt att skaffa annan lärare eller lärarinna, och hon kände sig i hög grad inkompetent för uppgiften. Det är väl så galet ställt som det är möjligt.

Att denna kurs utsträcker över en tidrymd av två år är i många fall ett onödigt och opåkallat hinder för lärjungarnas övergång till det praktiska livet under en tid, då de äro mest lärbärgiga och mottagliga för undervisning i det blivande yrket. Bristen på kompetenta lärare, som av alla är erkänd, gör, att vinsten av ifrågavarande lärokurs icke alltid motsvarar de uppoffringar i tid och arbetsförtjänst, som den tvååriga vistelsen vid fortsättningsskolorna medför. Att det ur kunskapsmeddelelsens synpunkt icke bör möta något hinder att göra fortsättningsskolan ettårig, det visas därav, att skolöverstyrelsen själv i ett utlåtande till ett andra kammarens tillfälliga utskott 1924 förklarar sig icke ha något emot en sådan anordning, naturligtvis förutsatt att lärotimmarna kunna sammanträngas på ett år.

Av detta utlåtande från skolöverstyrelsen framgår, att vad som gör, att man från skolmyndigheternas sida helst ser, att kursen bibehålles såsom tvåårig, är det fostrande och karaktärsdanande inflytande, som skolan utövar på ungdomen, om kursen får vara tvåårig. Ja, detta skäl kan ju möjligen ha ett visst berättigande beträffande städer och stadsliknande samhällen, och enligt min mening bör man icke rubba på den tvååriga fortsättningsskolan för de nämnda samhällena, där den har en verklig uppgift att fylla. Helt annorlunda är det däremot på landsbygden. Detta skäl, att skolan skall taga hand om ungdomen och övervaka dess vidare fostran och karaktärsdaning, har som sagt sitt berättigande med avseende å städerna, där det nämligen är stor fara för att, när barnen sluta folkskolan och ingenting annat göra än springa lösa, de kunna råka ut för inflytelser, som verka nedbrytande på karaktären. Då kan denna skola vara nyttig, och i städerna äro ju ofta hemmen sådana, att man icke kan med tillräcklig omsorg följa barnens uppfostran. Där har skolan en sådan uppgift. Om man däremot tänker på förhållandena på landsbygden, är det ju så, att där taga de flesta ungdomarna tjänst i lantbrukarhem, som i regel äro goda hem, eller också stanna de i sitt eget hem, om fadern är jordbrukare, och på det sättet fostras och vårdas de i karaktärsdanande riktning. Det finns ingenting som danar karaktären så som ett pliktroget arbete i en god och sund omgivning. Men om barnen icke få en sådan anställning eller kanske gå miste om den, därför att de måste gå i fortsättningsskolan, kan skolan långt ifrån utöva en sådan fostrande inverkan som hemmen kunna göra, ty skolan fortgår endast få veckor under dessa två år, och varje dag i skolan äro eleverna sysselsatta endast under en kortare tid, men däremellan alldeles lediga. Det fostrande inflytande, som skolan skulle kunna utöva på barnen, kommer blott stötvis under kortare tider och däremellan har skolan ingenting att säga till om beträffande barnen. I städerna är skolan synnerligen bra, därför att barnens föräldrar ofta både arbeta ute och icke kunna utöva tillräcklig vård om barnen, men på landsbygden, där, såsom sagt, barnen taga anställning eller gå hemma i arbetet, äro förhållandena annorlunda, och det skäl, som skolöverstyrelsen anført för kursens bibehållande under två år, bortfaller sålunda, vad landsbygden beträffar. Det karaktärsdanande inflytandet kan bli mycket bättre om barnen få vara kvar i hemmen, än vad det kan bli i skolan.

Att missnöjet med nuvarande anordning icke härrör av oförståelse för skolans uppgift eller bristande intresse för ungdomens utbildning, torde bäst framgå därav, att även lärarkåren på landsbygden i icke ringa utsträckning anslutit sig till dem, som önska en förändring i detta hänseende, sedan det visat sig, vilka svårigheter genomförandet av den tvååriga lärokursen på landsbygden medför. Och det är ju bättre att i tid avlägsna orsaken till ett

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

berättigat missnöje än att envist fasthålla vid en ordning, som är mer till skada än till gagn.

Frågan om fortsättningsskolans inskränkning i vissa fall till ettårig har icke varit förelagd de olika kommunala folkskoleförbunden till yttrande, men icke desto mindre förekomma sådana yttranden vid det nyss hållna årsmötet här i måndags. Vidare må nämnas, att Karlstads stifts kommunala folkskoleförbund, där vänstermannen Axel Andersson i Kroken är ordförande, beslöt på sitt årsmöte den 21 januari 1925 att göra följande uttalande: »I fråga om fortsättningsskolan uttalar sig mötet enhälligt för nödvändigheten av en sådan ändring i Kungl. Maj:ts nådiga stadga den 16 september 1918, att endast första årsklassen blir obligatorisk.» Kinds härads kommunala folkskoleförbund antog vid årsmöte den 17 sistlidne februari följande resolution: »Kinds härads kommunala folkskoleförbund uttalar enhälligt sin anslutning till vid årets riksdag väckta motioner, att fortsättningsskolan göres obligatorisk endast under första året.» Vidare gjorde Marks härads kommunala folkskoleförbund, som omfattar 1,708 medlemmar, vid sitt årsmöte den 13 mars följande uttalande: »Mötet beslutar uttala sina sympatier för de motioner, som väckts vid innevarande års riksdag angående utredning, huruvida det icke vore lämpligt förändra den nya obligatoriska tvååriga fortsättningsskolan till en fortsättningsskola med det första året obligatoriskt och det andra året frivilligt, beroende på varje församlings särskilda beslut.» En liknande önskan uttalades vid Växjö stifts kommunala folkskoleförbunds årsmöte i juni 1924, och, såsom sagt, vid måndagens möte här i Stockholm var man bestämt för en sådan förändring.

Nu skall jag be att genom citat ur Svensk Lärartidning, som ju är organ för det stora flertalet av de svenska folkskollärarna, belysa denna fråga. I Svensk Lärartidning för 1923 redogöres bl. a. för en diskussion i Stockholms folkskolläraryörening den 14 november 1923. Inledaren, undervisningsrådet Berg, betonade att stora brister vidlåde bestämmelserna om fortsättningsskolan; undervisningsplanerna borde revideras, nya former och typer av skolor kunde visa sig högst önskvärda o. s. v. »Man skulle kunna fråga sig», yttrade undervisningsrådet Berg vidare, »om vi icke haft för brått att sätta fortsättningsskolorna i gång. Tillfället 1918 var dock lämpligt, då förelåg ett enastående gynnsamt tillfälle. Hade detta tillfälle icke utnyttjats, utan man dröjt med förslaget framläggande ett eller ett par år, till dess de starka känningarna av lågkonjunkturen börjat göra sig gällande, så hade utan tvivel dess behandling undanskjutits till en oviss framtid.» Detta talar icke mycket starkt för behovet av fortsättningsskolan i dess nuvarande form. Folkskolläraren J. Norby, som därefter yttrade sig, påpekade det över hela landet rådande missnöje med fortsättningsskolan och framhöll nödvändigheten av att man grepe till handling för att avhjälpa missförhållandena. Detta yttrades fem år efter skolans införande. Den nästa, som yttrade sig, var en folkskollärarinna, fröken Herner, som framhöll, att missnöjet med fortsättningsskolan utbredd sig även bland lärarna. På grund av den olämpliga anordningen känna de otillfredsställelse med sitt arbete. Fortsättningsskolan ställer stora fordringar på barnen, och läraren anser sig tvungen att ge dem något. Han misslyckas och blir nedstämd.

Vidare skall jag be att få återge vad Svensk Lärartidning nr 51 för år 1923 innehåller om ett föredrag vid fortsättningsskollärarymötet i Göteborg 1923. Föredraget hölls av herr G. Ekelöf, som yttrade: »De flesta» — han sade de flesta! — »som under några år arbetat som lärare i de nya fortsättningsskolorna, ha mer eller mindre haft en känsla av, att *arbetet varit fåfängt*, att det ej lett till resultat, som tillnärmelsevis svara mot kostnaderna eller den på arbetet nedlagda tiden och mödan. Det är flera omständigheter, som

samverkat härtill», och så uppräknar han åtskilliga samt fortsätter: »Principiellt är jag motståndare till skoltvång, åtminstone när det gäller över 12 och 13 år, av det skälet, att den pedagogiska erfarenheten vittnar om, att all undervisning är som att så på hälleberget, om föremålet för denna undervisning ej känner sig ha *behov* av att tillgodogöra sig densamma eller på annat sätt fått sitt intresse väckt för densamma.» — Det är detsamma, som jag yttrade om, att i städerna, där fortsättningsskolan förbereder till yrkesskolor, är det lättare, ty där känna eleverna, att de ha behov och nytta av undervisningen; på landsbygden känna sig barnen däremot icke ha behov av skolan. — Föredragshållaren fortsatte sedan: »Detta hindrar ej, att man av hänsyn till särskilda förhållanden, bland annat *sociala*, finner det lämpligt att åtminstone tills vidare som en övergångsform göra undervisningen även på ett högre stadium än det egentliga barnastadiets till ett i lag påbjudet tvång. Men detta tvång bör betraktas som en *nödfallsutväg*, som man, i den mån skolformen erhåller den önskade fastheten, bör söka ersätta med ett mer *fritt* och *individuellt* tvång, som bottenar i ett hos lärjungarna själva förefintligt ideellt eller praktiskt livsbehov.»

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

Dessa citat visa mer än tydligt, att fortsättningsskolan, så förträfflig den än kan vara under vissa förhållanden, särskilt i städerna, där den passar bra, under andra förhållanden, som ofta förekomma i landsförsamlingarna, är misslyckad. Här erbjödes ett tillfälle att åtminstone göra en undersökning, huruvida icke anledningen till detta missnöje kan undanröjas genom att göra det andra året fakultativt. Jag vill erinra om, att ett liknande förslag var före i fjol; då blev det en enda reservant, och förslaget avlogs utan vidare. I år är dock en motion framförd i andra kammaren av högern såsom partimotion, och andra motionärer hava gjort liknande uttalanden, och vid utskottets utlåtande finnes en stark reservation i samma syfte. Sanningen är således på marsch, och det vore lyckligt, tror jag, om riksdagen redan nu beslöte sig för att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om en undersökning, huru det verkliga förhåller sig med denna sak. Jag tror det skulle vara lyckligt, ty frågan kan icke falla.

Jag anhåller alltså, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bergqvist**: Jag skulle icke ånyo ha begärt ordet i denna fråga, om icke herr Oscar Olsson i sitt anförande börjat med att tillskriva motionärerna och reservanterna politiska motiv för deras förslag. Jag måste tillbakavisa detta, åtminstone vad mig själv beträffar, då jag är medveten om att politiken i detta fall icke spelat den ringaste roll, när jag tagit ståndpunkt i frågan, utan det har berott på de olika förhållanden, som råda i vårt långsträckta land, och de många klagomål, som från flera håll uttalats över, att man icke kan i praktiken genomföra fortsättningsskoleiden, såsom den är i författningen fastslagen. En ändring synes sålunda vara av behovet påkallad av rent praktiska, men icke av politiska skäl, d. v. s. det är icke av politiska skäl något oundgängligt krav, som det här gäller.

Vidare sade herr Olsson, att alla vänstermän enligt hans mening vore mot en ändring på detta område. Jag vill då säga, att herr Olsson är nog ibland alltför tvärsäker i sina påståenden. Det har kommit åtskilliga opinionsyttringar mig tillhanda under behandlingen av åttonde huvudtiteln, och av dessa vill jag här framhålla en skrivelse från Kumla frisinnade förening, däri föreningen säger, att »föreningen är ense med motionärerna herr Ekman och Lindman, att bestämmelsen om tvåårig fortsättningsskola visat sig i tillämpningen vålla stora olägenheter såväl för de elever, som för sitt uppehälle tagit anställning, som i någon mån även för deras arbetsgivare». Föreningen slutar sin inlaga med

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

följande: »Då föreningen härmed tagit till orda för ettårig allmän fortsättningsskola, är det dels för att ge uttryck åt en allmän opinion, men först och sist för att vi å landsbygden må få en skola, som lämpar sig för förhållandena där, en skola, som bör kunna bli till stort gagn, utan att andra berättigade synpunkter bli undanskjutna.» Denna skrivelse är undertecknad å Kumla frisinade förenings vägnar av Aug. Eriksson, lantbrukare, ordförande, Gottfr. Carlsson, sekreterare och Josef Svensson, folkskollärare.

Jag har velat meddela detta för att visa, att man icke får taga för gott allt vad herr Oscar Olsson i denna sak har anfört.

Herr Schedin: Rörande den karakteristik, som herr Oscar Olsson givit av diskussionen i denna fråga, vill jag säga, att det här ingalunda är, såsom han velat göra troligt, att det är, en kraftmätning mellan högern och vänstern, utan å ena sidan är det modern teoretisk skolpolitik, eller kanske snarare skolmästarpolitik, och å andra sidan ett praktiskt bedömande av densammas resultat. Om jag skulle fästa mig vid de ord herr Oscar Olsson fällde, att alla vänstermän äro för folkupplysningsfrågans ordnande efter moderna linjer, förutsätter han väl å andra sidan, att man från högerhåll och bondeförbundshåll icke vill främja folkupplysningen eller delvis är motståndare till densamma. Denna hr Olssons uppfattning vittnar om att han inte känner förhållandena. Det är den praktiska erfarenheten på området som gjort, att även undertecknad, såsom kammarens ledamöter torde hava sig bekant, väckt en motion, som ligger under behandling av första tillfälliga utskottet och som går i ungefär samma riktning som de motioner, som vi behandla här i dag. Och vad är då vår mening i det här fallet? Ingalunda såsom man här velat göra troligt, att vi skulle vilja bekämpa folkundervisningen och folkupplysningen, utan fastmer söka vi att lägga en sådan grund för densamma, att den bäres upp av folkmeningen och kan på ett lyckligt sätt utvecklas.

Om man betraktar statsutskottets avslagsyrkande och den motivering, som där föreligger, säger utskottet, att det skulle komma att rubba på den nyligen genomförda författningen rörande fortsättningsskolan och att det måste i denna del anses synnerligen olyckligt, om vårt förslag skulle genomföras. Vi motionärer hava ingenting sagt emot den ettåriga fortsättningsskolan. Tvärtom skulle jag vilja säga, såsom själv synnerligen varm vän av folkskoleväsendet och folkupplysningen i allmänhet, att det vore idealiskt att under ett år sammanfatta föregående års undervisning, infallande under den tid av barnens liv, då barnen verkligen känna, att de gå i skolan och måste gå i skolan. Men en fortsättningsskola efter åtta å nio år, torde knappast vad det fostrande momentet hos densamma beträffar vara till mycken gagn. Om det går så långt, att flickorna sluta att gå i skolan, därför att de satt upp håret, och anse sig stora, så är dock gränsen överträdd och det rätta greppet på ungdomen är då icke för handen. Detta har icke förekommit i Dalarne, det vill jag säga, men det har hänt i alla fall. Därtill kommer, att det kan vara en nyutexaminerad folkskollärarinna, som skall taga hand om gossarna och flickorna och deras utbildning, och då förstå vi synnerligen väl, att resultatet av den fortsättningsskolan ingalunda kan bli vidare nämnvärt. Herr Oscar Olsson sökte också göra gällande att vi ville försämra landsbygdens skolväsen och bereda dess barn en mindervärdig undervisning genom den ettåriga fortsättningsskolan. Ytligt betraktat kan det ju synas så. Men jämför man den reella nyttan av å ena sidan en oregelbunden och kort skolgång under ett år och hemmets och det praktiska, nyttiga arbetets fostran å andra sidan, torde det vara klart, varest fördelarna för både barn och föräldrar ligga. Och att, som skett, ordningsmaktens hantlangare måste genom våld hämta barnen till skolan torde vittna om att bestämmelserna

äro olämpliga, och att man fördenskuil bör se sig om, huruvida det icke här kunde vara skäl att göra jämkningar på dessa bestämmelser.

Jag ber ännu en gång att på det bestämdaste få tillbakavisa den insinuationen från herr Oscar Olssons sida, att vi skulle vilja förmäna de fattiga barnen den undervisning, som de behöva i livet. Det är icke så. Men vad vi vilja, det är, att en utredning skall komma till stånd, som ådagalägger, huruvida det icke är möjligt, att fortsättningsskolan blir förlagd till ett år men att, där det så prövas lämpligt och allmänna uppfattningen inom skoldistriktet ger skäl därtill, man må ha frihet att anordna ett andra läsår. Jag tror, att om fortsättningsskolan, särskilt andra året, blir frivillig, så kan man hysa förhoppning om att folkskoleväsendet skall kunna bestå i den utveckling, som vi förvänta, och som det är värt.

Vidare skulle jag till slut vilja säga, att i det här hänseendet förefaller det mig rätt egendomligt, att man skall få lov att klassificeras på det sätt herr Oscar Olsson har velat göra. Jag tror, att det ligger så mycket gott i det nya skolväsendet, som vi fått ut genom 1918 års folkskolestadga, att det är allt skäl att se till att kunna rotfästa det i hela det svenska folkets medvetande. Detta sker dock icke genom den nya ordningens upphöjande till någonting oangripligt utan att i samförståndets tecken företaga nödiga jämkningar.

»Det finnes två stormakter här i landet», yttrades det i en skoldiskussion år 1922 av en riksdagsman, som tyvärr icke numera tillhör riksdagen. »De två stormakterna, som det är allt skäl att vi lägga märke till och ha respekt för, när det gäller denna viktiga fråga», yttrade han vidare, »äro far och mor i de svenska hemmen.» Och med citerande av de orden tror jag mig till sist i all anspråkslöshet kunna adressera den i desamma inneslutna synpunkten till målsmännen för detta, för vårt land så viktiga spörsmål.

Härmed, herr talman, ber jag att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Endast ett par ord. Jag vill framhålla, att i den församling jag tillhör, eller Brännkyrka församling, som är en ytterförsamling i Stockholm och till väsentlig del en arbetarförsamling, råder, åtminstone i vissa trakter, ett ganska utbrett missnöje både bland föräldrar och barn över den långa tid, som barnen skola gå i fortsättningsskolan. En stor del av ungdomen har att på morgonen med tåg och bussar eller gående begiva sig till Stockholm, där de hava arbete. På eftermiddagen eller kvällen komma de sedan tillbaka, uttröttade och hungriga, ofta våta, och i detta tillstånd, utan att mången gång kunna begiva sig till sina hem, gå de till fortsättningsskolan. Man kan lätt föreställa sig, hur liten nytta de skola hava av den undervisning de under sådana förhållanden erhålla. De äro till ej ringa del uttröttade, uttråkade, halvsovande.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har icke deltagit i behandlingen av denna del i den föreliggande huvudtiteln, men hade jag det gjort, hade jag kommit att tillhöra utskottets majoritet. Det är väl ostridigt, att det vid tillämpningen av den nya skolformen har visat sig, att densamma är förbunden med åtskilliga svårigheter. Men nog har man anledning fråga sig, huruvida det icke är de med den nya organisationsformen förknippade svårigheterna under övergångstiden, som man egentligen här har att kämpa med. Det är väl också så på alla undervisningsråden, att vid förverkligandet av nya krav, har man fått en viss känning av föräldraegoism contra barnundervisningen. Och nog kan man antaga, att något sådant spelar in även i denna fråga. Då emellertid

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

den skrivelse i ämnet, som föregående riksdag avgav, kommer att, såvitt jag förstår, utöva visst inflytande även på denna fråga, och då den erfarenhet, som ännu vunnits om den nya skolformens lämplighet måste anses för kort att bygga på, skall jag tillåta mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Man kan väl ändå icke anse, att övergångstiden skall få vara hur lång som helst. Denna fortsättningsskola har nu under sex år varit i verksamhet, och det har under den tiden visat sig, att det är icke bara under övergången, som svårigheter finnas. De som här påpekas, äro sådana, som ligga i själva sakens natur, i hela fortsättningsskolans anordnande, därför att, när förslaget till denna skolform tillkom, den liksom så många andra reformer på folkskolans område under senare år var uppgjord med hänsyn så gott som uteslutande till städernas behov och förhållandena därstädes. Man har alldeles för litet uppmärksammat landsbygdens säregna förhållanden. Detta är ett grundfel i åtskilliga av de skolreformer, som på senare tiden framförts, och det är ett fel, som icke går bort med övergångsåren. Jag vill peka på staden Göteborg. Där har man en sexårig folkskola, icke en sjuårig såsom här i Stockholm, och där har man nödgats anordna parallellt ettårig och tvåårig fortsättningsskola, så att somliga av dessa fortsättningsskolor räcka två år, andra äro ettåriga. Det har visat sig nödvändigt att på detta sätt inskränka på den tvååriga skolan, och detta har skett med skolöverstyrelsens tysta medgivande. När man icke ens i Göteborg med de storartade resurser, som där finnas, och med den lätthet man där har att anordna tvååriga fortsättningsskolor kunnat komma till full tillämpning av detta nya system, hur skall man då begära, att det skall kunna ske på landsbygden?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilsson, Petrus: Det var med intresse jag åhörde herr Oscar Olssons yttrande i denna fråga, fastän jag måste tillstå att det blev någon misstränkning, ty jag hade väntat mig, att herr Olsson såsom pedagog skulle lägga pedagogiska synpunkter på densamma, men till min häpnad fann jag, att det huvudsakligen var demagogiska synpunkter han rörde sig med. Man må hava vilken uppfattning som helst och känna hur varmt som helst för folkupplysningen och folkundervisningen, så måste man väl ändå säga och fråga sig själv: ha vi funnit en lämplig form för fortsättningsskolans organiserande på landsbygden med den nu tillämpade? Tillspörjes befolkningen härom, är jag förvissad, att man skall komma att få höra rätt så många invändningar. Det är av den anledningen jag här för min del har velat vara med om och begära en utredning och en undersökning.

Som fortsättningsskolan nu i allmänhet å landsbygden är anordnad, med två sex veckors kurser en under vart av de två följande åren sedan barnen slutat folkskolan, så är det givet, att många barn och särskilt de som under mellantiden hava förskaffat sig fast sysselsättning, hava svårt för att bevista andra årets kurs, och för dem kommer fortsättningsskolan, såsom den nu är anordnad, att utgöra ett avsevärt hinder. Det kan därför ifrågasättas, om man icke skulle kunna anordna fortsättningsskolan under ett år, men med utökat timantal, så att barnen icke vore bundna under två år. Skälet varför man ansett att skolan skulle vara utsträckt till två år, har huvudsakligen ansetts vara skolans fostrande betydelse för barnen. Blir då skolans fostrande inverkan av så stor betydelse? Det är ju endast under sex veckor, som detta fostrande inflytande utövas. Under den återstående delen av året har ju

skolan icke något inflytande på barnen. Vad denna fostran beträffar bör den kunna utövas lika bra i hemmet som i skolan.

Folkskolan bör även byggas på folkets förtroende; i det avseendet brister det nu åtskilligt. Var och en sann folkbildningsvän bör därför bidra till att sprida en riktig uppfattning om skolans verkliga uppgift. Vad fortsättnings-skolan beträffar har den en mycket stor uppgift att fylla. Jag anser likväl att å landsbygden, där skolan ej är annordnad såsom yrkesskola, den bör kunna anordnas som ettårig, åtminstone borde utredning därom företagas.

På dessa skäl, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Jag trodde verkligen, att jag hade uttryckt mig så tydligt i mitt förra anförande, att jag icke skulle behöva få höra talas om — såsom jag nu fått höra av herr Schedin — att jag på något sätt ringaktade vissa partiets intresse för skolan. Men jag märker, att, hur starkt man än reserverar sig, finns det alltid människor, som icke vilja höra på vad man säger utan föredraga att tala, som om man hade sagt något annat än vad man verkligen sagt. Det kan jag emellertid icke hjälpa.

Herr Bergqvist hade en invändning att göra mot min förvissning om vänsterenigheten i detta fall. Jag erkänner, att jag tagit fel; jag får väl i stället säga så, att här stå högerns och vänsterns gamla enhetliga ståndpunkter emot varandra. Till min ursäkt kan ju möjligen lända, att den uppsjälkning av det borgerliga vänsterpartiet, som fortgått i rätt avsevärd utsträckning, kan ibland komma något överraskande även för den, som bevittnat densamma. Men att Fridtjuv Bergs gamla meningsfränder skulle övergiva hans gamla ståndpunkt för att i stället övergå till kommunala skolförbund med minskning av skolundervisningen för folkets barn såsom program, är dock litet underligt.

Då herr Schedin mot mig anmärkte, att jag använt en egendomlig klassifikation, vill jag fästa uppmärksamheten på att den klassifikation jag använde var den i två grupper: högergrupperna, som vilja taga bort ett år från den obligatoriska skolgången, och vänstergrupperna, som i stort sett vilja behålla den nuvarande skolgången. Denna klassifikation kan jag icke på något sätt finna egendomlig, då den överensstämmer med de faktiska förhållandena. Det var ju det herr Karl Johan Ekman var inne på, då han ville fastslå, att vänstern gör orätt i att hålla fast vid sin gamla ståndpunkt. Denna gamla ståndpunkt är dock bara den, att skolan icke skall alldeles släppa barnen ur sikte och ur sin omvårdnad före det fjortonde året. Det är ju det saker gäller. Barnen utebli, sade herr Karl Johan Ekman, av helt naturliga skäl från skolan. Ja, det är just de skälen, som jag påpekade. De helt naturliga skäl, som herr Karl Johan Ekman kunde påpeka, voro, att barnen i dessa hem behövdes i förvärvsarbete. Herr Karl Johan Ekman säger nu nej, men han sade tydligt, att de utebli av helt naturliga anledningar, och sedan kom förklaringen, att de måste taga tjänst och att det då icke är rimligt, att de skola avstå från tjänsten för att gå ett par veckor i fortsättningsskolan. Såvitt jag förstår, är det fråga om förvärvsarbete; om det är förvärvsarbete hemma eller borta, är en sak för sig.

Jag är emellertid herr Karl Johan Ekman djupt tacksam för det bestämda avstånd han tog från greve Lagerbjelkes skolprogram. Detta program är ju ännu värre. Herr Karl Johan Ekman uttalade dock, att de kommunala skolförbunden stå bestämt på den ståndpunkten, att den tvååriga fortsättningsskolan skall pågå i städerna fastän icke på landsbygden. Bland städerna bör väl Stockholms stad i detta fall inräknas. Det ser ganska farligt ut, trots herr Karl Johan Ekmans försäkringar, då man från andra delar av hans parti hör, att det finns tendenser att också gå in på städernas område i fråga om

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

skoltidens förkortning. Att de kommunala skolförbunden enhälligt ställa sig på denna ståndpunkt, är ju i och för sig icke något förvånansvärt, då de väl strängt taget kommit till för att reglera skoltiden, så att den blir kortare än den hittills varit.

Jag är visst med på — det vill jag säga her Schedin — att hänsyn skall tagas till far och mor, ty för de stormakterna i vårt skolväsen är jag lika intresserad som någon annan. Men det finns en synpunkt, som för mig är starkare, och det är, att far och mor skola icke ha rätt att beröva sina barn den skolundervisning, som samhället finner nödig. Den synpunkten står något litet högre. Det finns också den synpunkten, att för närvarande torde dock de hem i Sverige vara i avgjord majoritet, som icke vilja tillåta en prutning på det minimum av skolomvårdnad för just de fattigas barn på landsbygden — det vågar jag dock upprepa — som det här är fråga om. Och far och mor i de hemmen äro enligt mitt sätt att se värda lika stort hänsynstagande som de, vilka vilja avkorta skoltiden med ett år just för de barn, som få minst av samhällets skolomvårdnad.

Herr Pers: Herr talman! Jag har med uppmärksamhet lyssnat på debatten, och jag kan icke avhålla mig från att begära ordet för att säga min mening i frågan.

Jag vill från början säga, att jag kommer att rösta för utskottets ståndpunkt, men herr Oscar Olssons uttalande finner jag vara av beskaffenhet att kräva en gensaga. Att göra denna sak till en partifråga, som skulle vara partiskiljande mellan reformvänner och icke reformvänner, såsom han i sitt senaste anförande underströk, tror jag icke i verkligheten håller streck. Jag var med i statsutskottet, när formerna för fortsättningsskolan bestämdes. Jag fäste stora förhoppningar vid denna skolform och den utvidgning av folkundervisningen, som den innebar, och det är en källa till glädje för mig att ha kunnat få vara med om saken. Men den omständigheten, att jag då var med om saken och har fäst så stora förhoppningar vid denna skolform, har gjort, att jag har följt förhållandena ute i det praktiska livet med så stor uppmärksamhet, som jag har kunnat ägna åt saken, och jag har icke kunnat undgå att finna och att säga mig, att skolan måhända skulle ha anordnats på något annat sätt. Man kunde ha lagt upp fakultativa former, så att kommunerna haft större möjligheter att anordna skolan efter sina resurser och efter den ståndpunkt, som skolväsendet har ute i olika trakter och i olika kommuner. Det blev något för stelt, något för hårt över det hela. När herr Olsson liksom poängterar, att dessa två år äro det schibbolet, som skall skilja oss åt, vill jag dock säga, att det torde dock vara av större vikt och betydelse, att de former av svag folkskola, som ännu på sina håll finnas — t. ex. varannandagsläsning och slarvig skolgång o. s. v. — bli tillrättalagda, så att barnen få en ordentlig undervisning. Det är viktigare än att fortsättningsskolan absolut skall omfatta två år och nu sträckas ut till det andra året.

Jag tror icke, att det vore lyckligt, om man nu stannade för reservationen och sålunda gjorde ett uttalande i den riktningen, att man bör undersöka, hur det förhåller sig. Men jag hoppas, att liksom regeringen har kommit med ett förslag om att låta fortsättningsskolan kunna bli ettårig i de städer, som hava lagt till det sjunde läsåret, skolvärldens och regeringens uppmärksamhet också skall vara fäst på denna sak. Man kunde då se till, huruvida icke förhållandena i vissa landsänder äro av den beskaffenheten, att man får lätta på detta tvång och göra bestämmelserna mera mjuka, så att man icke förlorar kontakten hos befolkningen, förlorar kärleken till skolan, ty det är dock trots allt en ganska betydande faktor. Det är sant, som herr Olsson säger,

att skolan och samhället hava förpliktelser och böra göra sina förpliktelser gällande, men den ena av dessa sanningar måste förlikas med den andra, ty båda två hava något att betyda.

*Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Herr Ekman, Karl Johan: Med anledning av det senaste anförandet vill jag påpeka, att den tvååriga fortsättningsskolan nästa år ju blir obligatorisk överallt i alla församlingar. Det går således icke an att vänta på ett regeringsinitiativ. På många håll måste för den tvååriga fortsättningsskolan utgifter göras för iordningställande av lokaler m. m. Skall det ske någon ändring, måste den ske mycket snart, innan man har tvingats till dessa utgifter. Sedan är det svårare att taga tillbaka. Således kan jag icke finna annat än att, när man erkänner, att det behövs en undersökning av förhållandena, bör man skriva nu, så att saken hinner ordnas, innan det blir för sent.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Det har ju redan av herr Pers framhållits, att på riksdagens bord ligger en proposition, som just sysslar med frågan om anordnande av fortsättningsskola med endast ett års kurs. Det är ju riktigt, att denna proposition inte är något svar på den fråga, som innehålles i reservationen. Den är ju svar på den skrivelse, som riksdagen i fjol avlät, men den innehåller ett påpekande av att fortsättningsskolans organisation och dess förhållanden i olika avseenden äro under utredning inom skolöverstyrelsen. Man har endast på ifrågavarande punkt brutit ut den del, beträffande vilken riksdagen alldeles särskilt begärt skyndsamma åtgärder.

Jag ville påpeka detta för att ge herrarna en antydning om, att herrarna få tillfälle att ännu en gång under riksdagens lopp tumla om med dessa spörsmål, på samma gång som jag också ville säga, att en skrivelse till Kungl. Maj:t nu ingenting påskyndar och inte heller utgör någon säkerhet för den fara, som herr Karl Johan Ekman senast framhöll.

Herr Sandegård: Herr talman! Jag skall icke besvära kammaren med mer än några ord. Jag begärde ordet med anledning av greve Lagerbjelkes anförande nyss och herr Karl Johan Ekmans båda anföranden.

Vad greve Lagerbjelke anmärkte i fråga om fortsättningsskolan var väl i alla fall i någon mån ett slag i luften, eftersom den form av fortsättningsskola, som greve Lagerbjelke vände sig emot, ju redan inom nuvarande författnings ram kan utbytas mot en sammanhängande dagsskola.

Vad herr Karl Johan Ekman i sitt första anförande påstod, nämligen att denna obligatoriska tvååriga fortsättningsskola redan skulle hava varit i verksamhet i sex år, korrigerade han i sitt senare anförande genom att påpeka, att skolan skall vara färdig först den 1 januari 1927. Den saken behöver därför icke ytterligare påtalas, men så mycket mer herr Ekmans påstående — vilket föreföll mig vara ett något flärdfritt umgänge med sanningen — att det skulle vara fråga om att bygga hus och lokaler för fortsättningsskolan. Jag skulle tro, att de flesta människor, som ha en aning om denna sak, icke hava föreställt sig, att det överhuvud taget skulle vara fråga om några nya skolbyggnader för fortsättningsskolan. Vi ha ju i regel lokaler i våra folkskolehus, såsom fortsättningsskolan väl på de flesta håll kommer att anordnas.

Eftersom jag i alla fall har ordet, skulle jag till sist vilja uttala den enkla reflexionen, att det finns verkligen ett ganska utbredd och starkt missnöje på sina håll icke bara med fortsättningsskolplikten utan överhuvud taget med skolplikten. Men det är en sak, att denna skolform, såsom herr Carl Gustaf Ekman påpekade, befinner sig i sin linda och att det är en massa frå-

Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

gor, som kanske icke äro ordnade på allra bästa sätt och som man så småningom får rätta till — en annan sak är att, när man tyvärr måste konstatera det rätt allmänna och rätt starka missnöje med fortsättningsskolan, som finnes, lägga hyende under lasten och ävlas att med något, som jag skulle vilja stämpla som en ganska osympatisk käringjämmer, försvåra arbetet för de skoldistrikt, som i alla fall försöka att göra det bästa möjliga av de beslut, som statsmakterna hava fattat. Jag får såsom skolrådsordförande i ett distrikt, där vi sedan några år tillbaka ha en fortsättningsskola, i vilken 100 procent av barnen deltaga, säga, att man blir icke så särskilt glad åt att från riksdagens sida, från personer, som man tycker borde förstå sig på dylika saker och en smula mindre borde låna sitt öra åt ett oberättigat missnöje — att från sådant håll höra detta missnöje i tid och otid — i synnerhet otid — underblåsas.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr greve och talman! Jag ber om ursäkt, om jag upptager några minuter av kammarens tid med detta spörsmål. Detta ärendet gäller nämligen en fråga, som i särskilt hög grad intresserar mig, och jag har ju tidigare väckt en motion i samma fråga.

Jag har, så långt det varit mig möjligt, med de förutsättningar, som jag till äventyrs kan sitta inne med, studerat den nuvarande fortsättningsskolan av 1918 års typ, och jag har kommit till det resultatet, att man för landsbygdens vidkommande — jag poängterar särskilt, att jag talar om förhållandena på landsbygden — verkligen har anledning att vara missnöjd. Det har frapperat mig, att herr Oscar Olsson vill göra denna fråga till en partifråga. Om herr Olsson hade studerat förhållandena på landsbygden, i varje fall på den ort, från vilken jag närmare känner till dessa förhållanden, skulle herr Olsson säkert funnit, att han träffat på det ej minst starka motståndet just inom de kretsar, som herr Olsson anser sig representera här i riksdagen. Och det är ganska naturligt, att det är så, därför att även i dessa kommuner har man dock en riktig uppfattning om vad det gäller, och man har också förmåga att bedöma de resultat, som hittills föreligga av denna skolförhållande.

Man har sålunda i mycket stor utsträckning måst överge den s. k. yrkesbetonade fortsättningsskolan, och det är av helt naturliga skäl, på grund av de små skoldistrikten. I en kommun t. ex. är läraren elektrotekniskt intresserad och har genomgått utbildningskurser på detta område, och därför får också den yrkesbetonade skolan denna form — det blir en elektroteknisk utbildning för både gossar och flickor. I grannsocknen åter har läraren genomgått utbildningskurser i jordbruk, och därför får skolan just denna karaktär. Jag vill icke påstå, att detta är så olämpligt för flickorna, som att de skola bli utbildade till elektriska montörer. Nu har man emellertid på grund av de rena orimligheterna härvidlag måst övergiva dessa yrkesbetonade skolor, och man har då fått återgå till den allmänna fortsättningsskolan. Det första året kan ju, anser jag, någorlunda låta försvara sig, därför att då hava ungdomarna nyss lämnat folkskolan, och man kan just icke säga, att det är något avbrott, utan det är barnomsundervisningen, som fortsättes det året. Denna allmänna fortsättningsskola skall skötas av en folkskollärare. Men när det skall vara en övergång till i varje fall någon form av ungdomsskola, måste undervisningen om den skall fylla sin uppgift vara mera allmänbildande. Därtill räcker emellertid icke dessa lärares kompetens. Även detta är naturligt, därför att dessa lärare hava icke den utbildning, som kräves för att ge en dylik undervisning, och på den korta tiden blir det ingenting bestående av det hela. Det blir en blandning av barndoms- och ungdomsskola, som icke är någotdera och därför icke lämnar någon som helst eller i varje fall mycket liten behållning i kunskapsväg. Om man går till en annan form av ungdomsskolor på landsbygden, nämligen folkläro-

lorna, skall man finna ett annat förhållande. Där ha vi universitetsbildade lärare, som på ett helt annat sätt kunna taga hand om ungdomen. Om de också ej på den korta tid folkhögskolan arbetar kunna bibringa eleverna några betydande kunskaper, så kunna de dock visa dem huru de själva på egen hand kunna fortsätta sitt kunskapssökande och förvärva en förhållandevis god allmänbildning. Men för något sådant äro eleverna i andra året av fortsättningsskolan för unga, och de bliva därför mer eller mindre främmande för hela idén. De veta inte vad det gäller och kunna överhuvud taget inte tillgodogöra sig den undervisning, som eventuellt kan bibringas dem av vederbörande folkskollärare, som egentligen är barndomslärare och icke ungdomslärare. Det är därvidlag det brister beträffande fortsättningsskolan. Det första året kan det, som jag nyss nämnde, gå för sig, ty det är en fortsättning av barndomsskolan, men så snart den unge gossen eller flickan är konfirmerad och det har förflutit en sommar och en höst, innan han eller hon skall besöka den andra årskursen i fortsättningsskolan, är den tidpunkt förbi, då de kunna sägas vara lämpade för denna undervisning. Jag är den förste att erkänna, att det är av stor vikt att taga hand om ungdomen under dessa år, som äro särskilt farliga, men jag kan alldeles icke inse, att den undervisning, som bibringas eleverna under dessa korta veckor eller timmar, kan hava någon fostrande betydelse. De äro dock hänvisade till sig själva och till hemmet eller till sina husbönder eller förmän den återstående delen av året, som är den ojämförligt längsta. Sedan är det dessa långa avstånd på landsbygden, denna eftermiddagsundervisning och dessa ensamma vägar, där helt få ungdomar, pojkar och flickor, skola vandra tillsammans. Det är ingenting som är ägnat att främja en sund och sedlig fostran. Det kan vara raka motsatsen!

Jag har alltså, herr greve och talman, synnerlig anledning att yrka bifall till reservationen.

*Anslag för
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Herr Bondeson: Herr greve och talman! Jag skall endast en kort stund upptaga kammarens tid, då debatten dragit så långt ut. Men när landsbygdsrepresentanter framhållit olägenheter av den tvååriga fortsättningsskolan, vill jag säga, att jag tycker, att det är mycket oklokt av landsbygdens representanter att på minsta sätt vilja försämra skolväsendet på landsbygden. Vi ha i den socken, där jag bor, för rätt länge sedan genomfört den tvååriga fortsättningsskolan, och det är klart, att den medför olägenheter lika väl som fördelar. Att det gnisslar ibland, må vara sant, men då får man alltid försöka finna någon utväg. Att det är en ekonomisk uppoffring för föräldrarna att hålla sina barn i skolan, när de äro så gamla, att de kunna hava förvärvsarbete, är sant, och det finnes fall, då kommunen måste träda hjälpsamt emellan, för att barnen skola kunna gå i skolan.

Vad herr Karl Johan Ekman anförde om kostnaderna för nya lokaler och lärare, har herr Sandegård redan bemött. Var och en som är från landsbygden vet väl, att det användes precis samma skolhus och precis samma lärarkrafter för undervisningen i fortsättningsskolan som i den andra skolan. På denna punkt komma inga nya kostnader att drabba kommunerna.

Utvecklingen får visa, i vad mån nya anordningar äro behövliga. Men att redan nu, innan fortsättningsskolan obligatoriskt blivit tvåårig, begära ändringar är väl för tidigt. Man får väl här som i andra fall pröva sig fram och så småningom komma till de bästa formerna.

Jag har velat säga detta för att visa, att det dock på landsbygden finnes en stark känsla av att vi vilja hava lika goda skolor och lika stora förutsättningar för våra barns fostran i skolorna, som städerna i många år haft. Man kan icke underskatta värdet av att dessa ungdomar på fjorton, femton år känna skolplikten och skoltvånget över sig.

Anslag för
fortsättnings-
skolor.

(Forts.)

På grund av dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 185, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr J. L. Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, företogs omröstningen, jämlikt beslut av herr talmannen, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 43;

Punkterna 186—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 193.

Lades till handlingarna.

Punkterna 194—226.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
populär-
vetenskapliga
föreläsningar.

Punkten 227.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas högst 25,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, 3,000 kronor till en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent samt högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter för av dem havda resekostnader för föreläsare,

b) medgiva, att för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle årligen anordnas av anstalt eller förening, varom här vore fråga, finge utgöra 10.

Herr **Andersson, Karl Andreas:** Herr talman! Då jag begärt ordet vid denna punkt är det icke för att yrka avslag på densamma utan för att giva uttryck åt vissa reflexioner, som jag har gjort.

Min uppmärksamhet har fästs därpå, att ett flertal föreläsningsföreningar i landsorten icke kunnat bli va delaktiga av det statsbidrag det här är fråga om. När man frågar om anledningen härtill, svaras det, att detta i främsta rummet berott på att anslaget har varit otillräckligt. Detta svar är ju i och för sig mycket plausibelt, men det ger anledning till vissa reflexioner. Det talas ju rätt mycket i dessa tider om att man skall se till, att förhållandena för landsbygdens befolkning bli va sådana, att man kan kvarhålla densamma där och förhindra den från att draga sig till städerna. Jag förmenar, att man här har ett tillfälle, där statsmakterna bättre än hittills borde tillgodose landsbygdens berättigade intressen. Om man granskar fördelningen av detta anslag, kan man icke undgå att få ett intryck av att anslagen till landsortens föreläsningsföreningar avtaga, om inte med kvadraten på avståndet, så i varje fall med avståndet från de mera centralt belägna, stora och bärkraftiga kommunerna. Om man litet närmare tänker på, hur svårt det ställer sig för de föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar ute på landsbygden, att upprätthålla sin verksamhet, särskilt i mera avsides belägna orter, kommer man till den uppfattningen, att man här utan att göra orätt mot någon lämpligen skulle kunna minska anslagen till föreläsningsföreningarna i de stora och bärkraftiga kommunerna till förmån för de mera avsides belägna orternas föreläsningsföreningar, som ha så stora ekonomiska svårigheter att kämpa med. Jag vill naturligtvis ingalunda påstå, att den myndighet, som i första hand har att handlägga ärendet om fördelningen av ifrågavarande anslag, på något sätt skulle hava förfarit oriktigt, men jag förmenar, att det borde finnas möjligheter att inom ramen av de bestämmelser, som nu gälla för fördelningen av detta anslag, bättre tillgodose landsbygdens intressen.

Herr talman, jag ömmar mycket för landsbygden, och det är därför jag icke kunnat tillbakahålla dessa reflexioner. Jag skulle vilja hemställa till regeringen att taga denna sak under beaktande. Här finnes en möjlighet att inrikta statsmakternas verksamhet så, att man främjar en verklig samhällsuppgift, och man kan göra det utan att behöva vålla staten större utgifter. Jag skall icke utbreda mig närmare häröver, men jag vill till slut endast tillägga, att det är mycket lätt att också nämna andra statens verksamhetsområden, där myndigheterna och Kungl. Maj:t skulle kunna tillgodose landsbygdens intressen bättre än vad som nu mången gång är fallet.

Jag ber, herr andra vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr **Olsson, Oscar:** Herr talman! Det kan nog ligga åtskilligt i vad den föregående talaren sagt, men jag tror mig också veta, att konsumenten för föreläsningsverksamheten i mycket hög grad behjärtar de synpunkter, som kunna göras gällande för att landsbygdens föreläsningsföreningar skola få proportionsvis högre anslag än städernas. Nu är hela frågan under utredning, och därtill kommer, att utskottet här tillstyrkt den förhöjning av anslaget, som Kungl. Maj:t begärt. Redan på grund därav tror jag, att man kan vänta sig, att de önskemål, som framställts från landsbygden, åtminstone i någon liten mån skola bli va tillgodosedda.

Herr talman jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Anslag till
populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)

Punkterna 228—231.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.*

Punkten 232.

I en inom första kammaren av herr *I. Pauli* m. fl. väckt motion (nr 46) hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1925—1926 till Svenska föreningen för Nationernas förbund anvisa ett extra reservationsanslag av femtontusenfemhundra (15,500) kronor, att användas för författande och utgivande av en för skolornas undervisning lämpad skrift rörande Nationernas förbund, avsedd att genom skolöverstyrelsens försorg tillställas högre och lägre undervisningsanstalter inom riket.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att herr Paulis m. fl. berörda motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herr *Oscar Olsson*, som yrkat bifall till den väckta motionen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Vid denna sena timme — sen i förhållande till den blivande middagsrasten! — skall jag inte hålla något längre anförande i denna fråga, men jag kan icke underlåta att påpeka vikten och betydelsen av den motion, som här är väckt. Det är här fråga om ett krav, som framställts i alla de stater, som tillhöra Nationernas förbund. Förbunds-för-samlingen har åtminstone vid två tillfällen framställt önskemål om att en effektiv undervisning om förbundet skall meddelas i skolorna. Skälet till att detta önskemål uttalats bör vara tydligt nog. Det är gott och väl, att regeringar och riksdagar sysselsätta sig med Nationernas förbund, men skall det samförstånd nationerna emellan, som Nationernas förbund strävar till, bli en verklighet, så måste Nationernas förbund också på annat sätt än som nu är förhållandet hava sina rötter nere i folksjälen.

Den motion, som här är väckt, har såvitt jag förstår missuppfattats av statsutskottet. Statsutskottets avslag grundar sig på att statsutskottet har sig bekant, att Nationernas förbund redan är omnämnt i läroböckerna. Detta är nu inte alldeles riktigt, ty i en hel del av de läroböcker, som användas, nämnes icke ens Nationernas förbund, medan det i vissa andra är omnämnt. Men vad motionären åsyftar är, att lärarna i de olika skolorna skola bringas att skaffa sig grundliga och ingående kunskaper om Nationernas förbund och dess syften. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att denna motion är mycket väl förberedd. Skolöverstyrelsens utlåtande föreligger, och motionen är just uppbyggd på skolöverstyrelsens i detta fall framställda önskningsar. Det har ju alltid ansetts vara av synnerligen stor betydelse, att man i våra skolor får reda på fäderneslandet och dess historia. Med den närmare samhörighet, vari nationerna nu komma genom det samband Nationernas förbund skapar dem emellan, förefaller det ju ganska naturligt från alla synpunkter, att man i skolorna skulle sträva efter kunskap härom hos lärjungarna, så att folkets breda lager så fort som möjligt bli medvetna om detta internationella samband i Nationernas förbund och om betydelsen för världens fred och utveckling av detta förbund.

Man skulle ju på grund av utskottets avslagsyrkande kunna tro, att den summa, som begäres, spelade en stor roll i budgeten. Den summan är 15,500 kronor en gång för alla. För denna summa skulle en tillräckligt stor upplaga av den här ifrågasatta boken kunna framställas för att samtliga lärare i Sverige skulle kunna erhålla den och dessutom ett antal exemplar ställas till skolornas förfogande för att i dem användas som läsebok. Det är nämligen icke fråga om att införa ett nytt ämne på schemat; det framhåller motionären uttryckli-

gen. Det är icke fråga om att på något sätt öka ämnesträngseln och icke heller om att införa större kurser för eleverna. Något sådant behöver inte alls vara ett resultat av ett bifall till denna motion, utan resultatet av ett bifall till motionen blir endast — och det, tycker jag, är det viktiga och väsentliga och önskvärda för alla samhällsklasser — att bland alla lager av folket en vederhäftig och ordentlig kunskap kommer att spridas om Nationernas förbund och dess betydelse. Därför vågar jag, herr talman, yrka bifall till reservationen, som överensstämmer med den väckta motionen.

*Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Herr Pauli: Herr talman! Det hade varit min avsikt att avvakta ett uttalande från statsutskottshåll, innan jag frambar mina synpunkter på denna sak, men jag får kanske tillfälle att bemöta ett sådant uttalande senare. För närvarande föreligger den motivering, som statsutskottet har förebragt, och jag skall be att med några ord få bemöta densamma.

Beträffande bakgrunden till denna motion vill jag erinra om att de delade meningar, som gjorde sig gällande här i Sverige och icke minst i riksdagen, när det gällde vår anslutning till Nationernas förbund, knappast längre kunna anses existera. Jag tror, att man numera långt ut i de läger, där man annars icke står så välvillig mot fredsarbetet, är ense om att vår anslutning till Nationernas förbund och vårt deltagande i det arbete för världsfreden, som där utföres, är i hög grad önskvärdt, ja rentav nödvändigt. Men då förefaller det också, som om det vore en nödvändig betingelse, att medvetandet om vår roll i detta internationella fredsarbete trängde djupare än blott till de ansvariga politikerna här i landet och att det finge en förankring i en verkligt stark folkmening. Det är tydligt, att det viktigaste steget till åstadkommande av en sådan folkmening är en objektiv och vederhäftig upplysning om vad Nationernas förbund är, vad förbundet vill och vad det hittills har uträttat.

Det har från statsutskottets sida gjorts gällande, att man för skolornas vidkommande redan har tillräckligt tillgodosett dessa önskemål i nu använda läroböcker i medborgarkunskap. Jag har gjort mig besväret att gå igenom, om icke alla så åtminstone de flesta av de nu använda läroböckerna icke bara i medborgarkunskap utan även i historia och geografi, och jag har funnit, att det i åtskilliga av dessa läroböcker icke säges ett ord om denna utomordentligt viktiga sak. Det finnes andra, mycket använda läroböcker, där man avfärdar Nationernas förbund och fredsarbetet på några få rader, och även de läroböcker, som ge den utförligaste framställningen, ha icke kommit över några få sidor. Detta måste väl dock anses vara alldeles för litet, när man betänker, att det är en livssak icke blott för vårt folk utan för hela mänskligheten, som det här gäller, och särskilt om man jämför det med det stora utrymme, som ägnas betydligt mindre viktiga saker.

Jag vill erinra om att, som den föregående talaren påpekade, initiativet i denna fråga kommer från Nationernas förbund självt. Det är den fjärde förbundsårsamlingen, som beslutat, att »enträget anmoda förbundsmedlemmarnas regeringar att vidtaga åtgärder för att i länder, där sådan undervisning icke meddelas, giva barnen och ungdomen kännedom om Nationernas förbunds tillvaro och ändamål samt om bestämmelserna i förbundsakten». Jag vill vidare framhålla, att det till Nationernas förbunds sekretariat i början av detta år ingått ett tjugotal svar på en förfrågan, som sekretariatet hade utsänt beträffande vilka åtgärder som i de olika länderna hade vidtagits för att tillmötesgå den sålunda av förbundsårsamlingen uttalade önskan. Det visade sig, att man i många länder ådagalagt det största intresse för denna sak. Bland dessa länder finnas åtskilliga, som varken kunna sägas stå på samma allmänna kulturella ståndpunkt som Sverige eller kunna berömma sig av så verksamma insatser i det internationella fredsarbetet, som

Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Sverige har gjort. Likväl har man där på olika vägar visat sig behjärta detta syfte. Man har i somliga länder gjort vad som här föreslagits, d. v. s. låtit utgiva en särskild bok i upplysningssyfte för undervisningen. På andra håll har man gjort det obligatoriskt, att ett särskilt kapitel om Nationernas förbund skulle inrymmas i läroböckerna, och ingen lärobok har auktoriserats utan att en sådan särskild avdelning däri har inryckts. I några länder anordnas särskilda kurser i detta ämne, och i England, där man som bekant icke är särskilt benägen för statliga åtgärder för undervisningsändamål, har i stället föreningen för Nationernas förbund utvecklat en ytterst livlig verksamhet särskilt genom föreläsningar i ämnet.

Man frågar sig då vad som har gjorts i Sverige, som under de år Nationernas förbund existerat, har spelat en så framskjuten roll i dess arbete. Svaret är, att i Sverige har ännu icke gjorts någonting från statsmakternas sida för att tillmötesgå den av förbunds församlingen framställda önskan. För att Sverige icke skulle behöva stå med skammen i detta avseende, gjorde den svenska Föreningen för Nationernas förbund i höstas en hemställan till regeringen, att regeringen hos riksdagen måtte anhålla om ett anslag på 18,000 kronor för utgivande av tvenne upplysningsskrifter för skolbruk. Man tänkte sig, att det skulle vara en skrift för det högre stadiet och en annan för det lägre. Som redan har framhållits, vann denna hemställan tillstyrkan från skolöverstyrelsen. Man ansåg dock, att det kunde vara tillräckligt med en bok, och anslagskravet sänktes därför till 15,500 kronor.

Det kan alltså icke sägas om denna motion, såsom statsutskottet yttrat om några andra motioner, som utskottet icke velat tillstyrka, att densamma icke är tillräckligt förberedd. Frågan har blivit förberedd vid behandling såväl inom svenska föreningen för Nationernas förbund som inom skolöverstyrelsen, och därom kunna herrarna själva övertyga sig genom att läsa de bilagor, som äro fogade vid motionen. Jag har dessutom vid förfrågan inom departementet fått den uppfattningen, att det endast varit den långt framskridna tiden som gjort, att man inom departementet icke vidtagit åtgärder för denna saks framförande i statsverkspropositionen. Denna motion ligger sålunda i ett helt annat läge än många av de enskilda motioner, som statsutskottet ansett sig böra avstyrka. Jag kan för övrigt icke underlåta att framhålla, att den princip, som utskottet här hävdar, att man icke bör bevilja anslag på grund av enskilda motioner, icke blivit undantagslöst följd under denna riksdag, ty statsutskottet har faktiskt tillstyrkt anslag på över 85,000 kronor på grund av enskilda motioner.

Herr Oscar Olsson har redan bemött det uttalande i statsutskottets motivering, att detta ämne tilläventyrs skulle i skolundervisningen erhålla ett större utrymme än vad med hänsyn till rådande trängsel av ämnen i skolorna vore tillrädligt. Här är ju icke fråga om att införa något särskilt läroämne utan endast att bereda möjlighet att meddela vederhäftig undervisning inom ramen av nuvarande kurser i statskunskap, historia och geografi, och då man ser vilket ringa utrymme man hittills i vissa läroböcker ansett nödigt att kosta på denna ytterst viktiga sak, får man snarare den uppfattningen att denna fråga icke ägnats det utrymme, som är tillrädligt på grund av frågans stora vikt och betydelse.

Det anslag, som det här är fråga om, är icke större än att riksdagen mycket väl utan några större betänkligheter kan tillstyrka det. För övrigt är jag övertygad att, om detta icke sker nu, så kommer det att ske ganska snart vid en kommande riksdag, ty denna fråga är av den natur, att, om den faller, så måste den falla framåt.

Fastän jag icke är särskilt optimistisk med hänsyn till utgången av denna sak, ber jag i alla fall att få tillstyrka bifall till motionen.

Herr Bergqvist: Det har av flera talare i dag betonats, att statsutskottet skulle ha förfarit inkonsekvent vid sin behandling av motioner, i det att utskottet bifallit en del och avslagit en del. Jag undrar verkligen, om dessa herrar mena, att utskottet bort antingen avslå var och en eller bifalla var och en av dessa motioner. För mig ligger saken så, och säkerligen också för alla medlemmar av statsutskottet, att man bör pröva varje särskild motions art och natur och handla därefter. Den ena kan bli avstyrkt och den andra tillstyrkt, utan att utskottet därför bör bli föremål för klander och tillvitelser för ett inkonsekvent förfarande. Jag har velat uttala detta såsom ett bemötande av vad från åtskilliga håll här i dag blivit sagt.

Vad den nu föreliggande frågan beträffar, är jag nog överens med motionärerna därom, att det kan behövas undervisning i våra skolor om Nationernas förbund, men jag tror icke, att man får beräkna, att någon längre tid skall kunna ägnas åt detta, helst som ämnena trängas på våra skolschemata alldeles överdrivet, skulle man kunna säga.

Det har visserligen sagts, att det här icke vore fråga om att införa något nytt undervisningsämne, men ser man på det program, som här anförts beträffande vad en sådan bok skulle innehålla, synes därav framgå, att undervisningen i detta ämne skulle bli ganska omfattande. Man kan se detta program i bilagan nr 2 till framställningen av styrelsen för svenska föreningen för Nationernas förbund. För min del anser jag, att det skulle vara tillräckligt, om i vederbörande läroböcker intoges ett avsnitt eller en avdelning angående Nationernas förbund. En uppsats i folkskolans läsebok skulle, enligt min uppfattning, vara tillräcklig för folkskolorna, och i läroböckerna för de högre skolorna skulle man ju kunna i lämpligt sammanhang taga in en framställning angående denna sak.

Den siste ärade talaren påpekade, att det finnes läroböcker, där ämnet icke alls beröres, och andra, där saken blivit knapphändigt avfärdad. Ja, detta beror säkert därpå, att man ännu icke hunnit arbeta in ämnet i läroböckerna, men i den mån nya upplagor komma ut, är det väl troligt, att denna sak mera kommer att beaktas. Är det fråga om ett större och mera utförligt arbete, förefaller det mig, som om det skulle kunna utgivas på enskild väg. Det är icke alldeles nödvändigt, att *staten* skall bekosta det; andra läro- och läseböcker i våra skolor äro enskilda företag, och jag kan icke inse, varför man här skulle göra ett undantag. Enligt min mening bör man även här följa samma princip.

Det har talats om vad andra länder gjort, men herr Pauli har icke kunnat visa, att andra länder lämnat anslag för utgivande av sådana böcker. Ser jag till exempel på Frankrike, som torde ha det största intresset av, att undervisning om Nationernas förbund meddelas, så säges det här i bilagan 1 följande: »För att skaffa nödiga dokument och handböcker i ämnet har nuvarande undervisningsministern satt sig i förbindelse med Nationernas förbunds sekretariat och tillkännagivit sin avsikt att anskaffa särskilda textböcker, om så skulle visa sig erforderligt.»

Jag tror icke, att man, i likhet med vad den siste ärade talaren gjorde, kan säga, att Sverige försummat denna sak till den grad, att det rent av skulle vara skamligt. I det stora hela ha de länder, som här omtalas, icke gjort så värst mycket mer än vi gjort här i Sverige.

Jag ber sålunda, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Jag har icke särskilt velat tillvita statsutskottet någon inkonsekvens vid behandlingen av olika motioner. Jag har endast velat framhålla, att statsutskottet i själva verket tycks ha följt den riktiga

*Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.
(Forts.)

princip, vilken dess ärade ledamot, som nyss hade ordet, åberopat, nämligen att man bör pröva varje motions art och natur och handla därefter, och att det därför förefallit mig schablonmässigt, när statsutskottet dock använt denna gång på gång återkommande formella synpunkt för avvísande av en motion, att »det synes vanskligt att på framställning av enskild motionär tillstyrka anslag». Jag menar alltså endast det, att man även i detta fall bort pröva sakens art och natur och handla därefter. Enligt min uppfattning är arten och naturen av denna sak så betydelsefull, att den från utskottets sida förtjänt mera intresse än utskottet visat densamma.

Det glädde mig att höra, att herr Bergqvist dock uttalade, att han var överens med motionärerna därom, att undervisning om Nationernas förbund är behövlig i skolorna. Så pass mycket har icke kommit till synes i själva utskottets utlåtande, och när man jämför denna motion med många andra, som dock av utskottet bedömts med betyget behjärtansvärda, synes det mig, att utskottet åtminstone kunnat giva detta lilla platoniska erkännande även åt denna motion. Det hade kunnat tjäna det syfte jag nyss talade om, nämligen att låta saken falla framåt.

När den siste ärade talaren sade, att vi visserligen påstått, att det icke vore meningen att införa något nytt och omfattande läroämne i skolorna, men att programmet för den ifrågasatta skriften vore ganska omfattande, ber jag få påminna om att, som redan från början här uttalats, denna skrift icke vore avsedd till inlärande av skolornas elever, utan som en kunskapskälla för läraren, som sedan, naturligtvis i lämpliga proportioner, finge utdela sitt vetande. Jag förmodar, att herr Bergqvist är överens med mig om att det är lämpligt, att en lärare vet något mera om den sak han undervisar i, än sina elever, och därför bör det icke heller kunna klandras, om en sådan upplysningsskrift lägges något så när utförligt.

Jag instämmer med herr Bergqvist däruti, att det kunde vara lämpligt att använda det tillvägagångssätt som jag redan omnämnt, att vissa stater tilllämpat, nämligen att föreskriva införande av ett särskilt kapitel om Nationernas förbund i olika läroböcker. Motionärerna ha också framhållit lämpligheten av att detta sker exempelvis i folkskolans läsebok. En annan fråga är, om det kan anses tillräckligt med detta. I varje fall hade det ju icke skadat, om utskottet i korthet hade hänvisat till en dylik utväg. Då hade dock utskottet visat något positivt intresse för saken.

Herr Bergqvist antydde vidare, att det nedslående resultat, till vilket jag kommit vid granskning av de nu använda läroböckerna i statskunskap, historia o. s. v., skulle bero på att man ännu icke hunnit med att införa upplysningar om Nationernas förbund i dessa läroböcker. Jag ber då att få framhålla att min granskning gällde de allra senaste upplagorna och att jag naturligtvis icke tagit hänsyn till sådana upplagor, som utgivits före tillkomsten av Nationernas förbund utan endast till de under åren 1922, 1923 och 1924 utgivna. Av dem kunde man ju begära något bättre.

När herr Bergqvist vidare frågade, varför detta arbete icke kunde utgivas på enskild väg och varför man här skulle göra ett undantag, så ligger svaret däri, att denna sak dock har ett alldeles särskilt intresse för den svenska *staten*, ett intresse, som jag hoppas det icke är nödvändigt att närmare utveckla här.

Huruvida man i andra länder givit statsanslag för detta ändamål, framgår icke fullt klart av de upplysningar bilagan lämnar. Det heter till exempel där om Grekland, att regeringen uppdragit åt den grekiska föreningen för Nationernas förbund att utarbeta ett mindre arbete, behandlande Nationernas förbunds ändamål och organisation, för användning i folkskolor och högre

skolor. Det förefaller troligt, att ett sådant uppdrag varit förenat med beviljande av anslag.

När jag tillät mig uttala, att det kunde varit på tiden, att de svenska statsmakterna även hade gjort något i denna riktning, innebar det icke, att jag ansåg det vara absolut nödvändigt, att anslag hade beviljats för ändamålet, men att man kunde begära, att något positivt intresse visades i den riktning, som här förut antytts. Jag förväntar icke heller, att frågan i framtiden skall återkomma i precis den form den nu haft, men jag ber att få återupprepa förhoppningen, att det icke skall komma att dröja länge, innan Sverige också gör något för denna sak.

*Om utgivande
av en skrift
rörande
Nationernas
förbund.*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekända yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 233—244.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 245.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å en inom första kammaren av herrar *J. Bergman* och *C. Hederstierna* väckt motion (nr 57),

*Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.*

a) av det år 1922 till årliga understöd under åren 1923—1925 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljade anslaget av 60,000 kronor, att användas enligt av riksdagen angivna grunder och villkor, för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa återstoden, 10,000 kronor;

b) till understöd under tiden 1 januari 1926—30 juni 1928 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 50,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågavarande anslag för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

I herrar Bergmans och Hederstiernas berörda motion hade hemställts, att det i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget av 20,000 kronor till inhemska, skönlitterära författare för nästa budgetår måtte höjas till 50,000 kronor, vilket, då 10,000 kronor återstode av förut beviljat belopp, innebure en utgift för budgetåret 1925—1926 av allenast 40,000 kronor.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herr *Oscar Olsson* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) — — — — —

b) till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1925—1926 bevilja ett extra anslag av 40,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare, dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd.

Herr Olsson, Oscar: Herrar Bergman och Hederstierna hava i sin motion hemställt, att riksdagen måtte höja anslaget till skönlitterära författare från 20,000 kronor till 50,000 kronor om året.

Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)

Statsutskottet har i detta fall funnit, att motionen verkligen är behjärtansvärd, och utskottet har uttalat sig på sådant sätt, att man kan säga, att utskottet därigenom inbjudit Kungl. Maj:t att en annan gång komma igen med detta förslag.

Utskottet har nämligen såsom skäl för sitt avstyrkande av förenämnda förslag hänvisat till, att det är enskilda motionärer som framkommit med detsamma och att det statsfinansiella läget för närvarande är sådant, att riksdagen icke borde tillmötesgå krav, som genom enskilda motioner ställas på statskassan.

Man skulle ju häremot kunna göra ett par rätt så befogade invändningar, om det är så, att man verkligen något djupare behjärtar den föreliggande frågan. Man skulle kunna fråga: vad är det för utredning som behöves för att denna fråga skulle behöva gå genom Kungl. Maj:t. Är det fråga om, att det skulle kunna anses som ett slöseri med statens medel att enligt motionärernas förslag 30.000 kronor skulle utgå utöver de 20.000 kronor, som förut utgått för ändamålet? Kan det verkligen på allvar ifrågasättas, att det på något sätt skulle kunna anses otillbörligt, att staten offrade denna summa av 50.000 kronor för ett sådant ändamål som detta, då till exempel i Danmark, som har ett invånarantal endast hälften så stort som Sveriges, under en lång tid utgått över 60.000 kronor för ändamålet? Någon utredning är säkerligen icke i detta avseende av behovet påkallad. Man skulle kunna säga, att detta anslag är för litet. Ja, men något är dock bättre än intet, och är det för litet, så kan Kungl. Maj:t lätt bota den saken vid en kommande riksdag.

Såsom andra skäl för sitt avstyrkande av motionärernas förslag anför utskottet det statsfinansiella läget. Ja, det statsfinansiella läget är visserligen bekymmersamt, men den summa det här är fråga om, 30.000 kronor, till understödande av den svenska vitterheten är dock icke så betydande, att man lämpligen i samband med densamma kan tala om det bekymmersamma statsfinansiella läget.

Det har på sina håll beträffande de skönlitterära författarna anmärkts, att de författare, som äro värda att läsas, få också sina böcker lästa, och de kunna därför klara sig och att det icke är något nationellt önskemål att få allt för många författare. Nu vet ju var och en, som närmare tänkt sig för, att det resonemanget inte håller. Det är visst inte alltid de författare, som äro av den största betydelsen, som äro mest lästa. Det är inte så ställt, att det är de bästa böckerna, som finna de flesta köparna. Statens gamla princip att lämna anslag bygger också på detta förhållande, ty statens anslag äro just avsedda till understöd åt kvalitativt högtstående skönlitterära författare. Under de år, som gått, har staten tagit hänsyn till den konstnärliga odlingen på andra områden. När det gällt understöd åt de bildande konsternas utöfning, då har staten ansett, att dessa krisår, som ha varit av så förödande inverkan för den andliga kulturen på många områden, väl motiverat, att åtgärder vidtagas från statsmakternas sida för att bringa hjälp. Men är inte den svenska vitterheten av minst lika stor betydelse för den svenska kulturella utvecklingen som de bildande konsterna? Är det motiverat att bringa hjälp i det ena fallet, så är det absolut lika motiverat i det andra fallet.

På grund av det faktiska nödläge, som har rått bland våra vitterhetsidkare, bland våra skönlitterära författare, finner jag det således väl motiverat, att riksdagen redan nu beslutar om någon hjälp för deras räknung. Det nödläge, vari de befunnit sig, har ju under föregående riksdagar tagit sig uttryck i förslag till riksdagens bägge kamrar om åtgärder, som i någon mån skulle lätta de ekonomiska svårigheterna för dem. Vid sista årets riksdag behandlades det enligt min mening mindre välbetänkta förslaget om en sorts beskattning av den läsande allmänheten genom att staten monopoliserade utmärkta författares arbeten, när dessa 30 år efter deras död bleve fria. Riksdagen avlog detta förslag. Det

har ej heller lyckats författarna att komma fram på den vägen, att genom skatt på från folkbiblioteken utlånade böcker få någon kompensation för de ekonomiska svårigheter, som kristiden har störtat dem i, och såvitt jag kan finna, har det funnits fullgoda skäl att vägra gå fram på dessa vägar. Det har vid alla de tillfällen, när man har framfört det behjärtansvärda i kravet på lättande av de ekonomiska svårigheterna för skönlitterära författare, sagts, att det är riktigt, att staten höjer dessa anslag, som utgå till författare av verklig förtjänst. Det är ju bara det, som det är fråga om. Då det således inte kan behövas någon utredning i frågan rörande summans storlek — det är alldeles uteslutet — och då det vidare inte kan vara av den ringaste betydelse för det statsfinansiella läget, huruvida denna summa anslås till författarna eller ej, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

*Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Herr Bergman: Tiden är långt framskriden och jag ber endast att få till vad den föregående ärade talaren sagt tillägga ett par ord i största korthet. Jag betraktar denna sak som en honnörsförfråga för svenska staten och särskilt för svenska riksdagen. Jag gör detta huvudsakligen av två skäl. Jag bortser nu alldeles från själva huvudskälet, nämligen att det i och för sig bör vara en hederssak för en kulturstat att uppmuntra vitter alstring av utmärkt förtjänst. Men det finns här två särskilda skäl, som göra det till en honnörssak. Det antydde redan av den föregående ärade talaren, att vid föregående riksdag förelåg ett förslag att underlätta ställningen för behövande skönlitterära författare av hög kvalitet. Enligt min tanke blev detta förslag i den form, vari det den gången förelåg, med full rätt avslaget av riksdagen, men då riksdagen anslöt sig till de reservationer, vari yrkades avslag på utskottets utlåtande, som ju ville tillmötesgå framställningen, så är att märka, att det från bägge reservantgruppernas sida uttalades, att det rätta sättet att lösa denna fråga i stället vore att höja statens anslag till skönlitterära författare. Då riksdagen fattade sitt beslut i överensstämmelse med dessa reservationer, så har riksdagen en viss honnörsskyldighet att taga konsekvenserna av dessa uttalanden. Det är i varje fall dessa konsekvenser, som herr Hederstierna och jag, vilka båda, fastän stående i olika politiska läger, uppträdde för reservationerna, ansett oss böra taga. Jag ber att i sammanhang härmed få erinra om, att därest man ser efter i protokollen från denna kammars förhandlingar vad som förekom vid debatten i fjol, så finner man, att bl. a. herr Sandler då uttalade den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skulle finna möjlighet att lägga fram förslag om höjning av författaranslaget redan till nästa års riksdag, d. v. s. vid nu innevarande riksdag. Detta var alltså vad man i år väntade, så mycket mer som, när statsverkspropositionen förbereddes, herr Sandler tillhörde regeringen och fortfarande, nu som statsminister, tillhör densamma. Enellertid har ett sådant förslag icke blivit framlagt, och då ha vi ansett, att det i alla fall bort komma fram genom riksdagsmäns initiativ.

Det är också en annan synpunkt, som gör, att jag tycker det är en honnörsförfråga, och det är den jämförelse med de danska förhållandena, som redan den föregående talaren berörde men som i själva verket är ännu mera ofördelaktig för vårt land än som framgår av hans framställning. Han nämnde att i Danmark över 60,000 kronor äro anslagna till detta ändamål. Ja, det är betydligt över 80,000 kronor efter vårt svenska myntvärde. Det är mer än 130,000 danska kronor. Danmark är ett land, som har föga mer än hälften av vårt invånarantal, och med tanke på den litterära blomstring, som vi här i Sverige under några decennier fått bevittna, borde vi icke taxera vår skönlitteratur lägre än danskarna taxera sin. Det gör dock staten i viss mån, i fall den icke tager hänsyn till denna ogynnsamma jämförelse, som f. ö. har väckt ett

Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)

för vårt land knappast hedrande uppseende. Jag skulle, om icke tiden vore så långt framskriden, kunna återgiva utländska uttalanden, som icke äro mycket smickrande för oss med hänsyn härtill, men jag skall icke nu upptaga tiden därmed. På grund av sakens rättvisa i och för sig och ytterligare på grund av nu anförda skäl, dels att riksdagen bör taga konsekvenserna av beslutet i fjol, dels att vi icke böra stå med skammen vid en jämförelse med vårt södra grannland, ber jag att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. i huvudsak till den av herr Hederstierna och mig väckta motionen.

Alla kloka och upplysta härskare i förflutna tider — i de tider då härskarna hade mer eller mindre oinskränkt makt, allt ifrån kejsar Augustus fram till Gustav III, ha uppmuntrat värdefull vitterhet. Nu regera icke sådana härskare, utan nu härskar den moderna demokratien. Den bör icke vara sämre, den bör visa sig äga lika hög uppskattning av litteraturen; detta är ett av de sätt, på vilka den bör visa sig värdig sin härskareställning.

Jag ber att få yrka bifall till herr Olssons reservation.

Herr Karlsson: Då jag till min ledsnad ser, att herr Hederstierna är borta från kammaren nu, och då motionen torde vara föranledd av den reservation, som herr Hederstierna vid förra årets riksdag avgav, i vilken reservation jag instämde, anser jag mig böra yttra mig i ämnet. Jag skall vid denna sena timme före middagsrasten icke bli långvarig utan inskränka mig till att på de skäl, som herrar Olsson och Bergman anfört, yrka bifall till motionen.

Herr Pauli: Herr talman! Jag hörde till dem, som vid fjolårets riksdag voro av den bestämda övertygelsen, att den då väckta motionen om pensionering av svenska författare genom skatt på klassiska arbeten borde avslås. Men jag hörde också till dem, som med stor tillfredsställelse togo del av den punkt av lagutskottets motivering, vari utskottet då hänvisade till en annan, enligt utskottets åsikt lämpligare väg att tillgodose det önskemål motionärerna avsett. Utskottet pekade på lämpligheten av att höja vårt i jämförelse särskilt med vad fallet är i Danmark alltför låga anslag till skönlitterära författare. Detta anslag utgår för närvarande med 20,000 kronor, vartill komma genom Svenska akademien utdelade 6,000 kronor, som tilldelas dels vittra författare av utmärkt förtjänst, dels mindre bemedlade personer, som visat anlag för litterär verksamhet.

Jag har hört den argumenteringen användas mot ett sådant anslag som detta, att när det är fråga om yngre författare, vet man inte vad de gå för, och när det är fråga om författare, som redan slagit igenom, då reda de sig ändå. Det resonemanget förefaller mig ändå en smula enkelt. Det finnes för de flesta en väg, som inte är så kort, till den punkten, då de slagit igenom även ur bokhandelssynpunkt, och på den vägen behövs det ofta synnerligen väl ekonomiskt understöd. Författare av »verklig förtjänst» äro inte alltid författare, som ha »verklig förtjänst» på sina böcker. Det finnes många även nu levande utmärkta svenska författare, vars alster äro mycket litet säljbara i boklådorna. Jag vill erinra om att vår svenska litteraturhistoria är i sällsynt grad ärofull, men den är inte alltid så ärofull ur synpunkten av den hållning det svenska samhället har intagit till sina vitterhetsidkare. Det är sant, vad Bellman en gång sjöng vid Lidners grav, att »skalderna ha sällan råd ens att en bror i graven sänka», och det är tyvärr så, att många av våra bästa svenska diktare ha måst gå bort i djupaste armod och misär. Detta är något, som gör, att jag på det varmaste instämmer med de synpunkter, som ha framställts av motionärerna, och jag ber alldeles särskilt få betona det, som herr Bergman i slutet av sitt anförande påpekade, nämligen att det anstår den moderna demokratien att icke visa mindre förståelse och uppskattning av den kulturinsats,

som våra diktare göra, än forna tiders mecenater på tronen. Detta är icke någon partifråga, därom vittnar redan den kombination, som motionärerna utgöra, och jag har velat ytterligare understryka detta genom att låta från det parti, jag tillhör, ytterligare en röst höjas för motionen.

Jag ber att få varmt tillstyrka bifall till herr Olssons reservation.

*Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Det skall ingalunda förnekas, att det kunde föreligga behov av 50,000 kronor om året till uppmuntrande av skönlitterära författare, men jag tror inte, att motionärerna ha anledning att taga statsutskottets tidigare uttalande till intäkt för sin framställning i saken, ty när utskottet gör sina uttalanden, så adresseras de till Kungl. Maj:t och inte till motionärer. Och då Kungl. Maj:t inte har funnit skäl att med anledning av utskottets uttalande göra någon framställning till riksdagen om höjning av anslaget, så har utskottet inte heller för sin del ansett sig böra gå utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag vill också säga, att motionärerna borde vara belåtna med den välvilliga motivering, som utskottet verkligen har bestått avslagsyrkandet på motionen, vilket i och för sig innebär en inbjudan till Kungl. Maj:t att taga under övervägande, huruvida icke framdeles detta anslag bör kunna höjas.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bergman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 245, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 246—263.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 264.

Lades till handlingarna.

Punkterna 265 och 266.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 267—269.

Lades till handlingarna.

Punkterna 270 och 271.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 88, 107, 111 och 121 till statsutskottet, nr 110, 113 och 114 till behandling av lagutskott, nr 112, 125, 126 och 131 till jordbruksutskottet samt nr 116—120, 122, 123 och 128—130 till bankoutskottet, varemot propositionen nr 127 nu på begäran bordlades.

*Interpellation
ang. lag-
stiftning till
arbetsfredens
bevarande.*

Herr **Hellberg** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den stora strid, som nyss utbrutit på arbetsmarknaden, har över hela landet väckt förstämning, mångenstädes även en förbittring, som inte kan anses vara oberättigad.

I slutet av förra veckan, när det avgörande ögonblicket närmade sig, rikta- de socialministern å regeringens vägnar till de tvistande en vädjan, som i hög grad syntes ägnad att bringa dem till besinning. Däri framhölls, att de återstående differenserna mellan dem ej vore större, än att ett jämförelsevis ringa mått av ytterligare tillmötesgående borde kunna leda till uppgörelse, att en storstrid icke skulle mera märkbart förändra utgångsläget för de uppgörelser, som ändå en gång måste komma, utan att dessa måste träffas efter ungefär samma linjer, om vilka redan nu enighet borde kunna vinnas, och att kampens enda resultat måste bli ekonomisk förödelse för båda parterna och för samhället, samt att under sådana förhållanden de påtog sig ett tungt ansvar, om de läte det komma därhän. Men dessa välgrundade och behjärtansvärda föreställningar voro fåfänga. De tvistande visade sig oförmögna till den självövertvinneelse, som krävdes för förlikning, de förhårdade sig i rätthaveri och lössläppte, obekymrade om följderna och utan hänsyn till slutna kollektivavtal och till den undergrävande inverkan på respekten för rätten, som ett brott mot dessa avtal vore ägnat att framkalla, det sociala inbördeskriget.

Knappast någon lär väl inför ett sådant handlingssätt kunna undgå den känslan, att det hade behövts en högre myndighet, som förmått rädda både de tvistande och samhället från all den skadegörelse, som de voro beredda att draga över sig själva och detta. Där de enskildas saknad av god vilja, om- döme och ansvar blir farlig för det hela, måste dess representanter äga rätt att ingripa för att avvända faran. Hur stora betänkligheterna i allmänhet må

vara mot ett sådant ingrepp —, för utomordentliga fall framstår det som outhärligt, för så vitt inte samhällets välfärd skall vedervågas.

Riksdagen har också principiellt erkänt det berättigade härigenom genom den skrivelse till regeringen, vari den 1921 begärde, att Kungl. Maj:t måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande utöver vad redan vidtagits ytterligare kunna företagas samt framlägga av prövningen föranledda förslag. På grund av denna skrivelse blev också en utredning igångsatt, men hade endast hunnit insamla en del material, då den i sammanhang med den stora kommittéindragningen blev avbruten.

På grund av vad nu anförts, anhåller jag om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

1) Finner icke herr statsrådet det vara genom den nu utbrutna stora arbetsstriden ådagalagt, att samhället behöver en lagstiftning, som ger det större möjlighet att i sådana utomordentliga fall förebygga en förödande kamp mellan arbetsgivare och arbetare?

2) Om det behöves medges föreligga, är herr statsrådet betänkt på att låta fortsätta den av riksdagen begärda men inställda utredningen i denna fråga eller eventuellt vidtaga andra åtgärder i här angivet syfte?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. lag-
stiftning till
arbetsfredens
bevarande.
(Forts.)*

Herr *Vindahl* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Herr *Akerberg* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 73, till riksdagens förordnanden för kommitterade för tryckfrihetens vård.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av till skolväsendet upplåtna byggnader vid Strömsholms hingstdepå m. m.;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om försäljning av statens spannmålslagerhus i Roma;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; samt

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxeringens fullföljande.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen, i anledning av väckt motion om skrivelse till

Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att revisionssekreteraren *Th. Borell* på grund av en akut tracheobronchit är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet under de närmaste dagarna intygas.

Storängen den 18 mars 1925.

Adolf Bellander,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om viss skärpning av de i förordningen om motorfordon stadgade villkoren för erhållande av körkort; och

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion i första kammaren nr 4 av herr Gabrielsson, om skrivelse till Konungen med begäran om utfärdande av kungörelse för ordnandet av handeln med ost.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.51 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m.;

nr 59, angående anslag till polisväsendet i riket m. m.;

nr 134, angående tillfällig löneförbättring åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist m. m.;

nr 136, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningss-
staten;

nr 141, med förslag till förordning angående försäljning av vissa alkoholfria
och därmed jämförliga drycker m. m.;

nr 142, med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att
inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt

nr 150, angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra
envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande
av hela sin sinnessjukvård.

Justerades protokollen för den 14 och den 17 innevarande månad.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning
av väckta motioner om ändringar i akten om Nationernas förbund m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för för-
ste postiljonen E. G. Samuelsson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skade-
stånds- och ersättningsbelopp; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av post-
medel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska samman-
slutningar m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdags-
beslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 5, angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen avslutat handels- och sjöfartsavtal;

nr 6, angående förordnanden för revisionssekreteraren Erik Gustaf Geijer och t. f. expeditionschefen C. W. Aschan att vara riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 7, om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

nr 8, angående lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1925 års klass m. m.;

nr 9, angående lag om ändrad tid för fullgörande av repetitionsövning för vissa värnpliktiga;

nr 10, angående lag om ändrad lydelse av 11 kap. 38 § rättegångsbalken;

nr 11, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 12, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 13, om utsträckning av tiden för återutförelse och ansökan om tullrestitution vid återutförelse av vissa varor m. m.;

nr 14, rörande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921 antaget förslag till konvention angående obligatorisk läkarundersökning av barn och unga personer, som användas till arbete ombord å fartyg;

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 16, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 17, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 18, angående ändrad lydelse av 72 § riksdagsordningen;

nr 19, angående lag om ändrad lydelse av 10 och 73 §§ i sjömanslagen den 15 juni 1922;

nr 20, rörande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921 antaget förslag till konvention angående minimiålder för eldare och kollämpare ombord å fartyg;

nr 21, angående ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

nr 22, angående lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag m. m.;

nr 23, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;

nr 24, angående ändrad lydelse av § 73 riksdagsordningen;

nr 25, rörande lag angående förfarande vid slakt;

nr 26, angående förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 27, angående förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1926 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.;

nr 28, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 29, om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor; samt

nr 30, angående godkännande av dels en internationell konvention av den 4 maj 1910 angående bekämpandet av den vita slavhandeln och dels en internationell konvention av den 30 september 1921 för undertryckande av handeln med kvinnor och barn.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m., hänvisades propositionen, i vad den avsåg medgivande för viss personal att uppbära pension av statsmedel med angivna belopp, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den av herr *Vindahl* m. fl. väckta motionen, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 12 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 58, 59 och 150 på begäran bordlagda, varemot de övriga nu hänvisades, nr 134 till statsutskottet, nr 136 till bankoutskottet, nr 141 till bevillningsutskottet och nr 142 till behandling av lagutskott.

Herr **Åkerman** erhöll ordet och anförde: Herr vice talman! Jag får hemställa, att denna kammare måtte för sin del besluta, att ett särskilt utskott, bestående av 20 ledamöter, 10 från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling ej mindre av Kungl. Maj:ts propositioner nr 58 och 59, angående polisväsendet i riket m. m., än även av de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra, i omedelbart sammanhang därmed stående frågor, samt att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr Åkerman sålunda hemställt bifölls.

Ordet gavs åter till herr **Åkerman**, som yttrade: Herr vice talman! Under förutsättning, att andra kammaren förenar sig med första kammaren i det nyss fattade beslutet, får jag hemställa, att denna kammare måtte besluta att för sin del utse 10 suppleanter för sina ledamöter i detta särskilda utskott.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr **Åkerman** erhöll ånyo ordet och anförde: Herr vice talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som föreslås hänvisat till ett särskilt utskott, skall jag tillåta mig hemställa, att tiden för avgivande av motioner i anledning av propositionerna nr 58 och 59 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugo dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 214, av herr *Reuterskiöld* m. fl.,

nr 215, av herr *Euhörning*,

nr 216, av herr *Tjällgren* m. fl.,

Första kammarens protokoll 1925. Nr 19.

nr 217, av herr *Andersson, Karl Andreas*, och herr *Svensson, Isak*,
nr 218, av herr *Frändén* m. fl.,
nr 219, av herr *Enhörning*,
nr 220, av herr *Lundell* m. fl., samt
nr 221, av herr *Bergqvist*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
